

UNIVERSITETET I BERGEN

Det psykologiske fakultet

Hvordan forstår og vektlegger barnevernarbeidere etnisitet i arbeidet med minoritetsetniske barn og deres familier?

Masteroppgave i Barnevern, Høst 2009,

av Sølve Bjørn Randal

Institutt for Utdanning og Helse, Senter for Barnevernstudier.

Forord

Arbeidet med masteroppgaven har på mange måter vært en fornøyelse. Nå i ettertid, når selve skriveriene er avsluttet, kjennes slit og grublerier med ett litt fjernere. Heldigvis er mange av oss skrudd sammen slik. Nå ser jeg mest at jeg har fått anledning til å fordype meg i et tema som jeg er veldig interessert i, og dette kjennes som et privilegium.

På samme tid er det et krevende prosjekt, når man samtidig skal stå i arbeid. Derfor har all hjelp og støtte underveis vært svært viktig, og det er mange som fortjener min takk. Først og fremst, vil jeg takke saksbehandlerne i barnevernet i Bergen, som tok seg tid til å svare på min undersøkelse. Jeg ser til dagen hvilket arbeidspress de er under, og er svært takknemlig for at så mange tok seg tid.

En stor takk til prosjektet CHILDPRO, ledet av Marit Skivenes, og finansiert av Forskningsrådet. Marit har vært en veldig god og klar veileder i startfasen, en god samarbeidspartner i prosjektet, og en god samtalepartner underveis.

Tusen takk til barnevernsjef Svanhild Alver i Bergenhus barneverntjeneste for permisjoner og positiv innstilling til masterutdanning. En stor takk også til Bonita og mine andre kollegaer i avdelingen for enslige mindreårige flyktninger, som har fått det enda travlere enn vanlig, mens jeg har studert.

Hjertelig takk til min kloke, kunnskapsrike, varme og nådeløse veileder Marianne Skytte. Din hjelp har vært uvurderlig, og jeg har mer enn én gang ønsket at kontoret ditt skulle være i Christiesgate 13 i Bergen, og ikke på Socialhøjskolen i København.

Til sist vil jeg takke mine medstudenter for gode diskusjoner og godt selskap, og særlig til Elisabeth for et kritisk blick på mine lange setninger. En takk til Hedda for excell hjelp og til Marta for gjennomlesning. Og spesiell takk til en tålmodig Carlos, som har måttet lage veldig mye middag i det siste.

Bergen, 10. november 2009

Sølve Bjørn Randal

Sammendrag

Masteroppgaven baserer seg på en del-undersøkelse knyttet til forskningsprosjektet CHILDPRO (Norwegian Child Protection in a Comparative Perspective), finansiert av Norges Forskningsråd under Velferdsprogrammet. CHILDPRO-prosjektet er en større komparativ studie av barnevernssystemene i USA, Storbritannia og Norge.

Hensikten med undersøkelsen er å belyse barnevernarbeideren sin forståelse av kultur og etnisitet, samt å se hvordan dette gjenspeiler seg i deres barnevernfaglige vurderinger. Er det slik at barnevernsarbeiderne forholder seg annerledes til minoritetsetniske barn og deres familier, eller gjør de sine vurderinger uavhengig av familiens etniske og kulturelle tilhørighet? Undersøkelsen tar utgangspunkt i hva barnevernarbeiderne selv sier om dette. Hva opplever de som de største utfordringene i arbeidet med minoritetsfamilier, og er det særskilte hensyn de vil ta i barnevernarbeid med etniske minoriteter? Dette har munnet ut i følgende problemstilling; *Hvordan forstår og vektlegger barnevernarbeideren etnisitet i arbeidet med minoritetsetniske barn og deres familier?*

Undersøkelsen bruker en kvantitativ tilnærming gjennom vignettmetodikk. Det vil si at et større antall respondenter fikk presentert et kortfattet sammendrag av en barnevernsak, og ble bedt om å svare på spørsmål og komme med sine vurderinger i forhold til sakens innhold. 97 saksbehandlere i direkte klientarbeid i den kommunale barneverntjenesten i Bergen svarte på vignettundersøkelsen. Alle saksbehandlerne fikk den samme barnevernsaken. Halvparten av dem fikk saken presentert som en minoritetsetnisk klientfamilie, mens den andre halvparten fikk en versjon der familien hadde norsk majoritetsbakgrunn. Dette for å få fram om barnevernarbeiderne gjør seg ulike vurderinger, når barnets identitet endrer seg.

Undersøkelsen viser at barnevernarbeiderne gjennomgående har en *universalistisk* tilnærming til barnevernsaken. Basert på det de selv sier de vil gjøre i den konkrete barnevernsaken, kommer det fram at de vurderer både generell risiko, voldsproblematikk, og barnets medbestemmelse på samme måte, enten barnet har etnisk minoritetsbakgrunn eller majoritetsbakgrunn. Saksbehandlers alder, eller arbeidserfaring, ser ikke ut til å bety noe i forhold til hvordan de vurderer saken. Det er

imidlertid et betydelig antall barnevernarbeidere som viser at de essensialiserer kultur og religion. Dette kan man blant annet se i undersøkelsens fritekstsvar, der om lag 20 % av respondentene bruker argumenter som gjør barnets kultur og etnisitet til en risiko i seg selv. Dette viser at selv om barnevernarbeiderne har en universalistisk tilnærming til saker med etniske minoritetsbarn, så er en del av dem preget av en satt og lite dynamisk kulturforståelse. Konklusjonen er at barnevernet trenger mer trening i, og et klarere fokus på, en kontekstuell kulturforståelse. Dette vil hjelpe barnevernarbeiderne å bli bevisst egne holdninger og forforståelse, og gjøre det lettere å skjønne hva kultur og etnisitet betyr i den enkelte barnevernsak.

Abstract

This thesis is based on a vignette study related to the research project CHILDPRO (Norwegian Child Protection in a Comparative Perspective), funded by the Norwegian Research Council under the Welfare Programme. The CHILDPRO project is a major comparative study of child welfare systems in the United States, United Kingdom and Norway.

The purpose of this study is to shed light on child protection worker's understanding of culture and ethnicity, and to see how this is reflected in their child welfare work. Do child protection workers relate differently to minority ethnic children and their families, or do they do their evaluations and form their opinions independently of the family's ethnic and cultural affiliation? The study is based on what social workers working in the Norwegian child protection system say about this. What do they perceive as the biggest challenges in working with ethnic minority families, and are there special considerations they will take in child welfare work with ethnic minorities? This has resulted in the following theme for the thesis: *How do child protection workers understand and emphasize ethnicity in their work with ethnic minority children and their families?*

The study has a quantitative approach, using the vignette method. A relatively large number of respondents were given a case study, and were asked to answer questions and give their evaluation and opinions in relation to the case content. A total of 97 social workers in direct client work in the municipal child protection service in Bergen, have

responded to the vignette. All respondents were introduced to the same child protection case. To reveal what role the child's ethnicity might play, half of them got the case where the family in question was of white Norwegian majority origin, while the other half assessed the same case, but where the family now had an ethnic minority background.

The vignette study shows that child protection workers all in all have a “color blind” and universalistic approach to child welfare cases. Based on what they themselves say they will do, it seems that they are considering both the general risk, violence issues, and child participation in the same way, whether the child has an ethnic minority or majority background. The child protection workers age, or work experience, do not seem to bear significance in relation to how they evaluate the case. However, there are a significant number of child protection workers who show that they have an essentialistic approach to culture and religion. This can be seen in the vignette text responses, where about 20 % argue in a way that make the child's culture and ethnicity a risk in itself. This shows that even though child protection workers have a universalistic approach to issues of ethnic minority children, some of them seem to lack an understanding of the dynamic nature of culture. The conclusion is that the child protection workers need more training in, and a clearer focus on, a contextual understanding of culture. This will help child protection workers to be conscious of their own attitudes, and to understand when and how culture and ethnicity matters in a specific child protection case.

INNHOLDSFORTEGNELSE

1.0 INNLEDNING	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	1
1.2 Problemformulering og målsetting	2
1.3 Oppgavens oppbygging og avgrensning	4
1.4 En innenfra forståelse	6
1.5 Oversikt over dagens situasjon	8
1.5.1inntekt, fattigdom og innvandrerfamilier	8
1.5.2 Overrepresentasjon av innvandrerfamilier i barnevernet	9
2.0 OPPSUMMERING AV RELEVANT FORSKNING	10
2.1 Undersøkelser om sosialarbeideres forhold til minoritetsetniske klienter	10
2.2 Etnisitet og kultur som årsaksforklaring	15
3.0 BEGREPER OG TEORETISK FORFORSTÅELSE	16
3.1 Kategorisering	16
3.1.1 Kategorisering som essensialisering og maktmiddel	17
3.1.2 Kategoriene i denne oppgaven	17
3.2 Kultur - det diffuse kulturbegrepet	18
3.2.1 Kulturbegrepet endres	18
3.2.2 Ulike kulturforståelser	20
3.3 Etnisitet	21
3.3.1 Konstruksjonen av etnisitet – Barths grenseteori	21
3.3.2 Etnisitet som dynamikk mellom tilskrivning og selvtilskrivning	22
3.3.3 Etnisitet er kulturell identitet	23
3.4 ”Nordmenn” og ”innvandrere” - ”vi” og ”de andre”	24
3.4.1 Etnifisering av norsk identitet	24
3.4.2 Språklige kategorier og definisjonsmakt	25
4.0 FRAMGANGSMÅTE OG METODISKE AVVEININGER	27
4.1 Kunnskapssyn	27
4.2 Kvantitativ eller kvalitativ metode?	28
4.3 Triangulering – både kvantitative og kvalitative tilnærminger	28
4.4 Vignett metoden	29

4.5 Forberedelser og gjennomføring av undersøkelsen	30
4.5.1 Norwegian Child Protection in a Comparative Perspective (CHILDPRO)	30
4.5.2 Spørreskjema	31
4.5.3 Valg av vignett	31
4.5.4 Bearbeiding av vignett	33
4.5.5 Undersøkelsens omfang og praktisk gjennomføring	34
4.5.6 Svarprosent	35
4.6 Bearbeiding og bruk av data	35
4.6.1 Kodebok	35
4.6.2 SPSS og Chi square test of independence	36
4.7 Validitet	37
4.7.1 Generelt om validitet	37
4.7.2 Validitet og bruk av vignett	38
4.7.3 Undersøkelsens indre validitet	39
4.7.4 Undersøkelsens ytre validitet	39
4.8 Reliabilitet	40
4.9 Er bergenske barnevernarbeidere representative?	41
4.10 Forskningsetiske vurderinger	42
5.0 PRESENTASJON OG DISKUSJON AV FUNN	43
5.1 Resultater fra vignett undersøkelsen	44
5.1.1 Risiko vurderes likt, uavhengig av barnets etnisitet	44
5.1.2 Samstemmighet blant saksbehandlerne - tiltak uavhengig av etnisitet	46
5.1.3 Ulik argumentasjon i forhold til risikovurdering	50
5.1.4 Vold er den risikofaktoren barnevernarbeideren nevner oftest	51
5.1.5 Etnisitet og kultur som en risiko i seg selv	55
5.1.6 15-åringens egne meninger vektlegges likt, uavhengig av etnisitet	57
5.1.7 Saksbehandlers arbeidserfaring endrer ikke hvordan etnisitet vektlegges	59
5.1.8 Saksbehandlers alder spiller liten rolle for hvordan etnisitet forstås	60
5.1.9 Oppsummering av svarene fra vignetten	61
5.2 Resultater fra de generelle spørsmålene om flerkulturelt barnevern	61
5.2.1 Særskilte hensyn barnevernarbeideren tar ved plassering av minoritetsetniske barn	62
5.2.2 Barnevernarbeideren ser på formidling som et hovedanliggende	63
5.2.3 Mulige identitetskonflikter hos barnet anses som sentralt	65
5.2.4 Essensialisering – eller uttrykk for nyanser og dilemmaer?	68
5.2.5 Kommunikasjonsproblemer og ulikt syn på barneoppdragelse	71
5.2.6 Barnevernarbeiderens vurdering av mulig forskjellsbehandling	75
6.0 AVSLUTNING	79
LITTERATURLISTE	82
APPENDIKS	89
Appendiks 1. Vignett og intervju-skjema	89
Appendiks 2. NSD kvittering	96

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Denne undersøkelsen handler om barnevernarbeiderens forhold til etnisitet, og til andre kulturer enn sin egen. Grunnen til at temaet er aktuelt, er den gradvise endringen i det norske samfunnet siden 1970-tallet. Fra et relativt homogent samfunn med tanke på kultur og etnisitet, har vi i dag et mer multietnisk og multikulturelt samfunn. Norge kan ikke sies å ha vært karakterisert av etnisk mangfold, selv om den samiske befolkningen selvsagt har preget store deler av den nordligste landsdelen. Andre nasjonale minoriteter som jøder, romanifolket (taterne) og kvener, har vært relativt få, og har blitt marginalisert. Tidligere generasjoners majoritetsnormmenn har derfor vokst opp i et miljø der man i all hovedsak bare har forholdt seg til én etnisk gruppe – sin egen. De fleste av dagens barnevernarbeidere vil trolig ha den erfaringen. I alle fall vil dette være det mest vanlige i Sør-Norge. Samfunnsendringene betyr imidlertid at barnevernarbeideren nå forholder seg til en multikulturell befolkning. I dag bor det innvandrere i alle landets kommuner. Mange av barnevernbarna vil ha foreldre med andre referanserammer, og nokså ulike livserfaringer, enn de brorparten av barnevernarbeiderne har. Dette gir barnevernet utfordringer både i forhold til kommunikasjon og forståelse. Antall minoritetsbarn øker samtidig i barnevernet, og de er en overrepresentert gruppe (Allertsen & Kalve, 2006). Overrepresentasjonen er ikke et særegent norsk fenomen. Den viser igjen også i land som USA (Bartholet, 1991) og Storbritannia (Chand, 2000), som i årevis har hatt en mer sammensatt befolkning. Det betyr at det finnes mekanismer som gjør at relativt mange av minoritetsbarna kommer i kontakt med barnevernet. Det blir viktig å ha kunnskaper om hvorfor det er slik, hvordan arbeidet på det flerkulturelle barnevernfeltet ser ut, hvilke utfordringer man står overfor, og hva som trengs for å møte disse utfordringene.

Ser man historisk på hvordan minoritetsbarna har blitt behandlet, har ikke Norge et godt rulleblad. Både tater-barnas skjebne (Hvinden, 2001), og fornorskningen av samebarna er eksempler på det (Minde, 2005). Selv om dagens situasjon kan virke mindre dramatisk, og statsapparatet er mer velvillig innstilt overfor etniske minoritetsfamilier enn det samene opplevde på 1950 og 60-tallet, er etniske minoriteters rettigheter like fullt et kontroversielt tema. Mitt utgangspunkt er at etnisk diskriminering og majoritetssamfunnets dominans over minoritetene er et like aktuelt tema i dag.

Nordlendinger har ikke lenger vanskeligheter med å få seg hybel i Oslo, nå kan det imidlertid være unge norsk-somalier som opplever dette. Etnisk diskriminering foregår i mange former og på nesten alle nivåer i samfunnet (Ekollo, Halvorsen, & Heradstveit, 2003). Også offentlige tjenester diskriminerer i form av manglende forståelse og tilrettelegging (Likestillings- og Diskrimineringsombudet, 2007). Hvordan står det da til med tjenesteyting til minoritetsfamiliene i barnevernet, en sektor som oftere enn andre preges av konflikt og maktbruk, og som er så avhengig av godt samarbeid og kommunikasjon for å få til et godt resultat for barnet?

1.2 Problemformulering og målsetting

I en kunnskapsoversikt fra 2007 beskrives norsk litteratur og studier på det flerkulturelle barnevernfeltet, som få og mangelfulle (Holm-Hansen, Haaland, & Myrvold, 2007). En av mine målsettinger vil derfor være å bidra til å utvide og styrke kunnskapsbasen rundt flerkulturelt barnevern i Norge. Barnevernet kritiseres også for feil og mangler i håndteringen av saker med minoritetsbarn (Bredal, 2009). Barnevernet beskyldes både for å ta for mye og for lite hensyn til kultur. Noen mener at man mangler forståelse og griper for raskt inn i minoritetssaker. Andre mener at man setter andre standarder i minoritetsfamilier for hva som er akseptabelt og skadelig, og dermed svikter barna (ibid.). Dersom det er slik at barnevernarbeiderne forskjellsbehandler, hva tenker de så om dette selv? Ut fra slike spørsmål vokser det et ønske om å finne mer ut av hvordan barnevernarbeiderne ser på sitt arbeid med etniske minoriteter, og få fram hvordan de selv oppfatter at de arbeider.

Studier fra blant annet Danmark (Egelund & Andrén Thomsen, 2002) viser store ulikheter i hvordan barnevernarbeiderne forholder seg til minoritetsetniske familier. Noen oppfatter at det er kultur som er selve problemet, mens andre vegrer seg for å ta tak i sakene, fordi de oppleves som så kompliserte og annerledes. Som yrkesaktiv og som veileder for andre sosialarbeidere, er dette problemstillinger jeg kjenner igjen. Det kan virke som om mange barnevernarbeidere finner flerkulturelt barnevern vanskelig og komplisert. De føler seg ikke kompetente nok, eller at det hersker usikkerhet om hvorvidt man trenger en egen type kompetanse på dette feltet. Empiriske undersøkelser vil kunne fortelle mer om det er slik; at barnevernarbeideren oppfatter feltet som spesielt komplisert, eller at de handler ulikt i forhold til majoritets- og minoritetsbefolkningen.

Gjennom Marianne Gullestad (2002a) sitt kritiske blikk på norsk innvandringsdebatt, er jeg blitt mer oppmerksom på hvordan kategorisering og språkbruk fungerer i relasjonen mellom majoritetsetniske nordmenn og minoritetsetniske nordmenn. Jeg synes derfor det ville være interessant å finne mer ut av i hvilken grad også barnevernarbeiderne bruker generelle kulturbetingede forklaringer, og essensialiserer kultur, når de arbeider med minoritetsetniske familier. Den nevnte kritikken mot barnevernet kan tyde på at en del av oss forstår kultur og etnisitet som noe håndfast og statisk, og jeg ønsker å utfordre en slik forståelse. Gullestad viser at det å være ”norsk”, har blitt stående i et begrepsmessig motsetningsforhold til det å ha innvandrerbakgrunn, og dette bidrar til å fremmedgjøre og annerledesgjøre deler av befolkningen med etnisk minoritetsbakgrunn. En annen målsetting med oppgaven må derfor være å bidra til økt bevisstgjøring i forhold til hvordan vi kategoriserer hverandre, og kanskje utfordre litt de snevreste versjonene av hva det vil si å være norsk.

Min motivasjon for å skrive om temaet er en blanding av egne interesser og erfaringer, kritikken mot barnevernet i forhold til hvordan det arbeides med etniske minoriteter, og den tilsynelatende usikkerheten som finnes i praksisfeltet. Som innfallsvinkel har jeg valgt å fokusere på barnevernarbeiderens selvforståelse – hvordan barnevernarbeideren selv vurderer det flerkulturelle barnevernarbeidet. Ut av dette har jeg landet på følgende problemstilling;

Hvordan forstår og vektlegger barnevernarbeideren etnisitet i arbeidet med minoritetsetniske barn og deres familier?

Måten jeg har valgt å undersøke denne problemstillingen på, er ved å gjennomføre en vignettstudie. Her blir barnevernarbeidere presentert for en barnevernsak, for deretter å bli bedt om å svare på spørsmål og komme med sine vurderinger i forhold til sakens innhold. For å finne ut av hvilken rolle barnets etnisitet eventuelt spiller, blir barnets etniske tilhørighet byttet for halvparten av deltakerne i undersøkelsen. Slik at halvparten gjør sine vurderinger i forhold til en sak der barnet er majoritetsnorsk, mens den andre halvparten svarer på den samme saken, men der barnet har minoritetsetnisk bakgrunn. Framgangsmåten for øvrig, er nøyere redegjort for i kapittel 4. Hensikten med

undersøkelsen er å se om barnevernsarbeideren forholder seg annerledes til minoritetsetniske barn og deres familier, enn til norske majoritetsklienter. Har man ulike terskler for inngrep, vurderer man sakene på samme måte? Hva opplever barnevernsarbeideren selv som viktig i arbeidet med minoritetsetniske klienter, og hva opplever barnevernsarbeideren som de største utfordringene i arbeidet med minoritetsfamilier?

1.3 Oppgavens oppbygging og avgrensning

I det som gjenstår av dette innledningskapittelet tar jeg for meg eget ståsted, som jeg kaller et innenfra-perspektiv. Her ser jeg på hva det betyr at jeg selv arbeider i det feltet jeg undersøker. Deretter oppsummeres kort statistikk over innvandrere i Norge sine levekår, og innvandrerbefolkningens bruk av barneverntiltak.

I kapittel 2 presenteres empiriske undersøkelser og aktuell forskning som kan bidra til å belyse oppgavens problemstilling. Undersøkelsene som gjengis dreier seg særlig om forskning rundt sosialarbeideres holdninger til etniske minoritetsklienter, og undersøkelser som ser på bruken av etnisitet og kultur som årsaksforklaring.

I kapittel 3 presenteres teoretisk tilnærming og forforståelse. Her ser jeg nøyere på sentrale begreper som er knyttet til flerkulturelt barnevern. Først ser jeg på fenomenet kategorisering, og hvordan kategorisering kan lede til essensialisering av kultur. Deretter gjøres det rede for begrepet kultur og ulike kulturforståelser, der jeg hevder at det er nødvendig å ha en kontekstuell kulturforståelse. Så tar jeg for meg begrepet etnisitet; hvordan etnisitet kan forstås teoretisk gjennom Fredrik Barth sin grenseteori, og hvordan etnisitet kan ses på som kulturell identitet. Et dilemma i arbeidet med oppgaven har vært hvordan, og når, jeg skulle skille mellom begrepene kultur og etnisitet. Jeg har valgt å løse utfordringen ved å gå grundig gjennom de to begrepene i dette teorikapittelet. Slektskapet mellom begrepene, og ulikhetene dem i mellom, blir dermed tydeliggjort. I vignetten har jeg tilstrebet å endre bare barnets etnisitet, og samtidig gjenskape barnets kulturelle sammenheng, slik at det er barnets etnisitet som eventuelt fører til at barnevernsarbeideren vurderer sakene ulikt. Både i faglitteratur om multikulturelt barnevernarbeid, og i tekstsvarene fra respondentene, kommer det imidlertid fram at etnisitet og kultur ofte brukes om hverandre. Dette gjør det vanskelig å "isolere" etnisitet fra kultur. Når barnevernsarbeiderne ikke skiller på disse to

begrepene, har det heller ikke vært hensiktsmessig å lage et skarpt skille mellom de to i resten av oppgaven. Mot slutten av kapittel 3 ser jeg på hvordan norsk nasjonal identitet i økende grad blir konstruert rundt myter om likhet og felles opprinnelse, mens konstruksjonene om innvandrere dreier seg om annerledeshet. I disse prosessene blir kultur og etnisitet essensialisert på en måte som skaper avstand mellom majoritetsnordmenn og etniske minoriteter i Norge. Min forståelse er at norske barnevernarbeidere påvirkes av dette, og at en essensialistisk kulturforståelse fungerer som en sterk kraft i samfunnet. Gjennomgangen av teori og begreper i teorikapittelet viser at vi heller bør bruke en kontekstuell kulturforståelse når man skal skjønne hva kultur og etnisitet betyr i den enkelte barnevernsak.

Undersøkelsens metodiske tilnærming blir gjort rede for i kapittel 4. Her presenteres kunnskapssyn og generelle metodiske avveininger, før jeg gjør spesielt rede for vignettmetoden. Deretter følger en gjennomgang av min egen framgangsmåte. Den konkrete barnevernsaken som blir brukt i vignetten har jeg valgt fordi den inneholder temaer som vold mot barn, mulig plassering utenfor hjemmet, kjønnsroller, medbestemmelse og ungdomsproblematikk. Dette er temaer som går igjen i barnevernet, men som i minoritetsetniske saker har en tendens til å bli forstått som kulturelt betinget (Bredal, 2009). Tanken har vært at en slik vignett ville få fram hva barnets etnisitet eventuelt betyr for barnevernarbeiderens vurderinger. Etter en gjennomgang av undersøkelsens validitet og reliabilitet, nevnes også kort noen forskningsetiske dilemmaer.

I kapittel 5 presenteres resultatene av undersøkelsen. Funn redegjøres for punktvis, med en påfølgende diskusjon av hvert funn, der teori og annen empiri trekkes inn. Funnenes relevans for oppgavens problemstilling blir diskutert etter hvert som de blir presentert. Hovedvekten av kapittelet er viet respondentenes svar på selve vignetten. Her sammenlignes svarene mellom de to gruppene; de som fikk vignettsaken presentert som minoritetsetnisk, og de som fikk den som en familie med norsk majoritetsbakgrunn. Respondentene fikk også noen generelle spørsmål om flerkulturelt barnevern, som ikke var direkte knyttet til vignetten. Disse svarene presenteres og diskuteres for seg, og er gitt mindre plass enn selve vignettsvarene. I siste kapittel presenteres undersøkelsens konklusjon, samt forslag til hva som bør undersøkes videre. Til slutt nevnes noen forslag til tiltak for å bedre kvaliteten på det flerkulturelle barnevernfeltet.

Undersøkelsen gjelder barnevernarbeiderens egne vurderinger. Den gir et bilde av hvordan barnevernarbeiderne ser på feltet flerkulturelt barnevern, og hvilke utfordringer de opplever på området. Undersøkelsen baserer seg på egenrapportering, hvilket kan medføre at både selvsensur og begrenset selvinnsikt kan spille en vesentlig rolle. Dette blir nærmere behandlet i metodekapittelet. En slik undersøkelse må derfor ses i sammenheng med brukerundersøkelser og andre typer barnevernforskning, for å få et korrigert og mer helhetlig bilde av hvordan dette fagfeltet arter seg i dag. Undersøkelsen svarer ikke på flere av de viktige uavklarte spørsmålene på området; hvorfor etniske minoritetsbarn er overrepresentert i barnevernet, eller om det finnes egne metoder, eller spesielle tiltak, som egner seg bedre for etniske minoriteter, enn for andre barn i barnevernet. Masteroppgavens omfang setter begrensninger i forhold til det. Undersøkelsen sier imidlertid en del om hvilke forståelser barnevernarbeiderne tar med seg inn i sitt flerkulturelle barnevernarbeid.

1.4 En innenfra forståelse

Før jeg begynner å beskrive teori, metode og presentere funn, kan det være på sin plass å kommentere litt på mitt eget ståsted. Allerede ved forrige århundreskifte argumenterte ”sosiologiens far”, Max Weber, for at all forskning er ”forurenset” av forskerens egne verdier og holdninger (Silverman, 2001, p. 260). Andre sier at forskeren alltid er deltaker (Skjervheim, 1996). I stedet for å forestille seg at man er objektiv, blir det viktigere å være mest mulig eksplisitt på hva som er arbeidets kontekst. Hva er motivasjon og bakgrunn for undersøkelsen, i hvilke sammenhenger blir arbeidet gjort, hvordan påvirkes den undersøkelsen handler om, hvordan plasser arbeidet seg i forhold til fagfelt og samfunn for øvrig? Dette er forhold jeg kommenterer på både i innledningen og i metodekapittelet. Her vil jeg imidlertid ta opp forhold som påvirker undersøkelsen min, med utgangspunkt i meg selv som fagperson, og aktiv deltaker i fagfeltet jeg undersøker.

Jeg er selv ansatt i den barneverntjenesten jeg henter respondenter fra. Selv om den er en relativt stor organisasjon, har jeg inngående kjennskap til både mennesker, organisasjon og arbeidsfelt. Jeg har mange års erfaring som sosialarbeider, og har klare forestillinger om hvordan man arbeider, og hvilke problemer fagfeltet står ovenfor. De siste 8-9 årene har jeg arbeidet direkte med enslige mindreårige flyktninger som

bosettes i kommunen, og opplever et sterkt personlig engasjement rundt fagfeltet flerkulturelt barnevern. Jeg er altså langt fra nøytral i forhold til fagfeltet, og har det, Marianne Skytte (2002, p. 20), kaller et *indefra-forskningsperspektiv*.

Dette utgangspunktet krever at man er eksplisitt på eventuelle bindinger, og kritisk til egen rolle og system. Man kan oppleve lojalitetskonflikter i forhold til å foreta undersøkelser på eget praksisfelt, og bør ta stilling til hvordan dette påvirker en. Samtidig er dette et forskningsetisk krav til alle forskere. Den største utfordringene med innenfra-perspektivet er det man ikke oppfatter, fordi man er en del av fagfeltet selv. Mangel på distanse kan gjøre det vanskeligere å være kritisk. Man kan bli forutinntatt, snevre inn problemstillinger som trenger bredere tilnærming, eller man unnlater å stille spørsmål ved vedtatte sannheter. Å se ting utenfra, kan derfor virke kreativt og berikende, og kan avdekke forhold fagfeltet selv ikke ser. Et innenfra perspektiv gir imidlertid også fordeler. Den svenske vitenskapsteoretikere Margaretha Hallberg (ibid.) vektlegger hvordan den forståelse og kjennskap forskeren allerede har om feltet, bidrar til at man vet hva som kan være relevant, og at man vektlegger det mest vesentlige. Etter å ha tenkt igjennom disse sidene ved min undersøkelse, ser jeg ingen åpenbare bindinger. Jeg har ikke mottatt noe støtte, utover en beskjeden utdanningspermisjon i henhold til barneverntjenestens reglement, og det er ingen som har rettet spesielle forventninger til arbeidet. På et mer ubevisst plan, kan det selvsagt tenkes at man blir påvirket. Kanskje særlig i forhold til at man ikke vil henge ut, eller være illojal overfor egen yrkesgruppe, men jeg kan ikke se at dette har påvirket hvordan jeg har arbeidet med undersøkelsen.

Innenfra-perspektivet kan også knyttes til samfunnskritikk generelt. Den amerikanske politiske filosofen Michael Walzer (2002) er en av de som hevder at engasjement og nærhet bør være fundamentale trekk ved alle typer samfunnskritikk. Idealet om en fjern, og dermed objektiv, kritiker, mener han er basert på troen på én objektiv sannhet. Walzer hevder at den *beste kritikken* – det vil si treffende og nødvendig - kommer fra en som bryr seg. Hans ideal er en insider, som både kritiserer fordi man ønsker endring på en bestemt felt, men også fordi man argumenterer ut i fra et personlig moralsk ståsted. Nærhet er mer krevende enn et distansert, kjøligere forhold, men gir etter Walzer sin mening mer relevant kritikk. Nærhet til det man uttaler seg om fordrer selvbevissthet og høye etiske standarder, men gjør etter hans mening kritikken mer

sensitiv, og gir bedre forutsetninger for å vurdere fenomeners omfang og betydning i en sammenheng. Walzer underkommuniserer etter mitt syn fordelene med en viss distanse somme tider. Noen ganger har man åpenbart helt andre perspektiver når man kommer inn utenfra, og dette er både berikende og nødvendig. Slik jeg ser det trenger sosialt arbeid både aktører med innenfra perspektiver og folk som kommer utenfra for å få en bred kritikk som kan bidra til nytenkning, utvikling og forbedring av utøvelsen av faget.

1.5 Oversikt over dagens situasjon

1.5.1 Inntekt, fattigdom og innvandrerfamilier

Når det gjelder levekår og sosioøkonomiske forhold, kommer innvandrere generelt sett noe dårligere ut enn resten av befolkningen (Blom & Henriksen, 2008). Jeg vil her se spesielt på økonomi og sysselsetting, siden disse forholdene vil være styrende for mange andre levekår. Det må tas høyde for at andre levekårsvariabler kan gi andre typer utslag. Det er også viktig å understreke at det er svært store innbyrdes forskjeller mellom ulike innvandrergrupper, og mellom folk fra den samme nasjonale eller etniske gruppen (Pettersen, 2009). Oversikts-statistikk som bare bruker kategoriene ”innvandrer” og ”etnisk norsk”, viser at en husholdning hvor hovedinntektshaver er innvandrer, bare har 77 % av den samlede gjennomsnittlige inntekten til en ordinær norsk familie. Ser man spesielt på de med flyktningbakgrunn, har disse familiene 67 % av en vanlig gjennomsnittlig familieinntekt (IMDI, 2009). Dette forteller om en relativ fattigdom sammenlignet med familier som ikke har innvandret. Levestandarden i Norge er samtidig generelt sette høy, og det er vanskelig å si akkurat hvordan dette påvirker dagliglivet til familiene.

Undersøkelser av barnefattigdom i de skandinaviske landene viser store forskjeller mellom majoritetsbefolkningen og innvandrere. Her finner man at innvandrerbarn fra land med lav og middels gjennomsnittlig inntekt, har 4-5 ganger større risiko for å leve i fattigdom, enn barn som ikke har innvandrerbakgrunn. Hvert tredje fattige barn i Norge har innvandrerbakgrunn, mens dette gjelder for nesten halvparten av de fattige svenske og danske barna. Fattigdom i barnefamilier går ned med botid i det nye landet, men forhold som foreldrenes utdanningsnivå fortsetter å spille en rolle (Galloway, Gustafsson, Pedersen, & Osterberg, 2009).

I forhold til mer absolutt fattigdom, viser beregninger at omtrent 4 % av Norges befolkning lever i en husholdning der hovedinntektshaver tilhører den såkalte lavinntektsgruppen (OECD standard). For innvandrere er dette tallet imidlertid 21 %, og blant de med flyktningbakgrunn gjelder dette hele 26 % (IMDI, 2009). Det er store forskjeller innad i innvandrer kategorien, avhengig av hvor man kommer fra, hvor lenge man har bodd i Norge, og hva som var årsaken til migrasjonen. Inntektene er avhengig av sysselsettingen, og jo lenger botid i Norge, jo større er sysselsettingen. Innvandrere fra Norden og Vest Europa har omtrent samme arbeidsledighetstall som befolkningen for øvrig, mellom 2,6-3,5 %. For innvandrere fra Øst Europa, Asia og Latin Amerika varierer tallet fra 6,4-8,4%. For innvandrere fra Afrika er dette tallet helt oppe i 12,1 % (ibid.). Når man bare ser på de innvandrerne som er i arbeid, viser det seg at de, for samme jobben, tjener like mye som de som ikke har innvandret (Galloway, 2009). Siden mange innvandrerfamilier er relativt sett fattige, må dette bety at mange er knyttet til lavtlønnssektoren. Andelen kvinner i lønnet arbeid utenfor hjemmet påvirker også statistikken, og her ligger mange innvandrergrupper lavere enn gjennomsnittet i den øvrige befolkningen.

1.5.2 Overrepresentasjon av innvandrerfamilier i barnevernet

Både barn som selv har innvandret, og norskfødte barn av innvandrerforeldre, er overrepresentert i barnevernet. Allertsen og Kalve (2006) finner at særlig barn som selv er innvandrere, mye oftere mottar tiltak fra barnevernet, enn det som er vanlig i barnebefolkningen generelt. Blant barn som hadde innvandret til Norge fikk 58 av 1 000 barn tiltak fra barnevernet i 2004, mens dette tallet var 25 av 1 000 barn i befolkningen for øvrig. For norskfødte med innvandrerforeldre var det samme forholdet 39 av 1 000 barn. Dette betyr en klar overrepresentasjon både av barn som har innvandret, og av norskfødte med innvandrerforeldre. Ser man på hvilke tiltak det får, ser man interessante variasjoner. Barn som selv har innvandret er overrepresentert også blant barn under barnevernets omsorg. I 2004 var 6,7 barn per 1 000 innvandrede barn (0–17 år) under omsorg, mens dette gjaldt 5,4 barn per 1000 barn i resten av befolkningen. Blant norskfødte barn av innvandrerforeldre var imidlertid dette tallet mye lavere. Her var bare 3,1 barn per 1 000 under barnevernets omsorg (ibid.).

2.0 Oppsummering av relevant forskning

I dette kapitlet vil jeg kort presentere et utvalg undersøkelser som er relevante for å belyse barnevernarbeidernes forståelse av etnisitet og deres holdninger til minoritetsetniske familier. En del av undersøkelsene er norske, men jeg gjengir også en del utenlandsk forskning. De norske undersøkelsene er viktigst for å forstå norske sosialarbeidere, men også utenlandske undersøkelser kan bidra til å belyse mer generelle sider av temaet. Jeg har også valgt å trekke inn et par undersøkelser som omhandler behandlerrollen og psykisk helse. Disse kan ikke direkte knyttets til barnevernarbeiderens vanligste roller. Imidlertid vil mye av det arbeidet man gjør når man følger opp en familie over tid, være samtaleoppfølging som kan ha elementer av terapi i seg. For øvrig er det ikke noe som tyder på at barnevernarbeiderne i sin kontakt med etniske minoritetsklienter fungerer helt annerledes enn andre beslektede profesjoner. Derfor kan måten andre profesjonelle hjelpere agerer på også være relevant for barnevernarbeiderne. Etersom kultur og etnisitet ofte blir brukt som årsaksforklaring i barnevernet (Tienda & Rutter, 2005; Williams & Soydan, 2005; Ylvisaker, 2004), ser jeg til slutt på hva forskning sier om dette.

2.1 Undersøkelser om sosialarbeideres forhold til minoritetsetniske klienter

Høgskolelektor Signe Ylvisaker (2004) har gjort en kvalitativ studie, der hun ser på møtet mellom etnisk norske sosialarbeidere og det hun kaller ikke-vestlige klienter. Hun har gjennomført 14 intervjuer med sosialarbeidere og 13 med klienter med etnisk minoritetsbakgrunn. Gjennom analyse av informantenes narrativer, har hun sett på hvordan man konstruerer gjensidige forestillinger om hverandre. Ylvisaker finner at kulturelle stereotyper influerer det profesjonelle sosiale arbeidet, og peker blant annet på hvordan debatt i media påvirker hvordan etniske minoritetsklienter blir møtt. Sosialarbeiderne fokuserer ikke spesielt på strukturelle årsaksforklaringer, men omtaler barrierer etniske minoriteter opplever i det norske samfunnet, gjennom å henvise til kulturforskjeller, kulturkonflikter og etniske minoriteters annerledeshet.

Barnevernforskerne Kriz og Skivenes (2009b) har gjennomført 53 semistrukturerte dybdeintervjuer med norske og engelske barnevernarbeidere, i forhold til hvordan disse oppfatter kommunikasjonsutfordringer i arbeidet med etniske minoritetsfamilier. De

finner at norske barnevernarbeidere opplever foreldrenes syn på barns behov og utvikling, samt manglende kjennskap til barnevernssystemet, som hovedutfordringen. I England ser barnevernarbeiderne på fysisk mishandling og autoritær barneoppdragelse som det største problemet, samtidig som de er opptatt av minoritetsforeldres frykt for å bli påtvunget andres verdier og kultur. Barnevernarbeidernes ulike problemforståelser gjenspeiler seg i ulike tilnærminger. I Norge blir barnevernarbeiderne mer instruerende, de holder fokus på barnets behov og forteller om norske verdier, det norske systemet, og om hvordan ting skal gjøres. I England fokuserer sosialarbeiderne på å beskytte barn mot fysiske overgrep, samtidig som de forsøker å opptre på en ikke-diskriminerende og ikke-undertrykkende måte. Dette gjør at Kriz og Skivenes oppfatter engelskmennene som noe mer lyttende og mer opptatt av å lære om klientfamiliens forståelse, enn sine norske kollegaer. På samme tid konkluderer de med at både engelske og norske barnevernarbeidere gjennomgående har et statisk og essensialistisk kultursyn.

Noen av forskjellene mellom Norge og England, kan kanskje skyldes ulikheter i sosialarbeiderutdanningene. Høyskolelektor Lene Østby (2008) har sammenlignet hvordan arbeid med etniske minoriteter er tematisert i norske og engelske sosialarbeiderutdanninger. Hennes studie er basert på informasjon fra tre høyskoler i hvert av landene, samt intervjuer av engelske universitetsansatte. Østby finner at det er relativt stor forskjell på hvordan norske og engelske utdanninger forholder seg til temaet etniske minoriteter. I England har en uttalt antirasistisk forståelse lenge vært en vesentlig del av sosialarbeiderutdanningene. Fra 80-tallet og fram til 1996 var det sterkt fokus på antirasisme, mens man etter 1996 har hatt et bredere fokus på ikke-diskriminering, der rasisme er en av formene for undertrykking. Utdanningene er i dag dominert av et ikke-undertrykkende perspektiv, der kulturforståelse i liten grad er tematisert. I Norge er dette annerledes, her har man ikke på samme måte fokus på rasisme og diskriminering, men på kulturforskjeller. Østby kaller dette kulturperspektivet. Forskjellen gjenspeiler seg både i rammeplaner og i selve innholdet til de to landenes ulike sosialarbeiderutdanninger. I Norge legger man stor vekt på kulturforståelse. Det søkes å formidle et dynamisk kulturbegrep, der innsikt i ulike kulturer anses som sentralt for å kunne gjennomføre godt sosialt arbeid i et flerkulturelt samfunn. Østby finner ingen norske forfattere som har skrevet bøker i sosialt arbeid med hovedfokus på rasisme, det som skrives fokuserer på kultur og kulturforståelse.

Sosialarbeideren Lise Kathrine Holm har i en prosjektoppgave fra Høyskolen i Oslo (Holm, 2000) undersøkt hvordan det hun kaller profesjonsdiskursen, påvirker norske sosialarbeiderens arbeid med etniske minoritetsungdommer. Hennes arbeidssted og utgangspunkt er Utekontaktens oppsøkende arbeid i Oslo. Hun har 4 kvalitative intervjuer, av sosialarbeidere som bare arbeider med etnisk minoritetsungdommer, og av sosialarbeidere som ikke arbeider med denne gruppen. I tillegg har hun gått igjennom sosialarbeiderutdanningenes rammeplaner, oppsummert relevante artikler fra sosialarbeidertidsskriftet *Fontene* og sett på annen litteratur. Holm finner at sosialarbeidernes profesjonsdiskurs vier lite plass til minoritetsungdom, og at dette bidrar til at sosialarbeiderne ikke utvikler verktøy for kritisk analyse av den norske "fremmed diskursen". Dette medfører at temaet minoritetsungdom privatiseres. Det betyr at ungdommenes marginalisering gjerne forstås som selvforskyldt, eller at man bruker individualiserte årsaksforklaringer. På samme tid velger sosialarbeidere bort arbeid med denne gruppen, fordi man opplever at egen kompetanse ikke strekker til. Ofte henviser man minoritetsungdommer til sosialarbeidere som selv har minoritetsbakgrunn, fordi man mener at de vil lettere forstå ungdommene og opparbeide et gjensidig tillitsforhold. Holm sin studie er svært liten, og kan vanskelig generaliseres i forhold til hvordan broparten av sosialarbeiderne tenker, men den gir et viktig bidrag i forhold til hvor lite temaet minoritetsungdom er framme i profesjonsdiskursen.

To av nestorene innen forskning på flerkulturelt barnevernarbeid, Charlotte Williams og Haluk Soydan (2005), oppsummerer forskning på barnevernarbeideres holdninger til etnisitet, og har også selv gjennomført flere undersøkelser. De finner at det gjennomgående er foretatt få empiriske studier av hvordan sosialarbeidere forholder seg til etnisitet, kultur og kulturforskjeller. Selv oppsummerer de en tverrnasjonal vignettstudie, der 713 barnevernarbeidere i Tyskland, Danmark, England og Sverige har blitt presenteret for barnevern-vignetter og gjort vurderinger basert på opplysningene i vignettene. Hovedfunnet deres er at barnevernarbeideren vier liten plass til barnets etnisitet og kulturelle bakgrunn. Barnevernarbeiderne har det som blir beskrevet som en *universalistisk* og *"fargeblind"* tilnærming til sakene. Det betyr blant annet at saksbehandlerne beskriver at de vil forholde seg likt til sakene, uavhengig av hvilke etnisitet barnet har. Williams og Soydan finner imidlertid store variasjoner i hvordan den enkelte barnevernarbeider forholder seg til sakene. Man ser i liten grad igjen standardiserte arbeidsprosesser, eller beskrivelser av en standard saksgang. Ulike sider

av saken vektlegges ulikt av forskjellige barnevernarbeidere, og klientens etniske og kulturelle bakgrunn blir et av flere temaer som vektlegges ulikt. Forskerne finner at barnevernfeltet mangler en avklaring på hva som er spesielt med etnisitet, og hva man eventuelt trenger som særlig kompetanse. De finner at kulturelt sensitive tilnærminger reduserer etnosentrismen, men at det for øvrig er lite empiriske undersøkelser som viser om det er spesielle metoder som skal til, eller om noen tiltak og tilnærminger fungerer særskilt godt med minoritetsetniske familier. De finner videre at mange barnevernarbeidere nedvurderer egen kompetanse når det er snakk om flerkulturelt barnevern. De blir usikre og utydelige, og Williams og Soydan argumenterer derfor med at mer opplæring i kulturelt sensitivt barnevernarbeid er nødvendig. Dette må imidlertid balanseres, slik at kulturforklaringer ikke tar bort fokus fra strukturelle faktorer som diskriminering, marginalisering, fattigdom og arbeidsledighet.

Psykologen Nick Banks (1999) har i sin avhandling "*White Counsellors – Black Clients*" studert hvilke holdninger hvite britiske behandlere har til fargede klienter, og hva som påvirker dem til å yte adekvat og sensitiv behandling til mennesker med en annen etnisk og kulturell bakgrunn enn dem selv. 360 medlemmer av British Association for Counselling (der sosialarbeidere inngår som én av behandlerprofesjonene) svarte på spørreskjema om sin praksis, og kom med utsagn knyttet til videovignetter av en hvit, en sør-asiatisk og en afro-karibisk kvinnelig klient som hadde et identisk problem. Lignende framgangsmåte ble også brukt på 107 behandlere under utdanning, samt at han gjennomførte semistrukturerte dybdeintervjuer av 20 behandlere. Som analyseinstrument laget Banks en *Cultural Awareness Inventory*, som han scorer utsagnene i forhold til. Hovedkonklusjonen er at deler av behandlernes tilnærminger er eurosentriske, og at negative motoverføringer fra behandler til klient påvirkes av klientens etnisitet. Banks fant at ingen bestemt terapeutisk retning fremstod som mer kultursensitiv enn andre. Samtidig fant han at de behandlerne som hadde gjennomgått egne treningsprogrammer med fokus på terapi med fargede klienter, var flinkere til å oppfatte denne gruppens behov. Banks fant også at det ikke er behandlerens egen etnisitet som er mest avgjørende for om man praktiserer en effektiv og kultursensitiv terapi. De viktigste faktorene ser ut til å være om man anerkjenner annerledeshet, og setter ord på hvordan dette påvirker behandlingen. Videre må terapeuten være interessert, og forsøke å tilegne seg kulturkunnskap og kunnskap om kulturforskjeller. Dersom terapeuten selv hadde hatt vanskelige erfaringer, slo dette også positivt ut i behandlingen. Andre

studier, både internasjonale (Ponterotto, 2001) og norske (Møllersen, 2003), finner at etnisk matching mellom terapeut og klient kan ha terapeutisk effekt i seg selv, og at behandlere som selv har minoritetsbakgrunn oftere velger en mer kultursensitiv tilnærming.

Forskerne Green, Kiernan-Stern og Baskind (2005) har gjennomført en undersøkelse der 257 hvite medlemmer av den nasjonale sosialarbeiderforeningen i USA har blitt testet ut i forhold til deres holdninger til fargede klienter. Som måleinstrument har forskerne brukt *The Cognitive and Affective Racial Attitudes Scales of the Quick Discrimination Index (QDI)*, utviklet av Ponterotto, Potere og Johnson i 2002. Resultatene viser at de hvite sosialarbeiderne overveiende er velvillig og positivt innstilt til fargede klienter. Ved nærmere ettersyn, viser det seg imidlertid at dette gjelder de kognitive sidene av holdningene, men ikke i like stor grad de følelsesmessige. Det vil si at på et tankemessig plan er sosialarbeiderne positivt innstilt, men at de følelsesmessig kan være mer ubekvem med klienter med en annen hudfarge. Relasjonen ser oftere ut til å bli forstyrret av usikkerhet, og negative overføringer og motoverføringer. Forskerne finner at sosialarbeiderne dermed er dominert av den same ambivalensen og sosiale distansen til folk med en annen etnisk bakgrunn, som man finner igjen i den amerikanske befolkningen for øvrig. Et talende eksempel på den sosiale distansen er at 12 % av disse sosialarbeiderne hevder at rasisme ikke er et omfattende sosialt problem i USA i dag.

Flere undersøkelser viser at trening i kultursensitivitet gjør at sosialarbeideren ser på minoritetsklienter på en mer positiv måte, og at man bruker mindre stigmatiserende og individualiserende årsaksforklaringer om man er trent i kultursensitivitet. Et eksempel er Toporek og Pope-Davis (2005) som har undersøkt forskjellene mellom de sosialarbeiderne som har hatt mye og de som har hatt lite trening i "multicultural counseling". Til sammen ble 158 avgangsstudenter i sosialt arbeid undersøkt. De studentene som hadde gjennomgått mest trening i "multicultural counseling" var mer tilbøyelige til å anerkjenne strukturelle og undertrykkende forhold som påvirket klientens situasjon, slik som etnisk diskriminering. De som hadde mottatt lite trening innenfor dette feltet, hadde større tendens til å forklare for eksempel fattigdom med individuelle karakteristika ved klienten. Dette tilsier at kultursensitiv trening påvirker

hvordan sosialarbeideren oppfatter klientens problem, og at slik trening vil gjøre at klienten får mer adekvat hjelp.

2.2 Etnisitet og kultur som årsaksforklaring

Marta Tienda og Michael Rutter (2005) oppsummerer amerikansk og britisk forskning på etnisitet som en årsaksvariabel i forhold til sosiale problemer. Tienda og Rutter konkluderer med at etnisitet i seg selv ikke gir mening som årsaksforklaring. Etnisitet som kausal faktor gir bare mening når etnisk tilhørighet kobles opp til ulike typer sårbarhet, eller beskyttende faktorer. Innenfor en etnisk gruppe er ulikhetene så store at de fleste typer generaliseringer blir feil. For at det skal gi mening å snakke om hvordan etnisitet bidrar som årsak til et fenomen, må etnisitet kombineres med individuelle og personlige karakteristikk og erfaringer, eller strukturelle og samfunnsmessige forhold, og oftest en blanding av disse to. Tienda og Rutter finner imidlertid en rekke undersøkelser som viser at etnisk tilhørighet er en komponent som kan øke risiko og sårbarhet, eller virke som beskyttende faktorer.

Undersøkelsene som er gjengitt i boka Tienda og Rutter er redaktører for; *"Ethnicity and causal mechanisms"*, ser på etnisitet sin betydning i forhold til temaer som utdanning, kriminalitet og psykiatrisk sykdom, og hvordan ulike grupper tilpasser seg nye samfunn ved migrasjon. Forfatterne sammenligner data fra ulike etniske grupper i USA og Storbritannia, og i flere tilfeller ser de på hvordan den samme gruppen tilpasser seg og får ulike posisjoner i de to landene. Et eksempel kan være engelsktalende afrokaribiske innvandrere, de viser seg å klare seg relativt sett mye bedre i USA enn i Storbritannia. I USA scorer jamaicanskfødte ungdommer bedre på mange levekårsvariabler enn for eksempel innfødte fargede amerikanere, og kommer raskere i arbeid enn mange andre grupper. I Storbritannia er de samme afrokaribiske ungdommene imidlertid en av de gruppene som gjør det dårligst innen utdanningssystemet og de har svært høye arbeidsledighetstall. Det er lite trolig at dette skyldes grunnleggende forskjeller mellom de som emigrerer til USA og de som emigrerer til Storbritannia. Det skyldes snarere at dynamikken mellom storsamfunnet og innvandrerguppen er forskjellig i de to landene. I Storbritannia ser det ut til at etnisk diskriminering overfor denne gruppen kan være spesielt sterk. På samme tid er afrokaribiene en av de best integrerte innvandrergruppene i det britiske samfunnet, og kanskje merker de av den grunn også mer til diskrimineringen. I USA kan det se ut som

om karibiske immigranter har et godt rykte som driftige og arbeidsomme, og at de indirekte tjener på marginaliseringen av andre grupper i USA. Det er dermed ikke etnisiteten som sådan som spiller en rolle, men tilpasning og dynamikken mellom gruppen og storsamfunnet. Tienda og Rutter ser på immigrasjon og demografiske endringer over tid, og viser at samfunnsutviklingen fører til at etniske gruppers posisjoner endrer seg, og forskjeller både utviskes og forsterkes. De konkluderer med at det i disse to multikulturelle samfunnene, er umulig å tilskrive etnisk tilhørighet alene årsakene til sosiale problemer. Etnisitet kan heller ikke forklarer all sosial eksklusjon og marginalisering. De oppsummerer samspillet mellom storsamfunn, individ og etnisk gruppe slik; *"Circumstances such as the timing of migration, reception factors in the host community, resettlement patterns, and the cultural difference between origin and destination all contribute to the socioeconomic integration of immigrant youth and their construction of ethnic identities."* (Tienda & Rutter, 2005, p. 45)

3.0 Begreper og teoretisk for forståelse

Verdien av en høy bevissthet rundt den kulturelle ballasten hver enkelt av oss har med seg inn i møtet med andre mennesker, er etter mitt syn et undervurdert tema. I dette kapitlet ønsker jeg å fokusere på hvilke for forståelser vi har med oss inn i disse møtene, ved å fokusere på forståelse av kultur, etnisitet og hvordan vi kategoriserer oss selv og andre. Hovedfokuset er på ulike måter kultur kan forstås på, og hvordan sosiale konstruksjoner brukes til å lage et skille mellom "oss" og "dem".

3.1 Kategorisering

I denne oppgaven står begrepsbruk og kategorisering sentralt, og problemer knyttet til overgeneraliseringer og kategoriseringer er viet plass i flere av oppgavens kapitler. Ordet kategori skiller seg fra begrepet gruppe ved at kategorien ikke er skapt av medlemmene, eller at de ikke anerkjenner medlemskapet og relasjonene seg i mellom. I en kategori kan det være eksterne kriterier som gjør at man defineres inn i kategorien, uavhengig av om man selv ønsker det eller ei. Å kategorisere er i utgangspunktet helt fundamentalt for forståelse og for handling. Besøker man en moské, vet man automatisk hvilken inngang man skal bruke, dersom det er skiltet for menn og for kvinner. Kommer vi hjem etter en langtur i utlandet, vet vi med en gang om vi skal stille oss i køen for de som har norske pass og Schengen-reisedokumenter, eller om vi skal stille oss i køen for

resten av verden. Å kunne kategorisere effektivt er en grunnleggende og nødvendig side av å anvende vår kunnskap om oss selv og omgivelsene.

3.1.1 Kategorisering som essensialisering og maktmiddel

Kategoriseringen blir imidlertid et problem når den brukes som et maktmiddel. Den kan brukes til å stigmatisere og marginalisere. Det vil si at man blir plassert i kategorier som tillegges negative egenskaper og særtrekk. Noe som kan hindre at man får den samme tilgangen til goder som andre, eller som gjør det vanskeligere å delta i samfunnet på lik linje med andre. Dette skjer blant annet ved at innholdet i kategoriene *essensialiseres*. Det betyr at en kategori ikke lenger betraktes som en sosial konstruksjon eller en klistrelapp, men at den oppfattes som virkelig, konkret og uforanderlig. Den som plasseres i kategorien *er* slik. Folk blir forstått og forklart ut i fra karikerte egenskaper som tilskrives kategorien. Slik essensialisering av kultur og etnisitet er et gjennomgangstema i denne oppgaven, og vil bli tatt opp igjen både i dette kapittelet og senere i forbindelse med diskusjonen av resultatene.

3.1.2 Kategoriene i denne oppgaven

I oppgaven brukes primært to kategorier. Det er kategorien etniske minoritetsfamilier, og det er norske barnevernarbeidere. Når jeg bruker kategorien barnevernarbeidere så forstår jeg ikke det som en homogen gruppe, barnevernarbeidere kan være like forskjellige som alle andre grupper i samfunnet. Utsagnene jeg har tatt med gjenspeiler enkeltpersoners meninger, og kan ikke tas til inntekt for en hel profesjon. På samme tid ville det være svært upraktisk å understreke dette hver gang jeg sier noe om barnevernarbeideren, og det ville også bli komplisert å komme til noen som helst type generell og gruppevis kunnskap, om man hele tiden skal holde et individfokus.

Den andre kategorien jeg bruker er etniske minoritetsfamilier. Dette er en enda videre kategori, og vil i mange sammenhenger være meningsløs. Å bli kategorisert etter etnisitet kan for mange være lite relevant. Å havne i en slik samlekategori med svært mange andre av ulik etnisitet og bakgrunn, kan kanskje sågar virke støtende og dumt. Jeg vil derfor understreke at min kategorisering her ikke baserer seg på en innbyrdes likhet, eller at alle med minoritetsbakgrunn har felles utgangspunkt, eller felles

erfaringer. Etnisitet kan være en viktig identitetsmarkør, men trenger ikke være det. Etnisk tilhørighet betyr ulikt for folk, viss og når det betyr noe i det hele tatt. Samtidig er det slik at den etniske minoritetsstatusen i Norge gir en annen sosial posisjon, enn det å tilhøre majoriteten. Særlig gjelder dette de som av utseende, eller gjennom religiøs og kulturell symbolbruk, blir definert som annerledes enn den hvite norske majoriteten. I denne posisjonen ligger kimen til at man kan bli forskjellsbehandlet, og det er denne mulige forskjellsbehandlingen som gjør at det i min sammenheng er interessant å se på etniske minoriteter som én kategori. Marianne Skytte (2008, p. 15) oppsummerer denne gruppen slik;

”De kan ikke sies å på forhånd være privilegerte innenfor offentlige institusjoner (barnehager, barneskoler, sosiale tiltak rundt barns oppvekst) på lik linje med majoriteten når det gjelder produksjon og reproduksjon av sin kollektive identitet. Dette er fordi språket og den kulturen, religionen og etnisiteten som produseres og reproduseres innenfor disse institusjonene, først og fremst tilgodeser majoriteten.”

3.2 Kultur - det diffuse kulturbegrepet

3.2.1 Kulturbegrepet endres

Kultur blir definert på en rekke ulike måter, og ofte kan det virke diffust og uklart hva man egentlig mener med kultur. Begrepet utvides stadig, og betyr følgelig svært mye forskjellig (Eriksen & Sørheim, 2003). I min sammenheng er det den delen av kulturbegrepet som knyttes til etnisitet, til kulturforskjeller og til uttrykket ”fremmede kulturer” som er relevant. En forenklet framstilling av antropologiens kulturgrep illustrerer bredden i begrepet, hvordan forståelsen har endret seg, og hvordan begrepet forstås i dag; Den viktorianske antropologen Edward Taylor var tidlig ute med det som har blitt en klassisk definisjon; *“Kultur er den komplekse helhet som består av kunnskaper, trosformer, kunst, moral, jus og skikker, foruten alle de øvrige ferdigheter og vaner et menneske har tilegnet seg som medlem av et samfunn”* (Eriksen & Sørheim, 2003, p. 37). Taylor satte likhetstegn mellom kultur og sivilisasjon, og forstod kultur som noe vi har, og noe som overføres fra generasjon til generasjon. Dette er en forståelse som baserer seg på kultur som *essens*. Samtidig var Taylor opptatt av at kultur ikke er medfødt, men alt det vi har lært. Denne delen av hans forståelse er aktuell også i dag, eller som Eriksen og Sørheim sier det; *”På et generelt plan kan vi si at alt som er lært er kulturelt, mens alt som er medfødt er naturlig”* (2003, p. 37).

På 1960-tallet fikk man et paradigmeskifte i antropologien. Man gikk bort fra forståelsen av kultur som essens. Nestoren i norsk antropologi, Fredrik Barth, var en av de viktigste bidragsyterne her. Til tross for at Barth den gang avspiste selve kulturbegrepet som ”*the cultural stuff*” (Barth, 1969, p. 15), bidro han til at man begynte å se på kultur som noe som *påvirker*, men ikke *bestemmer*, menneskets atferd. Man begynte å se menneskene selv som skapere av kultur, i motsetning til å være passive mottakere av kultur. Barth og hans meningsfeller betraktet menneskene som målrettede rasjonelle aktører, og beskrev sosiale relasjoner i sosialøkonomisk språkdrakt med tap, gevinst og regnskap. Kultur ble sett på som produktene av interaksjon og samhandling. Denne tenkemåten gav også opphav til navnet på den nye samfunnsvitenskaplige retningen; *instrumentalisme*. Tidligere hadde man sett på kultur som preget av likhet og konsensus, det som binder oss sammen. Den nye forståelsen betrakter derimot kultur som uttrykk for flersidighet, uenighet og forskjeller. Til tross for mye kritikk, er mange av grunntankene fortsatt dominerende på fagfeltet i dag (Eriksen, 2002).

Kulturbegrepet har siden vært heftig debattert, uten at man klarer å komme fram til én definisjon som rommer alle sidene av begrepet. Den britiske antropologen Anthony Cohen's (1993, p. 196) definisjon er en av de mest brukte; ”*Culture, in this view, is the means by which we make meaning, and with which we make the world meaningful to ourselves, and ourselves meaningful to the world. Its vehicle is the symbol.*” Cohen er uenig i Barths avfeiling av kulturbegrepet, og hevder at selv om det er en konstruksjon, er det kultur som gir oss mening. For å få fatt i meningen må vi studere symbolene. Skaut, eller hijab, kan være et godt eksempel. Tøystykket skaut i seg selv gir ikke mening, utover kanskje å holde hodet tørt eller beskytte mot vinden. Som symbol kan det imidlertid være et plagg som uttrykker en religiøs overbevisning, det kan være et politisk uttrykk som viser motstandskraft og stolthet over herkomst, eller det kan oppfattes som et symbol på kvinneundertrykkelse. Cohen (ibid.) kritiserer instrumentalismen for å se menneskenes valg som utelukkende taktiske. Kultur kan også flere andre viktige funksjoner, særlig i forhold til identitetsdannelse. Cohen hevder kultur brukes til å øke bevisstheten om hvem man er, og bidrar til at man kan konstruere en sammenhengende historie om seg selv. Kultur blir også politisert, slik at det ikke lenger er en nøytral handling å kommunisere en etnisk tilhørighet, men en politisk statement.

Andre teoretikere legger mest vekt på kultur som *prosess*. Den tyske antropologen Gerd Baumann, med sitt konstruktivistiske og prosessuelle perspektiv, snakker om at kultur ikke er noe mennesket *har*, men noe vi *lager* (Baumann, 1999). Baumann utfordrer også Barths bombastiske avvisning av kultur ("the cultural stuff") med å innføre et diskursivt kulturbegrep. Baumann baserer dette på at essensialistisk kulturforståelse er en del av folks egenforståelse. Han argumenterer derfor med at selv om kultur er prosess, så må man også studere hvordan den essensialistiske kulturforståelsen virker i folks liv. Han viser blant annet til hvordan etniske minoriteter bruker et essensialistisk syn på kultur i sin kamp for rettigheter.

3.2.2 Ulike kulturforståelser

Måten kultur blir oppfattet på kan oppsummeres i begrepet kulturforståelser. Marianne Skytte (2008) har laget en oversikt over 3 av de mest sentrale måtene å forstå kultur på. Den første kalles en *evolusjonistisk* kulturforståelse. Denne baserer seg på at utvikling går framover på en lineær måte, og anser at den vestlige industrialiserte delen av verden har kommet lengst i denne utviklingen. Landene i Vest-Europa og i Nord Amerika, som anses som mest utviklet, har både rett og plikt til å gjøre sin kultur global, siden de ligger foran alle andre i utvikling. I Norge er denne kulturforståelsen mindre "stueren" nå, og vanskeligere å få øye på enn for eksempel i 1950-åras politikk overfor tatere og samer, men den er fortsatt levende. Man ser den igjen i innvandringsdebatten, og i argumentasjon rundt bistands- og utviklingsarbeid, men også enkelte barnevernarbeideres syn på minoritetsfamiliers barneoppdragelse og omsorgsutøving kan bære preg av et slikt kultursyn.

Den andre typen kulturforståelse kalles et *relativistisk* syn, og representerer nærmest motpolen til den evolusjonistiske forståelsen. Her setter man ikke kulturer hierarkisk opp mot hverandre, men mener at kultur bare kan forstås innenfra. Så lenge et fenomen tilhører og gir mening i en gitt kultur, er dette det sentrale. Kulturer oppfattes som noe relativt homogent og håndfast, som overbringes fra generasjon til generasjon, og som ikke kan sammenlignes og måles i kvalitet eller etter utviklingsnivå. Denne kulturrelativistiske tankegangen har vært et nyttig korrektiv til den evolusjonistiske kulturforståelsen. På samme tid tar den fra oss muligheten til å ta moralsk stilling til fenomener, og vil i sin ytterste konsekvens kunne rettferdiggjøre også åpenbart

skadelige fenomener som for eksempel omskjæring av jenter, eller seksuelt samkvem med barn. Som Skytte påpeker (ibid.) bygger kulturrelativismen på at kultur oppfattes som essens, som noe fast og uforanderlig. Dette rimer imidlertid dårlig med aktuell innsikt om hvor differensiert kultur kan være også innad i det som oppfattes som én kultur. Modernitet og globaliseringsprosesser påvirker kulturer ytterligere, og gjør omstillinger og endringsprosesser svært tydelige. Dette resulterer i at det kulturrelativistiske perspektivet har gått ut på dato. I følge sosialantropologen Thomas Hylland Eriksen (gjengitt i Skytte, 2008, p. 23) fungerer denne typen kulturforståelse i dag mer som en tvangstrøye, som fastholder mennesker i spesifikke kulturelle mønstre, verdier og normer utelukkende basert på deres geografiske og nasjonale slektshistorie. Kulturrelativisme er fortsatt utbredt i mange samfunnssektorer, også i barnevernet. Enkelte forskere hevder for eksempel at det er relativt vanlig at omsorgssvikt blir relativisert og bortforklart med foreldres kulturelle og religiøse bakgrunn (Schlytter, 2004; Wikan, 2002).

Den siste typen forståelse Skytte nevner er en *kontekstuell* kulturforståelse. Denne forståelsen ser ikke på kultur som en objektiv størrelse (slik både den evolusjonistiske og den relativistiske retningen gjør), men fokuserer på i hvilke sammenheng ulike kulturer oppstår og befinner seg. Kultur ses på som et produkt av ulike sosiale, historiske og politiske betingelser. Den kontekstuelle kulturforståelsen flytter fokuset bort fra det konkrete kulturelle uttrykket, og over på hvordan sosial kontakt og kommunikasjon mellom grupper skaper kultur. Den kontekstuelle forståelsen er en dynamisk forståelse av kultur, som ser på kultur som prosess, og som synliggjør at mennesker handler rasjonelt ut fra den situasjon de er i. Det er en slik type kulturforståelse som er utgangspunktet til denne oppgaven.

3.3 Etnisitet

3.3.1 Konstruksjonen av etnisitet – Barths grenseteori

Uløselig knyttet til kulturbegrepet er begrepet etnisitet. Ordet stammer fra oldgreske *ethnikos/ethnos*, og betyr opprinnelig hedning, men har senere fått betydningen folk, eller folkegruppe (Eriksen & Sørheim, 2003). Begrepet er relativt nytt i faglitteraturen, men har blitt mer og mer brukt siden tidlig på 50-tallet (ibid.). I likhet med kultur, er etnisitet en sosial konstruksjon. En ny forståelse av hvordan etnisitet konstrueres ble etablert med boken ”*Ethnic groups and boundaries: the social organization of culture*

difference”, som Fredrik Barth (1969) var redaktør for. Her omtales etnisitet som et fiktivt slektskap mellom en gruppe mennesker basert på myten om felles opprinnelse. Barth får dermed fram de to sentrale aspekter ved etnisitet. For det første er slektskapet et tenkt slektskap, ikke et reelt slektskap. Og for det andre er ideen om en felles opprinnelse en myte. Barth lanserte det han kaller *grenseteori*, der han viser at det er markering av forskjell til andre som er den sentral faktoren for en etnisk gruppe, ikke likhetene innad mellom gruppens medlemmer. Etnisitet tar ikke utgangspunkt i fellestrekk, en felles kjerne eller en *essens*, som angår alle i gruppen. Det er derimot en konstruksjon som blir brukt til å skille gruppe-medlemmene fra de som *ikke* tilhører den aktuelle etniske gruppen.

Inntil man fikk dette paradigmeskiftet, hadde man forstått ulike kulturgrupper som en naturlig konsekvens av geografisk isolasjon, og antok at kulturforskjeller ville forsvinne ved flytting og sameksistens over tid. Barth viste derimot at mye kontakt like gjerne leder til det motsatte; klarere grenseskiller langs etnisk tilhørighet. Han brukte konflikten i Nord-Irland for å illustrere dette, og hevdet at kultur er sekundært, lett manipulerbart, og at man heller må studere sosial organisering. Barth argumenterer med at kulturen til de ulike gruppene egentlig var svært lik, og illustrerer på den måten at opplevd etnisk tilhørighet ikke følger kulturgrenser. Tyrkere og kurdere deler religion, og kan ha relativt like kulturuttrykk, men bruker forskjellene i språk for å markere grense. Kroater og serbere vektlegger historiske hendelser for å markere grenser, selv om de er samme folkeslaget og har felles språk. Barth viser at det er behovet for sosial organisering som gjør at slike konstruksjoner med historisk og religiøst innhold, brukes til å lage skiller mellom grupper.

3.3.2 Etnisitet som dynamikk mellom tilskrivning og selvtilskrivning

Barth så for seg at etablering av etniske skillelinjer skjer i en dynamikk mellom *tilskrivning* og *selvtilskrivning*. Det betyr en dynamikk mellom det man selv konstruerer og forstår med å tilhøre en kultur og en etnisk gruppe, og det man tilskrives utenfra, fra de som ikke tilhører denne gruppen. Disse konstruksjonene ses her på som mer eller mindre ubevisste, og som noe vi gjør i en kontinuerlig prosess. Barth har blitt kritisert for å legge for mye vekt på selvtilskrivning. Han fokuserer mest på gruppen og deres selvoppfattelse, og får da ikke tydelig fram hvordan medlemmene også tilskrives egenskaper og identitet. Maktaspektet, og dermed andres anledning til å tilskrive en

negative egenskaper, blir derfor ikke tydelig nok hos han (Gullestad, 2002a; Jenkins, 2008)

Et eksempel som illustrerer dynamikken mellom tilskrivning og selvtilskrivning, er Irene Levin (2008) sin fortelling om den østerrikske forfatteren Ruth Maier. Maier vokste opp i en sekulær familie i Wien. Hun var klar over at hun var av jødisk herkomst, men opplevde ikke dette som en relevant kategori i sin barndom, og familien beskrives som assimilert inn i den østerrikske majoritetskulturen. Å være jøde var ikke en del av hennes identitet. Med raseideologien til nazistene på 1930-tallet ble dette imidlertid gjort til en ufravikelig nominell kategori. Enten var man jøde, eller så var man det ikke, og alle jøder ble gjort like. Ruth Maier's egne opplevelser og forestillinger om seg selv, passet dårlig med den etter hvert altoverskyggende kategorien *jøde*. Ettersom antisemittismen presset seg på Ruth, blir det ikke mulig for henne å stå utenfor, og hun begynte å utvikle en jødisk identitet. I hennes skrifter blir det klarerer og klarere at hun nå ser det å være jøde som noe spesielt og eget. Fra å avvise sionismen, blir hun en glødende tilhenger av denne, og argumenterer mot assimilering, og det som kan sies å ha vært hennes tidligere jeg. Når hun blir drept i gasskamrene i Auschwitz i desember 1942, beskrives hun som en overbevist sionist.

3.3.3 Etnisitet er kulturell identitet

Etnisitet er en av mange identiteter vi har. Hvor framtrødende den er, er avhengig av hvilken kontekst man lever i. I et område der hele befolkningen oppfattes som en etnisk gruppe, kan den bli umerkelig, siden den egentlig handler om å skille "oss" fra "dem". I en situasjon med store spenninger mellom folkegrupper blir den kanskje den aller mest sentrale identiteten man har. Denne identiteten skaper grenser utad, og skaper samhold innad i en etnisk gruppe. Hvilke kulturelle aspekter som vektlegges for å skille oss fra de som ikke er av samme etnisitet, vil hele tiden være under forhandling. I dagens flerkulturelle samfunn handler det ikke bare om å markere ulikhet. Det kan også dreie seg om å kombinere ulike etniske identiteter. Handulle (2007) viser i en studie av norsk ungdom med innvandrerbakgrunn, hvor omskiftelig dette kan være. Informantene hennes skiller mellom "oss utenlandske" og "de norske", men samtidig er tilhørighet og identifikasjon situasjonell. Den samme personen kan være "vietnamesisk" eller "norsk", avhengig av situasjon og kontekst. Identitet og selvfølelse er dermed ikke konstant og statisk. Jenkins (2008) beskriver etnisitet som en pågående prosess av etnisk

identifikasjon, mens Cohen (1993) kaller etnisitet politisering av kulturell identitet. Cohen sier etnisitet har;

"become a mode of action and of representation: it refers to a decision people make to depict themselves or others symbolically as the bearers of a certain cultural identity. The symbols used for this purpose are almost invariably mundane items, drawn from everyday life, rather than from elaborate ceremonial or ritual occasions. Ethnicity has become the politicization of culture." (Cohen, 1993, p. 197)

3.4 "Nordmenn" og "innvandrere" - "vi" og "de andre"

3.4.1 Etnifisering av norsk identitet

Sosialantropologen Marianne Gullestad (2002a, 2002b) gransker utviklingen av det flerkulturelle Norge med et kritisk blikk. Hun ser en utvikling som går mot mer *etnifisering* av norsk nasjonal identitet. I sin analyse av hvordan grenser etableres som skillelinjer mellom hva som er etnisk norsk, og hva som ikke er det, skiller hun seg fra Barth og hans fokus på selvtilskrivning. Hun hevder at selve innholdet i forestillingene om kultur er viktig, og at makten til å tilskrive/kategorisere andre er helt sentral. Gullestad viser hvordan det legges stadig større vekt på slektskap, felles opphav og "blodets bånd" i konstruksjonene av hva de vil si å være etnisk norsk. Norsk kultur og avstamming framstilles som noe homogent, til tross for at arkeologisk forskning tyder på at Norge i tidligere tider har hatt både befolkningsmessig og kulturelt mangfold (Østigård, 2001). Det hersker en rådende likhetstanke, som blir både et ideal og en prosess i Norge. Historie og symboler brukes for å framstille det etnisk norske som noe likt. Et av de aller sterkeste symbolene er velferdsstaten. Den betraktes som noe nordmennene har bygget sammen, og som må forsvares mot folk som ikke rettmessig skal ta del i den. I denne diskursen nyanserer man ikke med at de fleste trygdemisbrukere er etnisk norske, eller at innvandrere som har bodd og arbeidet i Norge siden 1970, selv har deltatt i bygging og vedlikehold av velferdsstaten.

Likhetsideologien er med å skape et usynlig gjerde mellom "nordmenn" og "innvandre", "oss" og "dem". Den har, slik Gullestad ser det, historiske røtter, men brukes nå i stigmatiseringen av innvandrere fra fattigere land. Det er disse som oppleves som den største trusselen mot velferden, og derfor handler konstruksjonene om deres annerledeshet. Man snakker om "grunnleggende norske verdier", og lojalitet mot det

norske kreves i form av at man forkaster kulturuttrykk og verdier som ikke er ”typisk norske”. Mens etniske nordmann, eller innvandrere fra rikere land, ikke avkreves samme type lojalitetsuttrykk. For at man skal bli oppfattet som norsk, er det altså ikke nok at man er født i Norge, har norsk statsborgerskap, eller snakker flytende norsk. En motreaksjon fra mange med minoritetsbakgrunn vil være å selv essensialisere kultur, og bli enda tydeligere på det som skiller seg fra ”det norske”. Dette ser man blant annet hos norskfødte ungdommer med innvandrerforeldre. Over 70 % av de sier de vil legge vekt på å leve etter deres foreldres opprinnelige hjemlands kultur og tradisjoner (Øia & Vestel, 2007). Riktignok sier syv av ti at de ser på seg selv som norske, og utfordrer dermed den trange definisjonen av hva det vil si å være norsk. På en annen side er de født og oppvokst i Norge, og tre av ti sier altså at de ikke oppfatter seg selv som norske.

Diskrimineringen er ikke på samme måte som før knyttet direkte til rase, nå er det kulturelle forskjeller som blir framhevet. Michel Wieviorka (1995) hevder dette er utviklingstrekk man kan se i hele det postindustrielle samfunnet, der klassisk rasisme erstattes med differensiering og eksklusjon. Andre teoretikere, som den tyskfødte antropologen Verena Stolcke (1995), argumenterer for at man har fått en kulturell fundamentalisme. Ved å essensialisere og tingliggjøre kultur, har den ytterste høyresiden i mange europeiske land erstattet rase-begrepet med kultur. De har lyktes i å sette dagsorden, basert på forestillinger om at det kulturelle mangfoldet immigrasjon fra den tredje verden representerer, truer den nasjonale enheten. Her rangeres ikke nødvendigvis kulturer, men de framstilles som *uforenelige*. Nå er det ikke lenger blanding av raser, men blanding av kulturer, som ”ikke er naturlig”.

3.4.2 Språklige kategorier og definisjonsmakt

Det er mange typer makt en majoritet kan ha over minoriteter, og definisjonsmakt er en av disse. Dette kommer klart til uttrykk i det norske språket. Forskjellene mellom det norske, og det som betraktes som annerledes og ikke-norsk, forsterkes gjennom tilgjengelige språklige kategorier. Virkelighetsoppfatning blir også til dels formet av språket, og maktkampen utspiller seg ikke bare *i* språket, men der foregår også en kamp *om* språket (Østerud, Engelstad, & Selle). Og makten til å definere om det handler om en ”trengende flyktning”, eller ”fremmedkulturelle lykkejegere” sitter ulikt fordelt mellom majoritet og minoritet, mellom den afghansk asylsøkeren og Frp sin partileder Siv Jensen. Man trenger imidlertid ikke gå til de åpenbart negative og diskriminerende

uttrykkene, for å forstå dybden i diskriminering og i hverdagsrasisme. Det er mer interessant å se på de mest alminnelige, og tilsynelatende nøytrale språklige kategoriene. En analyse av disse, viser at også de oppleves som negativt ladete begreper.

Begrepet *innvandrere* refererer i utgangspunktet til at man har vandret ut fra et land og inn i et annet. Det er det vanligste begrepet i norsk dagligtale for å benevne en person som bor i Norge, men som er født i et annet land. Gullestad hevder imidlertid at uttrykket mer og mer brukes som en motpol til det å være norsk; *"... blant annet er det ikke mulig å forstå betydningen til begrepet "innvandrere" uten samtidig å forstå hva det vil si å være "norsk". Eller for å si det enda sterkere: Diskusjonen om "innvandrere" er med på å konstituere norskhet (og hvithet) som et utematisert og udefinert normativt sentrum"* (Gullestad, 2002a, p. 91). Inntrykket av at innvandrere er fargede mennesker, og at de anses som kvalitativt annerledes enn nordmenn, bekreftes i empiriske studier. Blant annet viser undersøkelser at 9 av 10 nordmenn begrenser bruken av innvandrerbegrepet til å gjelde folk med mørk hudfarge (Hernes & Knudsen, 1990). I medias framstilling av hvem som er innvandrere og hvem som er norske, bli innvandrere ofte beskrevet med stereotypier rundt annerledeshet. Negative hendelser og negativ atferd kobles til at man er innvandrere, det kommer klart fram i hvordan man omtaler kriminalitet begått av en person med minoritetsetnisk bakgrunn. Har man derimot suksess, for eksempel som sprinteren Jaysuma Ndure som kom til Norge som 18-åring, vektlegges det at man er nordmann (Lindstad & Fjeldstad, 2005). Dette er et fenomen som er omtrent så gammelt som massemedia selv (E. Eide & Simonsen, 2007), men som i stadige små drypp er med å forme folks bevissthet.

Gunhild Farstad (2004) har intervjuet etniske minoritetskvinner i Groruddalen, og finner at en kategori som "innvandrerinne" langt fra oppleves som nøytral. Når informantene hennes blir stilt overfor begrepet, så er det de rådene og hegemoniske stereotypier kvinnene forholder seg til, der innvandrerkvinner gjerne framstilles som hjelpeløse, undertrykte, og ikke-kompetente. Selv har de andre erfaringer, og oppfatter ikke seg selv på dette viset, men tror "kanskje mange andre har det slik". De blir fanget av dominerende forestillinger og tilskrivning, selv når deres egne opplevelser sier dem noe annet.

SSB er den institusjonen som mer enn noen annen er med å skape nye begreper på innvandrerfeltet. Der etterstreber man å finne begreper som oppfattes som nøytrale og presise (Dzamarija, 2008). Begrepene blir likevel ladet med negative konnotasjoner, og enkelte ganger er de også etnosentriske i utgangspunktet. Et begrepspar som *vestlige og ikke-vestlige innvandrere* ble brukt i offisiell statistikk helt fram til 2008 (Høydahl, 2008), som om resten av verden utenfor Europa og Nord-Amerika har svært mye til felles. ”*Andre generasjonsinnvandrere*” har lenge blitt brukt også om norskfødte barn som ikke er innvandrere. Kategorien tatt bort blant annet etter press fra etterkommere av innvandrere som opplevde den som ekskluderende og fremmedgjørende (Bjertnes 2001). Indirekte gjorde begrepet dem til ikke-norske, til tross for at det var født og oppvokst i Norge. Begge disse eksemplene fortsetter å leve videre i dagligtale, politikk og media, også etter at man har sluttet å bruke dem i offisielle sammenhenger.

4.0 Framgangsmåte og metodiske avveininger

4.1 Kunnskapssyn

Valg av metode er nært knyttet til hvilket syn man har på kunnskap – gjerne kalt forskningsparadigme. Gilje og Grimen (1993, p. 86) definerer forskningsparadigme slik; ”... *et allment anerkjent vitenskaplig resultat som for en tid gir en gruppe forskere klart definerte problemer og legitime problemstillinger.*” Det dreier seg altså om hva man undersøker, hvordan man undersøker det, og at dette endrer seg over tid. De ulike synene på kunnskap fører ulike framgangsmåter for å få fram kunnskap på. Hatch (2002, p. 13) viser en oversikt over de ulike forskningsparadigmene, og hvilke metoder som naturlig er knyttet til ulike kunnskapssyn.

Min egen kunnskapsforståelse ligger nærmest det konstruktivistiske paradigmet. Der vektlegges kunnskap som noe subjektivt og foranderlig, som dannes sosialt i mellommenneskelige relasjoner. Vi konstruerer selv forståelse og mening – og dermed også det vi kaller virkelighet. Endringer og utvikling tas opp i stadig nye konstruksjoner som redefinerer hvordan vi oppfatter oss selv og verden rundt oss (Burr, 2003; Payne, 1999). Konstruktivismen må ses på som en reaksjon på den klassiske positivismens krav til essens, at gyldig kunnskap må kunne måles og veies. Jeg avviser imidlertid ikke at

det kan være hensiktsmessig å konstantere at ”slik er det”, men observerer at det vi oppfatter som objektiv virkelighet, også endrer seg over tid.

I min undersøkelse arbeider jeg for det meste med kvantitative data, der jeg bruker vignettmetoden, som har en positivistisk opprinnelse (Jergeby, 1999). Metodikken, og utkomme av undersøkelsen i form av forekomster og statistikk, legger opp til en absolutt forståelse av resultatene. Konstruktivistperspektiv hjelper da å nyansere, og minner om at ting må forstås i en kontekst. Perspektivet understreker at de begrepene jeg bruker – *kultur, etnisitet, kunnskap* og kunnskapens *validitet* – alle er foranderlige konstruksjoner.

4.2 Kvantitativ eller kvalitativ metode?

Kvantitativ design på en undersøkelse vil vanligvis gi generell kunnskap på gruppe- og makronivå, der man bruker måling av variabler for å fastslå mengder og forekomster. Kvantitativ data framstår oftest i form av tall (Ringdal, 2001). Hovedfokuset vil oftest være på *overordnet kunnskap og generaliserbarhet* av de funnene man har. Kvalitative data derimot blir som regel presentert som tekst (Miles & Huberman, 1984). I kvalitative framgangsmåter bruker forskeren mindre populasjoner, og går i dybden for å utforske subjektive opplevelser og unike virkeligheter. Forskeren legger vekt på det spesielle for å forstå det generelle, ved å *beskrive og forstå* et fenomen innenfra. Disse to retningene representerer ikke bare to ulike framgangsmåter, men de gir ulik type informasjon. Hvilke metode man skal bruke avhenger dermed av hvilken type kunnskap og informasjon man er ute etter (Ringdal, 2001).

4.3 Triangulering – både kvantitative og kvalitative tilnærminger

Flere og flere betrakter de ulike metodiske tilnærmingene som komplementære og utfyllende, heller enn som gjensidig utelukkende (Brannen, 1992). De samme forskerne bruker både kvantitative og kvalitative tilnærminger ved å kombinere de, eller ved å bruke de vekselvis. Den typen kombinerings kalles å *triangulere* (Bryman, 1992). En slik pragmatisk innstilling har også vært mitt eget utgangspunkt når jeg har valgt metodisk framgangsmåte. Både kvalitative og kvantitative tilnærminger vil kunne belyse mitt tema. Det er derfor ønsket om å finne generelle tendenser og fellestrekk hos barnevernarbeiderne, som gjør at jeg har landet på en kvantitativ tilnærming.

Også i en kvantitativ tilnærming vil arbeidsprosessen være full av valg og fortolkninger. I min undersøkelse har jeg blant annet klassifisert åpne tekstsvare, og gjort disse om til tall. Det ene utsagnet hører kanskje mest hjemme i den kategorien, men hører litt hjemme i den andre kategorien også? Med andre ord, det dreier seg ikke om eksakte og utvedydige kategorier, men om avveininger, tolkninger og antakelser. Dette blir ikke ofte nok understreket når det gjelder kvantitative undersøkelser, og forsvinner gjerne når tallene og statistikken blir presentert. Min forståelse er at jeg i hovedsak bruker kvantitativ tilnærming, men at denne har elementer av de samme valgene som den kvalitative metodikken er kjent for. Dette er et syn jeg finner igjen også hos metode-teoretikere, som Martyn Hammersley. Han hevder at forskning ikke bør dreie seg om en metodologisk eller ideologisk overbevisning, men heller om å foreta *valg og avveininger* i forhold til hva det er man vil finne ut av, hvilke ressurser man har, og hva som er mest hensiktsmessig framgangsmåte og resultat. Han oppsummerer det slik:

” What is involved is not a crossroads where we have to go left or right. A better analogy is a complex maze where we are repeatedly faced with decisions, and where paths wind back on one another. The prevalence of the distinction between qualitative and quantitative method tends to obscure the complexity of the problem that face us and threatens to render our decisions less effective than they might otherwise be.”(Hammersley, 1992, p. 52)

4.4 Vignett metoden

Denne undersøkelsen er basert på vignett metoden, også kalt *faktoriell survey*. Metoden ble utviklet på 50-tallet av Peter Rossi, men blir relativt sent tatt i bruk i Skandinavia. Først på 80-tallet blir den vanlig, og da blant annet innenfor forskning i sosialt arbeid (Jergeby, 1999). En vignett er én eller flere korte tekster, der mest mulig virkelighetsnære situasjoner presenteres for respondentene. Respondentene bes så komme med sine vurderinger på bakgrunn av de oppgitte opplysningene. Den svenske forskeren i sosialt arbeid Ulla Jergeby definerer vignetter slik, *”Vignetter är korta historier som beskriver en person, en situation eller ett skeende som försetts med karakteristika som forskaren kommit fram till är viktiga och avgörande i en val- eller bedömningsituation.”* (Jergeby, 1999, p. 12). Hensikten med metoden er altså å få fram vurderinger, holdninger og handlingsforslag i forhold til et tema. Et av metodens største

fortrinn er at man ved å foreta endringer i vignetten - som å skifte kjønn, alder, eller etnisitet på personer i historiene - relativt presist kan se hvordan dette slår ut.

Metoden baserer seg på en grunnleggende forutsetning; antakelsen om at mennesket er *rasjonelt og konsistent*, slik at det hersker en viss "lovmessighet" i de vurderingene vi gjør oss. Det forutsettes at vi vil vurdere en lignende situasjon noenlunde likt. Dette stemmer ikke alltid med det virkelige liv. Livsfaser, emosjonelle, relasjonelle og materielle forhold påvirker vår dømmekraft, og hvordan man oppfatter og nærmer seg ting. Forskere som bruker vignettmetoden erkjenner dette, men hevder at den likevel egner seg til å få fram typiske trekk og tendenser (Jergeby, 1999). Rasjonalitetsforutsetningen går igjen i mye forskning, og er åpenbart en forenkling. Samtidig ville det meste av forskning på for eksempel holdninger, eller prediksjon av atferd, bli meningsløs uten en slik forutsetning. På tross av at mennesket stundom er inkonsistente, kan man hevde at rasjonalitet er noe grunnleggende menneskelig. Moderne filosofer som Skirbekk (2009) argumenterer blant annet for at rasjonalitet kan ses på som et universalgyldig fenomen.

4.5 Forberedelser og gjennomføring av undersøkelsen

4.5.1 Norwegian Child Protection in a Comparative Perspective (CHILDPRO)

Min undersøkelse er knyttet til forskningsprosjektet CHILDPRO, som er finansiert av Norges Forskningsråd under Velferdsprogrammet. Dette prosjektet er en komparativ studie av barnevernssystemene i USA, Storbritannia og Norge, ledet av Dr. Marit Skivenes ved Universitetet i Bergen. Prosjektet sammenligner ulike sider ved barnevernssystemene, der ett element er å sammenligne barnevernarbeidernes vurderinger, og hvordan de kommer fram til sine beslutninger. Blant annet blir de samme vignettene introduserte for klientarbeidere i alle tre landene, slik at vurderinger, forståelse og forslag til tiltak kan sammenlignes. Vignettstudiet blir fulgt opp med kvalitative intervjuer av utvalgte barnevernarbeidere. Prosjektet ønsket i gjennomføre en uttesting av vignetter og spørreskjema i Bergen, og åpnet for at en masterstudent kunne gjøre dette. På samme tid var det mulig å spisse undersøkelsen mer inn mot mitt interessefelt, ved å tilføye egne spørsmål om flerkulturelt barnevern. Sammen med prosjektleder fikk jeg dermed gjennomført undersøkelsen i Bergen kommune våren 2008.

4.5.2 Spørreskjema

Spørreskjema i undersøkelsen er bygget opp i tre deler. Første delen er selve vignetten. Deretter kommer et sett spørsmål som knytter seg til vignetten/barnevernsaken, der respondentene bes om å komme med sine vurderinger. Disse dreier seg om risiko og forslag til tiltak, samt vurderinger rundt medbestemmelse og behov for plassering. Spørsmålene har ferdige svarkategorier, der noen har åpne kommentarfelt. I denne delen av undersøkelsen er spørsmålene hentet fra den tverrnasjonale hovedundersøkelsen, der prosjektleder har stått for utarbeiding av spørreskjemaet. Selv har jeg kommet med innspill og tilbakemeldinger underveis, og vært test-person både på hovedundersøkelsen og på min egen undersøkelse.

Når det gjelder spørsmålene i undersøkelsens siste del, som går direkte på arbeid med minoritetsfamilier, så har jeg laget noen selv, mens noen er hentet fra hovedundersøkelsen i ChildPro. De jeg har laget selv dreier seg om respondentenes eget arbeid med etniske minoritetsfamilier; *"Er det noe særskilt du tar hensyn til ved plassering av etniske minoritetsbarn?"* og *"Hvilke spesielle utfordringer, hvis noen, opplever du i arbeidet med minoritetsetniske barn og deres familier?"*. Her kan respondentene bruke både avkrysning i ferdige svarkategorier, og/eller åpne kommentarlinjer. I forhold til vignettundersøkelsen, er disse spørsmålene ment som et supplement som kan si mer om barnevernarbeiderens egen oppfattelse av hva de selv gjør i minoritetssaker. Siden man her baserer seg på kun på egenrapportering, tillegges disse svarene ikke den samme tyngden som funnene fra vignetten.

4.5.3 Valg av vignett

Vignettene i CHILDPRO er basert på virkelige barnevernsaker, som har blitt sammenfattet og anonymiserte. Jeg fikk selv velge hvor mange vignetter og hvilke saker som skulle brukes i undersøkelsen, og landet på å bruke kun én vignett. Dette for å unngå å gjøre undersøkelsen så omfattende at folk ville vegre seg for å svare på den. Det var også tydelig at én vignett ville gi rikelig med materiale for å kunne belyse masteroppgavens problemstilling. Siden intensjon var å belyse hvordan barnevernarbeiderne oppfatter og vektlegger klientens etnisitet, var det nok med én vignett, og så gjøre endringer i den i forhold til etnisitet. Det vil si at halvparten av barnevernarbeiderne fikk presentert en vignett, der klientfamilien var etnisk norsk, mens

den andre halvparten fikk den samme vignetten, men der familien framstod som en innvandrerfamilie.

Fra vignettene i hovedundersøkelsen valgte jeg en ungdomssak, der familien opprinnelig kom fra Midt-Østen. Vignetten inneholder familievold, ungdomsproblematikk, kjønnsroller, barns medbestemmelse, og vurdering av troverdighet. Dette er ordinære gjengangertemaer i barnevernet, men som hos innvandrerfamilier ofte blir oppfattet som kulturrelaterte problemer (Bredal, 2009). Vignetten skulle dermed egne seg godt til å belyse om barnevernarbeiderens vurderinger endret seg når jeg byttet om på klientfamilien etnisitet.

Vignetten gjengis her i sin helhet. Endringene som ble foretatt for å skifte etnisitet på familien, er uthevet i rød kursiv;

Tekstboks 1

Sakens fakta

Aishar er 15 år og bor sammen med sin far og to brødre på 17 og 18 år. *Familien, hvite og opprinnelig fra Iran, kom til Norge for seks år siden*. Far har foreldreansvaret alene; mor er gift på nytt og bor i *Tyskland*. Familien har hatt en aktiv sak hos barneverntjenesten de siste fem årene. De har mottatt økonomisk hjelp til kjøp av klær og deltagelse i fritidsaktiviteter, rådgivning og en kortidsplassering da far var på reise. For tiden mottar familien familieveiledning hjemme én gang pr uke.

Bakgrunn

Far jobber full tid for et rengjøringsbyrå. Han er beskrevet som en *tradisjonell og konservativ muslim*. Barneverntjenesten har mottatt meldinger fra skolen, helsepersonell og naboer som er bekymret for *Aishars* omsorgssituasjon. I den ene bekymringsmeldingen står det at far forlot jenten og hennes brødre alene mens han *dro til Iran*. Andre meldinger sier at det er lite mat og penger, og at hjemmet er skittent og uryddig. Nylig ble *Aishar* tatt for tyveri. Jenten er beskrevet som intelligent og på mange områder en moden jente, men skolen rapporterer om en negativ utvikling i hennes atferd med økt aggressivitet, hun kommer for sent og presterer svakt på leksene.

I tidligere meldinger har det ikke vært bekymringer om at *Aishar* har blitt utsatt for vold, men de sier at hun har få venner og at hennes far ikke tillater at hun deltar i aktiviteter som han anser i strid med *muslimske tradisjoner*. I den siste rapporten fra familieveilederen påpekes det at det er konflikter mellom *Aishar* og hennes brødre. Brødrenes kamerater er i hjemmet "hele tiden", og *Aishar* får ikke lov til å forlate huset uten tillatelse fra brødrene.

Nåværende situasjon

Aishar, 15 år, kommer til barneverntjenesten og sier at hun ikke orker å bo hjemme lenger fordi hun blir plaget av sine brødre og de verken har penger eller mat. Hun forteller at brødrene trakasserer henne, og at hun jevnlig blir slått av både dem og sin far. Hun sier hun hele tiden er redd for å bli slått igjen. *Aishar* sier hun vil flytte og bo for seg selv. Hun føler sterkt på at hun ikke lengre vil bo med sin far og sine brødre. Barneverntjenesten kontakter far som nettopp er kommet tilbake fra *Iran*. Han benekter beskyldningene og krever at hans datter kommer hjem umiddelbart. *Aishar* respons er at hennes far lyver. Hun sier at hun må stille huset alene, samt å lage mat for sin far og brødre. Hun forteller også at en gang en gutt kom innom, slo faren henne til blods. *Aishar* gråter og virker redd.

4.5.4 Bearbeiding av vignett

Endring i klients familiens etnisitet er den eneste endringen jeg gjør i vignetteksten. For å kunne måle effekten av slike endringer, er det vesentlig å endre én variabel av gangen, slik at eventuelle utslag ikke skyldes andre forandringer man har gjort. I en studie med lignende framgangsmåte fra Danmark, endret man utelukkende navnet på barnet fra Erik til Ali (Skytte, 2002). Man antok da at dette var nok til å gi respondentene assosiasjoner om henholdsvis et etnisk dansk barn og et innvandrerbarn med muslimsk bakgrunn. Danmark er et ”nytt” land for muslimske minoriteter, så antakelsen om at en Ali fortsatt oppfattes både som innvandrer og muslim, er ikke urimelig. I et multikulturelt land med lengre innvandringshistorie ville imidlertid bare en navneendring ikke vært tilstrekkelig. I USA kunne Ali like gjerne blitt assosiert med en afroamerikansk mann (*Muhammed Ali*, amerikansk bokselegende) med lange aner i landet, som med en nyankommen uigurisk flyktning fra Vest-Kina (*Shaheer Ali*, henrettet kinesisk dissident).

I min vignett byttet jeg ut navnet fra Aishar til Sara for halvparten av respondentene, men dette spiller ingen vesentlig rolle, siden både religion og kulturgeografisk bakgrunn var oppgitt i teksten. Utfordringen var mer å gjenskape assosiasjoner til en streng religiøsitet og til en familie med migrasjonsbakgrunn, slik at det bare var etnisitet komponenten som ble endret. Jeg har derfor måtte endre også to av setningene i teksten. Setningen ”*Familien som er hvite og opprinnelig fra Iran, kom til Norge for seks år siden*” ble i Sara-vignetten erstattet med ”*Familien kommer opprinnelig fra Nord-Norge, men flyttet til Bergen for 6 år siden*”. Jeg tok bort opplysningen om at familien var hvite, siden den etter mitt syn har mindre relevans i Norge, og skyldes at samme vignetten også blir brukt i USA, der rasebegrepet er mer i bruk. I en norsk kontekst er det ikke vanlig å omtale iranere som svarte eller hvite. De omtales geografisk-kulturelt, i sekkebetegnelsen ”ikke-vestlig”, eller som ”fra Midt-Østen”. Å understreke at de var hvite, ville trolig ha virket forvirrende, og jeg ønsket ikke at respondentene skulle bli overfokuset på den rasemessige tilhørigheten til familien. Jeg oppfattet dette som implisitt i opplysningene om iransk herkomst.

For å ivareta fenomenet flytting/migrasjon, med de sosiale omkostningene det har i forhold til nettverk og støtte, la jeg inn at den norske jenta hadde flyttet fra Nord-Norge

til Bergen. Et faremoment her er at enkelte saksbehandlere kan ha oppfattet den iranske familiens migrasjon og ”kulturelle reise” som mer belastende, og dermed vektet dette på en annen måte når de har foretatt sine vurderinger av vignetten. Jeg har derfor gått nøye igjennom besvarelsene for å se etter tegn på dette. Det er imidlertid ingen av respondentene som selv fremhever belastninger eller risiko ved migrasjon i sine tekstsvar. Av de som svarte på Aishar-varianten er det flere enn i Sara-varianten som har trukket fram lite sosial kontakt med andre og manglende familie- og vennenettverk som risikofaktorer. De nevner imidlertid ikke migrasjon eller flytting til et annet land spesielt.

”Far er beskrevet som en tradisjonell og konservativ muslim” ble erstattet av *”Familien har bakgrunn fra et pietistisk religiøst miljø i hjembygda, og far blir beskrevet som tradisjonell og konservativ”*. Også her ligger muligheter for systematiske feil. Det kan bli saksbehandlers forhold til religion, og ikke etnisitet, som måles. Jeg har antatt at mange saksbehandlere vil assosiere *”tradisjonell og konservativ muslim”* med autoritær barneoppdragelse, patriarkalsk familiestruktur med tydelige kjønnsroller, og et klart skille mellom voksenrolle og barnerolle. Dette er forsøkt gjenskapet i Sara-versjonen. Det er likevel godt mulig at enkelte respondenter ikke assosierer noenlunde det samme med *”tradisjonell konservativ muslim”* som med *”pietistisk religiøst miljø”*. Eksempler på forhold som kan bidra til at saksbehandlerne vurderer dette ulikt, kan være at man selv er en ”innsider”, eller av andre grunner kjenner spesielt godt til miljøet. Enkelte kan også være mer forutinntatte overfor ett bestemt miljø, enten det handler om konservative muslimer, eller konservative kristne sekter og miljøer.

4.5.5 Undersøkelsens omfang og praktisk gjennomføring

Fra Bergen kommune fikk vi oppdaterte e-post liste for alle barnevernarbeiderne i 1.linjetjensten. Disse kvalitetssikret jeg ved å ringe de ulike tjenestestedene. Jeg tok bort barnevernledere, alle som ikke drev med direkte klientarbeid, og folk som nettopp hadde sluttet, var i permisjon, eller var langtids sykmeldte. Jeg satt igjen med 167 navn, som alle fikk en personlig forespørsel på e-post om å delta. Denne mailen hadde en direkte link til undersøkelsen. I e-posten ble det kort orientert om hensikten med CHILDPRO-prosjektet, men respondentene ble ikke gjort oppmerksomme på at vignetten eksisterte i to varianter, og at en av hensiktene var her å sammenligne disse to.

Undersøkelsen lå åpen for besvarelse i om lag én måned, og det ble i denne perioden sendt to purringer, med oppfordringer om å delta.

Framgangsmåten med direkte henvendelse til den enkelte saksbehandler via mail ble valgt, siden vi antok at dette kunne gi relativt stor svarprosent. Vi valgte å gi minimal informasjon om prosjektet og metodikken, for at saksbehandlerne ikke skulle behøve å sette seg inn i mye informasjon for å kunne svare. På samme tid måtte de få nok informasjon til at de skjønnte hva som var hensikten med undersøkelsen, og at de ble interesserte i å delta. De fikk derfor om lag en halv side med informasjon i mailen. Den inneholdt en del informasjon om prosjektet, samt opplysninger om at det tok kort tid å svare på undersøkelsen. Det ble understreket at det var saksbehandlers egne vurderinger av en barnevernsak man ønsket, og dette ble gjentatt i purringene i etterkant. Tilbakemeldinger fra respondenter i etterkant gikk på at det tok om lag 20 minutter på svare på undersøkelsen, og dette var noe mer enn vi hadde antatt, og forespeilet dem. Dette kan ha bidratt til at enkelte ikke fullførte undersøkelsen. På en annen side fikk de mulighet til å svare i arbeidstiden, og dette kan ha bidratt til at vi fikk relativt høy svarprosent.

4.5.6 Svarprosent

Av totalen på 167, fikk 83 stykker vignetten med iransk-ættede Aishar, mens 84 stykker fikk Sara-varianten. Til sammen svarte 97 saksbehandlere. Noe som gir en total svarprosent på drøye 58 %. 45 personer svarte på Aishar, noe som gir en svarprosent på 54,2 %, mens 52 personer svarte på Sara, noe som utgjør 61,9 % av de forespurte. Forskjellen i svarprosent på de to vignettene er liten, og trolig tilfeldig. De er vanskelig å si noe om hvem som ikke har svart. Et par saksbehandlere jeg var i kontakt med, etter at svarfristen var gått ut, fortalte at de hadde tenkt å svare, men aldri fikk tatt seg tid til dette. En sa at hun aldri svarte på denne typen henvendelser. Fra invitasjonsmailen var det ikke mulig å se at deler av undersøkelsen rettet seg spesielt mot temaet etnisitet. Det er derfor ingen grunn til å anta at noen har valgt å la være å svare på grunn av temaet.

4.6 Bearbeiding og bruk av data

4.6.1 Kodebok

For å kunne omgjøre alle svarene til tall, har det vært nødvendig å bearbeide deler av datamaterialet. Den prosessen har jeg beskrevet i en egen arbeidslogg, og den har

munnet ut i en kodebok. Det vil si en oversikt over hva hver variabel består av, og hvilke verdier som knyttes til den enkelte variabel (Ringdal, 2001). Der spørreskjemaet hadde ferdige svarkategorier, gav variablene og verdiene seg selv. Av hvert spørsmål laget jeg da én eller flere variabler, der de oppgitte svarkategori ble verdiene til disse variablene. Et eksempel kan være spørsmålet om risiko i barnevernsaken. Risiko er da variabelen, og ”lav risiko” får verdien 1, mens ”middels risiko” får 2, ”høy risiko” 3 osv. I de åpne tekstsvarene var dette mer komplisert. Her måtte jeg selv lage svarkategorier. Disse ble delvis formulert ut i fra hvilke kategorier jeg forventet å finne i svaret, og delvis ut i fra det jeg faktisk fant i tekstsvarene. Et eksempel er spørsmålet om hva som konkret ledet saksbehandler til å vurdere risikoen slik de gjorde? Her var vold et tema jeg hadde forventet å finne, og det viste seg også å være det temaet som oftest gikk igjen i tekstene. Dermed ble vold en variabel. Et par saksbehandlere svarte at ”*far benekter volden*” som en viktig begrunnelse for sine vurderinger. Ettersom jeg fant få respondenter som snakket om benektning som en spesifikk årsak, ble det ikke riktig å ta dette med som en egen variabel. Disse svarene inkluderte jeg i variabelen ”andre risikoer nevnt”. Hvor mange variabler man skal ha, og hvordan svarene skal tolkes og grupperes, vil alltid være gjenstand for diskusjon. For å sikre meg mot at jeg skulle behandle dette vilkårlig, ble avveininger, utvelgelse, og kriterier for koding skrevet ned underveis. Jeg endte med en kodebok med 65 variabler, med tilhørende verdier. For å kunne bruke statistikk verktøyet Chi-square, måtte jeg for enkelte variabler slå sammen noen av verdiene. Et eksempel er saksbehandlers alder, der jeg opprinnelig hadde 9 ulike verdier/aldersgrupper. Disse ble til slutt gruppert i bare to verdier – de under 45 år, og de over 45 år.

4.6.2 SPSS og Chi square test of independence

Som tekniske hjelpemiddel har jeg brukt statistikkprogrammet SPSS, som er et av de mest brukte statistikkprogrammene innenfor samfunnsvitenskaplig forskning (Pallant, 2007). En del av rådataene mine forelå allerede i form av tall. Tekstsvarene omgjorde jeg selv til tall, i henhold til beskrivelsen overfor. Etter at alt tallmateriale var lagt inn i SPSS, kunne jeg begynne å bruke verktøyet.

Jeg har bare brukt to av SPSS's utallige funksjoner. Den ene er frekvens, som gir prosentvise forekomster. Den viser hvordan svar fordeler seg, og den viser tendenser. Fordelingen i et lite tallmateriale kan imidlertid være tilfeldig, og frekvens sier ikke noe

om sammenhenger mellom variablene. Jeg har derfor også brukt *Chi-square test for independence*. Denne testen bruker statistiske utregninger for å se etter sammenheng mellom to variabler. I hovedsak går testen ut på å sammenligne faktiske forekomster i dataen, mot de forekomster man ville forvente å finne, sett at der ikke finnes sammenheng mellom variablene (Pallant, 2007). Chi oppgis i verdier mellom 1,000-0,000. En høy verdi tyder på ingen sammenheng, mens en lav verdi kan indikere sammenheng. Ved verdien $\geq 0,05$ har man satt en grense. Får man en slik verdi, kalles dette en statistisk signifikant sammenheng. Det betyr at det er bare 5 % sjanse, eller mindre, for at sammenhengen er tilfeldig. Dette anses for å være et sterkt argument for en sammenheng. Man må ha en viss størrelse på tallmaterialet for at det skal være hensiktsmessig å bruke denne typen verktøy. Stevens (2002) hevder en populasjon på 100 er mer enn nok, så når jeg har 97 respondenter skulle dette være ivaretatt.

4.7 Validitet

4.7.1 Generelt om validitet

Validitet omtales ofte som gyldighet. Martyn Hammersley (1990, p. 57) definerer begrepet slik; ” *By validity, I mean truth, interpreted as the extent to which an account accurately represents the social phenomena to which it refers.*”. I kvantitativ sammenheng viser validitetsbegrepet til systematiske målefeil, hvorvidt vi måler det vi tror vi måler, eller om det er andre og utenforliggende forhold som påvirker variablene, og gjør at vi står i fare for å påvise sammenhenger som ikke eksisterer. Begrepet kan deles opp i en indre validiteten og en ytre validitet (Ringdal, 2001). *Den indre validiteten* går på om respondentene bruker felles referanser når de svarer, slik at de faktisk svarer på det samme. Den refererer også til om man har valgt variabler/indikatorer som utgjør et representativt utvalg blant de forhold som påvirker et fenomen. Dette siste kalles *innholdsvaliditet* (ibid.). Høy innholdsvaliditet oppnås dersom man får til et utvalg som ved hjelp av relativt få indikatorer dekker bredden i fenomenet. Den *ytre validitet* viser til om funnene er generaliserbare - om de funnene man har, også er gyldige i andre sammenhenger. Et annet validitetsbegrep som går utenpå både den indre og den ytre validiteten, er *begrepsvaliditet* (Ringdal, 2001). Det brukes særlig i forhold til holdningsundersøkelser, der det ofte er diskusjon rundt hva som best uttrykker disse holdningene. Gjennom teoretiske utledninger identifiseres andre variabler man forventer en sammenheng med (ibid.). Høy validitet betyr at funnene viser den forventede sammenheng. Denne typen konstruksjon av validitet, er

hentet fra den kvalitative tilnærmingen, der validering og analyse går mer over i hverandre. Metodeteoretikeren Steinar Kvale (2001) er en av de som skriver utførlig om validitet som sosial konstruksjon.

4.7.2 Validitet og bruk av vignett

Vignett metoden anses å være godt egnet til å undersøke menneskers holdninger og vurderinger, særlig i forhold til normative spørsmål (Finch, 1987). Den beskytter mot den såkalte ”intervjuer-effekten”, der vi i direkte kontakt med intervjuer lar oss påvirke av hva vi oppfatter som sosialt akseptabelt, eller det vi tror intervjuer ønsker å høre (Alexander & Becker, 1978). Dette fenomenet forsvinner delvis ved at man ikke møtes, selv om respondenten nok fortsatt vil være opptatt av hensikten med undersøkelsen, og hva det er forskeren ønsker å høre. Videre er det en styrke at respondentene svarer på spørsmålene i forhold til en konkret sammenheng. Detaljene i vignetten styrker den indre validiteten, ved at respondentene blir ”styrt” til å svare med bakgrunn i den samme referanserammen. Dette til forskjell fra en vanlig survey undersøkelse, der man ikke klarer å kontrollere respondentenes referanserammer. Detaljene i vignetten gjør at historien kommer nærmere, og sikrer et mer likt utgangspunkt. Respondentene gis dermed større forutsetninger for å komme med egne betraktninger og vurderinger, ikke bare generelle betraktningene knyttet til en ”ytre” samfunnsmessig moral. Janet Finch oppsummerer det slik:

”...the respondent is being invited to make normative statements about a set of social circumstances, rather than to express his or her “beliefs” or “values” in a vacuum. It is a method which, in other words, acknowledges that meanings are social and that morality may well be situationally specific”. (Finch, 1987, p. 106).

Det er derimot den ytre validiteten man stiller mest spørsmål ved når vignettmetoden brukes (Dinah, 1996). I hvilken grad kan funnene generaliseres? Her oppstår det flere problemer. Det viktigste er utvilsomt at det er forskjell på det folk sier det vil gjøre, og det de faktisk gjør. Det blir dermed høyst uklart om funnene egentlig sier noe om hva som foregår i praksis. Vignettmetodikken sier mest om hvilke *teorier og forestillinger respondentene har* om hvordan de ville ha handlet (Skytte, 2002), og egentlig ikke noe om hva de faktisk gjør. En annen svakhet Finch (1987) nevner, er at vi selv ikke er de beste til å vurdere hva vi ville ha gjort i en gitt situasjon. De fleste har begrenset

kjennskap til hvilke faktorer som påvirker egne vurderingsprosesser. Vi tror vi vurderer noe etter visse kriterier, mens det i realiteten er andre faktorer som påvirker våre vurderinger (ibid.). Bruken av fiktive beskrivelser, eller at den beskrevne situasjonen i vignetten ikke oppleves som tilstrekkelig kjent og realistisk, blir også kraftig kritisert. Her foregår det imidlertid en debatt om hvilke konsekvenser dette egentlig får (Jergeby, 1999). Validiteten svekkes klart, dersom situasjonen ikke virker autentisk, og respondentens svar er rent hypotetiske. På en annen side hevdes det at en viss distanse gjør det lettere å tenke utover egen erfaringsbakgrunn, ta mer stilling til hva man mener *bør* skje, og at slike svar gir vesentlig informasjon om personens holdninger (ibid.).

4.7.3 Undersøkelsens indre validitet

På tross av at vignettene i CHILDPRO er basert på virkelige saker, og barnevernarbeiderne bør ha oppfattet saken som rimelig realistisk, garanterer dette ingen felles forståelse, eller felles referanserammer. Marianne Skytte (2002) fant i oppfølgingssamtaler at sosialarbeidere som hadde svart på en vignettundersøkelse ikke hadde samme utgangspunkt for sine vurderinger. Noen svarte ut i fra hvordan de selv vurderte vignettene, mens andre svarte ut i fra hvordan de mente arbeidsstedet ville ha håndtert saken. Noen var farget av en spesiell sak de hadde arbeidet med, mens andre svarte på prinsipielt grunnlag. Dette vil trolig være et fenomen man kan finne igjen også i min undersøkelse, selv om vi understreket for respondentene at det var den enkeltes egne vurderinger man var ute etter. Den indre validiteten er kanskje god om man ser den opp mot alternativ metodikk, men vil altså ha svakheter knyttet til om respondentene faktisk har tatt utgangspunkt i egne vurderinger, og om de har oppfattet saken og problemstillingene som ekte og relevante. Et annet moment som bidrar til å bedre validiteten – snarere innholdsvaliditet, enn den indre validitet – er at når jeg i diskusjonskapittelet ser mine funn i forhold til lignende studier, så harmonerer de relativt godt med det annen forskning på området finner (Kriz & Skivenes, 2009b; Skytte, 2002; Williams & Soydan, 2005).

4.7.4 Undersøkelsens ytre validitet

Undersøkelsens akilleshæl i forhold til generalisering er at den viser *holdninger* barnevernarbeiderne har til etnisitet, og at dette ikke sier noe om eventuelle *handlinger*. Det jeg har fått svar på er hvilke teorier barnevernarbeiderne har om hvordan de konkret ville ha handlet. En rekke undersøkelser viser at sosialarbeideren ikke gjør det de tror de

gjør, eller mener selv de gjør (Skytte, 2002; Thoburn, Lewis, & Shemmings, 1995). Det er altså forskjeller mellom hvilke verdimeslige utgangspunkt man har, og hvilke praksis man står for. Dette gir klare begrensninger i forhold til generaliserbarhet.

Hawkins m.fl. (2001) finner at selv om ikke sosialarbeiderens holdninger ikke direkte leder til noen bestemt atferd, så er de heller ikke løsrevet fra praksis. Holdninger er en del av det de kaller ”*received wisdoms*”. Uttrykket viser til en form for overlevert og ervervet kunnskap på et fagområde, som er med å prege praksis. Begrepet må forstås i sammenheng med beslutningsprosessene i det bergenske barnevern, der mine respondenter ikke gjør sine vurderinger i et vakuum, men gjennom en deliberativ prosess med kollegaer, veileder og barnevernledere. Glad (2006) kom i en studie av barnevernsbeslutninger i flere nordeuropeiske land fram til at jo mer alvorlige og mer kompliserte sakene er, jo mer omfattende vil involveringen fra resten av barnevernsystemet være. Vurderingene saksbehandlerne gjør seg rundt vignetten, kan man anta er et uttrykk for deres kunnskapsbase og de holdninger de bringer med seg inn i disse deliberative prosessene. Man kan altså ikke hevde at holdningen leder til bestemte handlinger, men man kan argumentere for at de er med å påvirke barnevernsakene.

En annen måte jeg har forsøkt i sikre validitet på, er at jeg bruker en av vignettene som erfarne barnevernforskere har laget, og som nå har blitt prøvd ut i 3 forskjellige land. Det er disse forskernes vurdering at vignettene egner seg til denne typen undersøkelser (Kriz & Skivenes, 2009b). Jeg har diskutert mine vignettsvar med prosjektleder Marit Skivenes, og uten at det foreløpig er foretatt noen statistiske sammenligninger, ser disse ut til å harmonere godt med besvarelser fra andre kommuner som har deltatt i studien. Mange av funnene jeg har kommet til, ser ut til å bli bekreftet i kvalitative oppfølgingsintervjuer (ibid.).

4.8 Reliabilitet

Reliabilitet blir i dagligtale ofte forstått som pålitelighet. Mens validitet referer til systematiske målefeil, referer reliabilitet til tilfeldige målefeil av ulike slag. Høy validitet forutsetter høy reliabilitet. Hammersley definerer begrepet slik: ”...*refers to the degree of consistency with which instances are assigned to the same category by different observers or by the same observer on different occasions.*”. (Hammersley,

1992, p. 67). Spørsmålet her blir om andre med det samme datamaterialet ville ha kommet fram til samme resultat som meg? Standardiserte undersøkelser som min, foretatt via internett, der alt bortsett fra de åpne tekstvarene automatisk blir lagt inn som ferdige tallforekomster, vil generelt sett, ha en høy grad av pålitelighet. Feil vil imidlertid forekomme. Det kan være at enkelte krysser av på feil sted, eller det kan for eksempel oppstå feil mens man bearbeider datamaterialet. Når jeg studerer datamaterialet, ser imidlertid avkryssninger hos den enkelte ut til å rime godt med relevante uttalelser de kommer med i friteksten, og der forekommer totalt sett lite svært avvikende verdier i svarene. Respondentene framstår som konsistente, noe som styrker både validitet og reliabilitet. Deltakerne i undersøkelsen har svart direkte i dataprogrammet Reflex. Når jeg har omgjort og overført denne dataen til SPSS, så har jeg dermed hatt en ”fasit” i form av antall og prosentvise fordelinger i Reflex. Dette har gjort det mulig å oppdage feil knyttet til bearbeidingen og overføringen av data.

4.9 Er bergenske barnevernarbeidere representative?

Jeg har hatt tilgang til hele populasjonen av barnevernarbeidere i Bergen, og har dermed sluppet å forholde meg til utvalgsproblematikk. Man kan imidlertid ikke ta for gitt at bergenske barnevernarbeidere er representative for landets øvrige barnevernarbeidere. De kan ha andre arbeiderfaringer, og en annen bakgrunn. Som gruppe kan de for eksempel ha mer erfaring med minoritetsetniske klienter, siden flest innvandrere bor i de store byene (Daugstad, 2007). Om man ser på forekomster av minoritetssaker i barnevernet, er det imidlertid ikke Bergen, men Oslo, som klart skiller seg ut. Der har omlag 29 % av barna minoritetsbakgrunn (Kalve & Allertsen, 2006). Det vil i så fall være saksbehandlerne i Oslo som har mest erfaring med flerkulturelt barnevernarbeid, mens bergenserne virker mer representative om man sammenligner med de andre byene i landet (ibid.). Noen mindre landkommuner vil også skille seg ut, men svært få erfaringer. Ser man på bakgrunnen til barnevernarbeiderne i Bergen, ser den heller ikke ut til å skille seg spesielt ut. Den store majoriteten har sosialfaglig bakgrunn, og er utdannet som barnevernpedagog eller sosionom. En sammenligning av barnevernet i Bergen og i Oslo (Bogen, Grønningsæter, & Jensen, 2007) fant for eksempel at den typiske barnevernarbeideren var nokså lik i de to byene, både med hensyn til alder, kjønn, kompetanse og erfaring.

4.10 Forskningsetiske vurderinger

CHILDPRO er innmeldt til NSD (Norsk Samfunnsvitenskaplige Datatjeneste) og er godkjent med prosjektnummer 17655. Et eget endringsskjema ble sendt inn og godkjent, for å kunne gjennomføre piloten i Bergen. Respondentene har svart anonymt via internett, og det har ikke vært mulig for meg å se hvem som svarer hva. Sitat som er gjengitt i oppgaven er følgelig anonyme, og skal ikke være mulig å kjenne igjen av andre enn den som har kommet med utsagnet. Anonymitet og konfidensialitet skulle dermed være ivaretatt.

Metoden med å sende ut den samme vignetten i to varianter, der bare barnets etnisitet ble endret, krever at respondentene ikke har fullt innsyn i hva det er man gjør. Dersom jeg hadde forklart på forhånd at jeg ville endre etnisitet på barnet for halvparten av respondentene, for å se hvordan dette slår ut, ville trolig mange latt seg påvirke av dette, og hatt det i baktankene mens de svarte. Dette ville ha truet undersøkelsens validitet. Prinsipielt sett, er det likevel kritikkverdig at respondentene ikke har hatt full oversikt over at jeg forsøker å måle deres holdninger til etnisitet. Det kan dermed diskuteres om krav til informert samtykke er godt nok ivaretatt. Samtidig fikk både saksbehandlere og kommunal ledelse en god del informasjon om prosjektet og om at man gjennom saksbehandlers vurderinger ville måle holdninger. Her er anonymitet sentralt, og den er ivaretatt, slik at det er vanskelig å se at resultatene fra undersøkelsen kan sies å være til skade for noen. Deltakelsen har samtidig vært frivillig, og dette har blitt understreket overfor respondentene i invitasjonsmailen.

Et dilemma når man skriver om grupper som blir diskriminert, er at man selv kan bidra til ytterligere marginalisering og diskriminering av gruppen. Jeg har ønske om å bidra til mer kunnskap på feltet, og få en bedre og bredere forståelse av hvordan arbeidet med etniske minoriteter i barnevernet i Norge ser ut. Mye fokus på hvor vanskelig det er å arbeide med minoritetsklienter, eller at man må ha en helt egen metodikk, kan imidlertid slå tilbake på etniske minoritetsklienter, og bidra til ytterligere kategoriseringer og negativ forforståelse. I stedet for å få fokus på barnevernarbeideren, kan jeg bidra til ytterligere fokus på det Gullestad (2002a) kaller ”de andre”. Overfokusering på etnisitet kan også gå på bekostning av andre relevante forhold ((Thoburn, Chand, & Procter, 2005), og det er ikke uvanlig at man i forsøk på å være sensitiv og oppmerksom på etnisitet, selv går i fellen, og bruker generelle etniske forklaringsmodeller når man skal

forklare familiespesifikke forhold (Bundgaard & Gulløv, 2005; Dwivedi & Varma, 1996). Dette har jeg forsøkt å forebygge mest mulig gjennom å være tydelig på ståsted, bevisst på språkbruk, og gjennom hele oppgaven være kritisk til både mine egne og andres bruk av kategorier.

5.0 Presentasjon og diskusjon av funn

Undersøkelsens målsetting er å finne ut av hvordan barnevernarbeideren vektlegger minoritetsklienters etnisitet. Om de gjør andre vurderinger og forholder seg annerledes til denne klientgruppen, enn til majoritetsklienter. Griper man like raskt inn, eller er man mer avventende? Opplever barnevernarbeideren at det er spesielle utfordringer i arbeidet med minoritetsetniske familier? For å belyse disse spørsmålene har jeg delt undersøkelsen inn i to deler. En vignett med tilhørende spørsmål, og en del som består av generelle spørsmål om barnevern med etniske minoritetsfamilier. Resultatene presenteres derfor i 2 separate bolker. Den første bolken viser resultatene fra vignettundersøkelsen. Her sammenligner jeg svarene i de to vignett-variantene, og ser på hva barnevernarbeideren sier om risiko i saken, hvilke argumenter de bruker, hvilke tiltak de foreslår, og hvordan de vurderer jentas medbestemmelse og troverdighet. For å se etter systematiske forskjeller mellom de som har svart på Sara-vignetten og de som har svart på Aishar-varianten, bruker jeg Chi Square test of independence. Chi-verdiene presenteres i teksten, mens prosentvis fordeling av svar, presenteres i tabeller. Enkelte steder brukes også sitater fra saksbehandlerens fritekstbesvarelser for å illustrere og underbygge funn. Hvert funn blir diskutert etter vert som de blir presentert.

I den andre bolken presenterer jeg resultatene fra de generelle spørsmålene om barnevernarbeid med etniske minoriteter. Dette handler om særskilte hensyn barnevernarbeiderne sier de vil ta i arbeidet med etniske minoritetsfamilier, og hvilke spesielle utfordringer de opplever i arbeid med etniske minoriteter. På slutten av kapitlet ser jeg på hva barnevernearbeiderne sier om likebehandling av minoritetsklienter i barnevernet. I denne bolken er ikke spørsmålene direkte knyttet til vignetten, og respondentene behandles derfor som en samlet gruppe. Resultatene presenteres også her som prosentvise forekomster i tabeller. Chi square blir brukt for å se etter systematiske sammenhenger mellom ulike variabler. Det vil si at man sjekker om det er de samme personene som går igjen i ulike svarkategorier, slik at dette

eventuelt kan diskuteres. Også her blir hvert enkelt funn diskutert etter hvert som det blir presentert. En del av de generelle diskusjonene, for eksempel hvilket kultursyn man finner igjen hos saksbehandlerne, vil være relevante for alle, eller flere av, funnene. Denne typen diskusjoner er fordelt utover i teksten, og plassert der et funn har gjort at temaet blir aktualisert.

5.1 Resultater fra vignett undersøkelsen

5.1.1 Risiko vurderes likt, uavhengig av barnets etnisitet

På spørsmål om hvordan barnevernarbeiderne vurderer risiko for 15 åringen i saken, er svarene fra begge kasesene samstemte. Figurene 1 og 2 viser prosentvis fordeling i henholdsvis Aishar og i Sara-vignetten.

Fig.1 Risikovurdering Sara

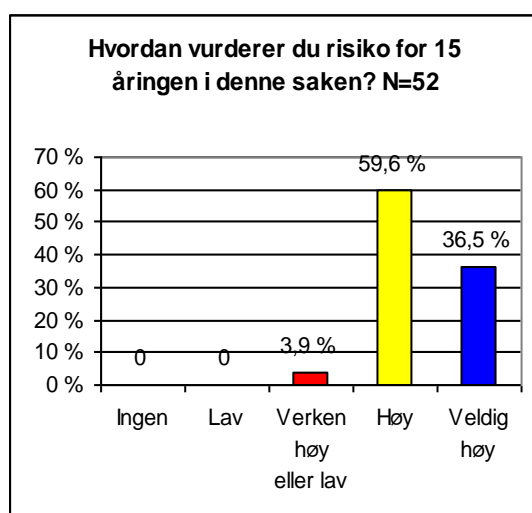
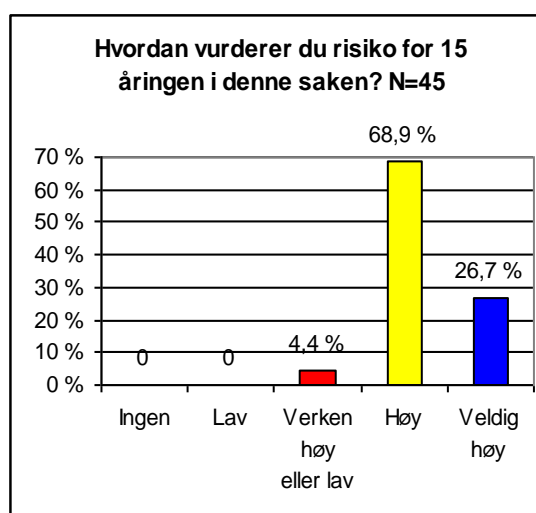

Fig.2 Risikovurdering Aishar

Begge gruppene vurderer risikoen som høy, eller veldig høy. Den prosentvise fordelingen viser at noen flere svarer at risikoen er ”veldig høy” i Sara-vignetten. Der er ikke mange nok avvikende svar til at man kan få gyldige Chi square tester når man bruker alle svarkategoriene. Jeg har derfor tatt bort de som svarer ”verken høy eller lav” og ser dermed bare på om det er forskjell på hvordan ”høy risiko” og ”veldig høy” risiko fordeler seg mellom kasesene¹. Man får da en $\chi^2=0,419$, som indikerer at der ikke finnes sammenheng mellom hvor høy man vurderer risikoen, og hvilket kasus man

¹ Chi Square test of independence forutsetter forventede verdier på minimum 5 i hver kategori. Ettersom bare 4 respondenter har svart ”verken høy eller lav risiko”, brytes forutsetningen. Jeg har derfor satt disse 4 svarene som ”missing”. Da får man en 2x2 tabell som gir en $\chi^2=0,419$

har svart på. På bakgrunn av dette, kan man si at bekymringen for barnet virker like sterk, enten jenta framstilles som iransk-ættet, eller som etnisk norsk.

En mulig forklaring på den store samstemmigheten i risikovurdering, er at kasuset blir *for tydelig* i sin alvorlighetsgrad, slik at saken blir opplagt alvorlig. Det at historien omhandler vold, er trolig et viktig moment i så måte. Dette kommer jeg tilbake under punktet om vold som risikofaktor. Dersom kasuset er overtydelig, bør denne risikovariabelen tolkes med forsiktighet, siden det kan tenkes at et mindre opplagt kasus ville gitt andre utslag.

I forhold til min problemstilling, ser det her ikke ut til at etnisitet påvirker hvor alvorlig man ser på en sak. Med de begrensningene som ligger i at man i denne vignetten er svært samstemt om at risikoen er høy, er det ingenting som tyder på at man ser mindre alvorlig på en etnisk minoritetsjentes situasjon. Dette er funn man finner igjen i lignende vignettstudier gjort i andre nordeuropeiske land (Williams & Soydan, 2005), der hovedkonklusjonene er at barnevernarbeiderne jevnt over har en *universalistisk* tilnærming til sakene. Det vil i denne sammenheng si at de vurderer sakene likt, uavhengig av barnets etnisitet, eller kulturelle bakgrunn. Her er det imidlertid et poeng å huske at en vignettundersøkelse måler holdninger, og forteller noe om hvordan barnevernarbeiderne selv oppfatter at de arbeider. Vignettundersøkelser forteller ikke noe om hvordan disse holdningene gjenspeiler seg i det praktiske barnevernarbeidet. Det er derfor godt mulig at man ute i praksisfeltet vurderer virkelige saker på en annen måte.

Dette funnet står i kontrast til en del annen litteratur, der barnevernet blir til dels kraftig kritisert for å tåle mye omsorgssvikt i kulturens navn. Spesielt har denne kritikken vært rettet mot jenters situasjon i konservative minoritetsmiljøer. Sosialantropologen Unni Wikan (2002) kritiserer blant annet det norske barnevernet for å ta lettere på omsorgssvikt og undertrykking av minoritetsjenter. Hun mener at både barnevern og andre offentlige instanser setter andre standarder for minoritetsbarn, og lar foreldre skjule seg bak kultur og tradisjon når de begår overgrep mot barna. Wikan baserer sine utsagn på enkeltskjebner, og støtter seg ikke til empiriske undersøkelser, noe som kanskje svekker argumentasjonens allmenngyldighet. Den svenske rettssosiologen Astrid Schlytter (2004) bruker imidlertid empiri og har gått i gjennom en del saker med

etniske minoritetsbarn i det svenske barnevernet. Også hun kommer til at minoritetsjentene sviktes. Dette gjelder særlig i forhold til at barnevernet samarbeider så mye med foreldrene at det går ut over jentenes rettigheter, og at man tar mindre alvorlig på jentenes situasjon, enn det man gjør med gutter i lignende situasjoner. Dette kan ikke nødvendigvis overføres direkte til norske forhold, men siden systemene er svært like, er det mye som tyder på at dette har relevans også her i landet.

5.1.2 Samstemmighet blant saksbehandlerne - tiltak uavhengig av etnisitet

På spørsmål om hva saksbehandler vil gjøre i saken, finner jeg flere interessante resultater. Det ene er en stor samstemmighet blant saksbehandlerne, i forhold til hva de sier de vil foreta seg, om de vil flytte jenta, eller la henne forbli hos far. Det andre, og viktigste i forhold til min problemstilling, er at respondentene ser ut til å gjøre de samme vurderingene uavhengig av hvilken vignett de har svart på. Det er også interessant å merke seg at en så klar majoritet sier at det vil ta barnet ut av hjemmet. Figurene 3 og 4 viser hvordan forslag til tiltak fordeler seg i henholdsvis Aishar og Sara-vignetten. I begge gruppene sier et stort flertall på omtrent 85 % at de vil flytte jenta ut. I Aishar-gruppa er det 11,1 % som sier de vil la jenta forbli hos far, mens bare 2 % sier dette i Sara-gruppa. Dette kunne ha vært en interessant forskjell. Det viser seg imidlertid at de 8,4 % i Sara-gruppa som har svart "annet", alle refererer til ulike hjelpetiltak i hjemmet, og disse må derfor også ses på som "*bli hos far med hjelpetiltak*". Det vil si at tiltakene barnevernarbeiderne foreslår, fordeler seg på bortimot identisk vis i de to gruppene. Dette tyder på at det ikke finnes sammenheng mellom hvilket kasus man svarer på, og de tiltakene som blir valgt. Chi Square testen bekrefter dette med en $\chi^2=1.00^2$.

---

² Chi verdien blir 0,80, men siden dette er en 2x2 tabell (jentas etnisitet sett i forhold til plassering/ikke plassering), korrigeres verdiene gjennom Yate's Correction for Continuity. Dette gir en $\chi^2= 1.00$

Fig.3 Forslag til tiltak, Sara

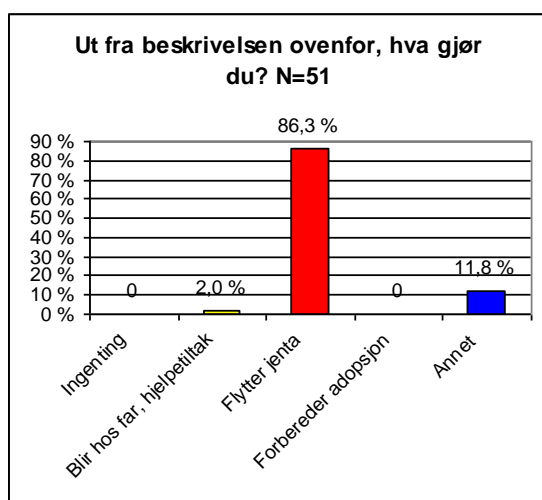
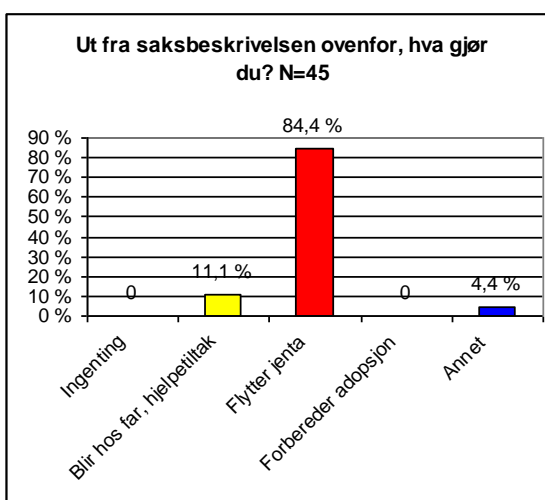

Fig.4 Forslag til tiltak, Aishar

Den store samstemmigheten blant barnevernarbeiderne i forhold til risiko og intervensjon kan tolkes som et uttrykk for en felles profesjonssosialisering, en slags felles normativ standard. Man kan tenke seg at saksbehandlerne er så samkjørte at de vurderer situasjonen likt, og at de er enige om hvilke tiltak som vil være de rette. Ejrnæs (2006) finner imidlertid i en dansk undersøkelse av holdninger til tverrfaglig samarbeid i barnevernsaker, lite som tyder på dette. Han har sett på sosialarbeidere, lærere og helsesøstere, og finner at det kan være stor enighet både innad i faggruppene og mellom faggruppene når det kommer til milde inngrep i barnevernsaker. Når ting blir mer komplisert og alvorlig, får man imidlertid store ulikheter i vurderinger og framgangsmåte. Denne uenigheten går på tvers av profesjonsbakgrunn, og skyldes derfor ikke ulik faggruppe tilhørighet. Ejrnæs finner noen systematiske faggruppeforskjeller, som han tilskriver utdanningsbakgrunn og profesjonens rolle i slike saker. Disse forskjellene er likevel ikke tungtveiende i barnevernsakene, og han konkluderer med at det er *personlige holdninger* som gir de største utslagene, ikke faglig bakgrunn.

En fellesnordisk vignettundersøkelse som sammenlignet barnevernarbeiderens faglige vurderinger, fant også store forskjeller i holdninger, normer og utøvelse av skjønn (Grinde, 2003). Disse ulikhetene finner man både mellom de nordiske landene, og mellom saksbehandlere i samme land. Noen ulikheter er forventet, siden rammebetingelser i forhold til økonomi, organisering, tilgjengelige tiltak og tilgjengelige profesjonelle saksbehandlere varierer en del. Totalt sett, kan likevel de nordiske barnevernssystemene sies å være relativt like. Til tross for dette, finner man

store ulikheter i forhold til skjønnsutøvelse. Grinde (ibid.) fant at norske barnevernarbeidere i noe større grad enn sine nordiske kollegaer var samstemte i sitt faglige skjønn. Det er i så fall interessant. Skyldes det en mer homogen fagbakgrunn, eller kan det skyldes felles nasjonale metodeprogrammer og satsingsområder, som kanskje skiller Norge litt fra noen av våre naboland? I den danske del-undersøkelsen fant man at selv om de danske saksbehandlerne hadde fellestrekk i forhold til resonnementer og tenkemåte, så hadde de «*varierende synspunkter på næsten alle aspekter af en børnesag og dens forløb*» (Egelund & Andrén Thomsen, 2002, p. 50). Det er altså lite som tyder på samstemmighet og en felles faglig forankret forståelse i en nordisk sammenheng. Det samme fenomenet ser ut til å gå igjen også andre steder enn i Nord-Europa. To studier fra Singapore som så på ulike involverte profesjoners syn på barnemishandling, fant store holdningsmessige sprik. Fagpersonenes holdninger viste seg å gjenspeile allmenne holdninger i storsamfunnet og den enkeltes familie- og kulturbakgrunn. Disse profesjonene uttrykte dermed ikke en felles profesjonell forståelse, eller standard, for barns behov og rettigheter (Chan, Elliott, Chow, & Thomas, 2002). Det kan virke som om sosialarbeideren fortsatt har en vei å gå i forhold til å endre og bevisstgjøre egne holdninger, slik at det blir barnets situasjon som bestemmer våre vurderinger, mer enn vår bakgrunn.

I valg av intervensjon kommer det altså ikke fram noen forskjeller mellom de to vignettgruppene, og dette kan tolkes som om at barnevernarbeideren ikke lar seg påvirke av barnets etnisitet når de velger hva de skal foreta seg i saken. Her bekrefter mine vignett svar det Williams og Soydan (2005) fant ut om vignetter; de viser at sosialarbeiderne beskriver en universalistisk tilnærming, når de selv forteller hva de vil gjøre. Stemmer det med annen forskning og empiri, at etnisitet ikke spiller noen rolle? Har man samme terskelen for inngrep uavhengig av barnets etniske og kulturelle tilhørighet? Statistikken i Norge over fordeling av ulike typer barneverntiltak kan tyde på noe annet. Barn som selv har innvandret blir for eksempel oftere plasserte utenfor hjemmet, og etniske minoritetsbarn mottar generelt sett oftere barneverntiltak, enn barn med majoritetsbakgrunn (Allertsen & Kalve, 2006). Det finnes samtidig en overrepresentasjon av minoritetsbarn i land der innvandring er et gammelt fenomen, og etniske minoriteter er veletablerte i samfunnet, slik som i Storbritannia (Chand, 2000) og i USA (Bartholet, 1991). Dette tyder på at det ikke bare er faktorer rundt migrasjon som bidrar til overrepresentasjonen. Selve statusen som minoritet ser også ut til å ha

betydning. Statistiske fordelinger av tiltak forteller imidlertid ikke mye om hvorfor man har en overrepresentasjon, og sier heller ikke noe om barnevernets konkrete tilnærming i den enkelte sak.

Ut fra det saksbehandlerne sier de vil gjøre, kan man ikke se at de verken vil tolerere mer i minoritetsfamilier, eller at de vil gripe inn med kraftigere virkemidler. Dette står i kontrast til mye av det faglitteraturen på området sier. Lena Dominelli (1998) hevder at i Storbritannia er det flerkulturelle barnevernarbeidet preget av et ”hands on”/”hands off” dilemma. Enten går man raskere inn med sterkere virkemidler i minoritetssaker, eller så blir man kulturelatiserende og vegrende, og unngår å handle slik man ellers ville ha gjort. Anja Bredal (2009) finner lignende påstander om det norske barnevernet, når hun oppsummerer noe av kritikken mot flerkulturelt barnevern her i landet. Hun finner at barnevernet både kritiseres for å gå for raskt og for mye inn i enkelte saker, og for det motsatte. Bredal understreker at dette er et eksempel på et generelt dilemma i barnevernet, som ikke opptre bare i flerkulturelt barnevern, og hun hevder mye av kritikken ikke forholder seg til barnevernfeltets kompleksitet. I stedet blir det mye enten-eller debatt – om kultur er bra eller ikke. Bredal finner at selve bruken av kulturbegrepet er en del av problemet. Kultur brukes til det hun kaller *overgeneralisering*, der kultur oppfattes som bestemmende for hvordan en hel folkegruppe tenker og handler. Hun etterlyser en mer dynamisk kulturforståelse som kan gi mer komplekse og fruktbare forklaringsmodeller. Dette vil gjøre det mulig å både se på problemer barn opplever på tvers av kulturer, og det kan hjelpe oss å identifisere når barnevernsaker er kulturelt spesifikke.

Både overrepresentasjonen av minoritetsbarn i barnevernet, og kritikken mot flerkulturelt barnevernarbeid i Norge, står i et motsetningsforhold til at respondentene sier de vil handle identisk i begge vignettene. Mye tyder på en viss diskrepans mellom det barnevernarbeideren selv oppfatter at de vil gjøre, og hva som faktisk skjer i en del barnevernsaker. Det at undersøkelsen ikke klarer å fange opp dette, kan skyldes metodiske begrensningene i vignettmetoden generelt, eller begrensninger som ligger spesielt i min vignett. En generell utfordring som flere barnevernforskere (Skytte, 2002; Thoburn et al., 1995) peker på i forhold til holdningsundersøkelser og vignetter, er at det kan være forskjell på det man tenker man skal gjøre, og det man faktisk gjør som barnevernarbeider. Et annet generelt forhold som kan spille inn, er at mennesket noen

ganger lurer seg selv. Man har ofte begrenset kjennskap til de faktorene som påvirker egne vurderingsprosesser, og vi er derfor ikke alltid de beste til å uttale oss om dette selv (Finch, 1987). Dette vil trolig være særlig aktuelt i forhold til kontroversielle temaer, slik etniske minoriteter sin posisjon samfunnet er et eksempel på. Her kan det være forskjell på det som oppfattes som politisk korrekt, og det den enkelte selv mener og føler. I forhold til min konkrete vignett, er det en metodisk svakhet at vignetthistorien kan ha blitt oppfattet som så alvorlig, at de aller fleste respondentene ikke tvilte på hva de ville foreta seg. Dersom dette er tilfellet, egner ikke "hva vil du foreta deg?" spørsmålet seg til å få fram eventuelle forskjeller i vurderinger, verken i forhold til etnisitet, eller noe annet. Imidlertid svarer om lag 15 % av saksbehandlerne at de vil sette inn hjelpetiltak i hjemmet. Dette skulle bety at vignetthistorien likevel ikke er så klar at utflytting ble eneste mulighet. Dersom saksbehandlerne opplever reelle dilemmaer i valg av tiltak i vignetten, så styrker det funnets gyldighet.

5.1.3 Ulik argumentasjon i forhold til risikovurdering

Som vist tidligere (i Fig.1 og 2), blir risikoen i vignetten vurdert som høy i begge gruppene. Saksbehandlerne legger imidlertid vekt på ulike aspekter ved saken når de vurderer risiko. I en åpen tekstrubrikk blir respondentene bedt om å kommentere på spesifikke trekk i vignetten som var avgjørende for hvordan de vurderte risikoen. Svarene har jeg gruppert i 7 kategorier, for det meste basert på de hyppigst nevnte temaene. Utarbeidelsen av svarkategorier er redegjort nærmere for under punkt 4.6.1 i metodekapittelet. De aller fleste saksbehandlerne nevner flere momenter i sine svar, og de er derfor representert i flere av svarkategoriene. Fig.5 og 6 gir en oversikt over de argumentene saksbehandlerne nevner i sin fritekst i henholdsvis Sara og Aishar-vignetten. Jeg tar i denne oppgaven bare for meg svarkategoriene der 1) vold, 2) jentas egne utsagn, og 3) etnisitet, kultur og religion, er nevnt. Disse svarkategoriene berører temaer som vold og minoritetsbarn, synet på barneoppdragelse og en ungdomsjentes medbestemmelse, og skulle egne seg godt til å få fram eventuelle forskjeller mellom de to vignett-gruppene. De øvrige svarkategoriene uttrykker ikke på samme måte opplagte dilemmaer innenfor flerkulturelt barnevern.

Fig.5 Risikofaktorer nevnt i Sara-svarene

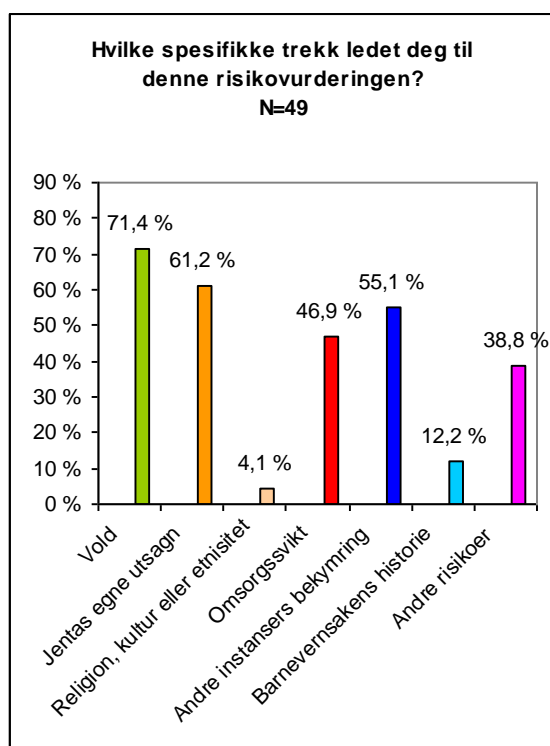
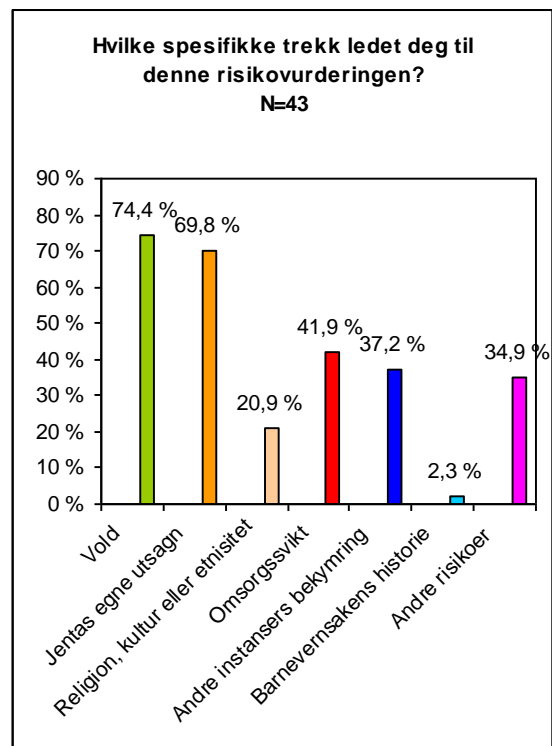

Fig.6 Risikofaktorer nevnt i Aishar-svarene

5.1.4 Vold er den risikofaktoren barnevernarbeideren nevner oftest

Vold, trusler om vold, eller mistanke om vold, er den risikofaktoren som hyppigst nevnes som hovedårsak til at respondentene har vurdert risikoen til å være så høy. 71,4 % sier dette i Sara-vignetten, mens 74,4 % nevner dette i Aishar-vignetten. Voldsargumentet ser dermed ut til å fordele seg noenlunde likt mellom de to vignettene, og en $\chi^2=0,930$ bekrefter at ingenting tyder på en sammenheng mellom hvor ofte vold nevnes, og hvilken vignett man har svart på. Dette gir to umiddelbare funn; mange er opptatt av vold som risikofaktor, og respondentene ser ikke ut til å koble volden opp mot barnets etnisitet.

Når det gjelder det første funnet, at respondentene er opptatt av vold som risikofaktor, så er prosenttallene høye, når man tar i betraktning at tallene er hentet fra en fritekst. Ser man nærmere på svarene, virker også kunnskapsnivået om temaet vold å være høyt. Flere trekker spesielt fram den negative effekten vold i nære relasjoner har på barns utvikling. Typiske svar er; *”Vold. I all forskning sier man noe om at det er ikke bare det å bli utsatt for vold som er skadelidende, men også det å være vitne til vold.”* og *”..det kan høres ut som det har blitt utøvd en del vold i hjemmet over tid, og jenten utvikler seg i feil retning”*.

Svarene bør ses i sammenheng med det fokus på vold som har preget barnevernfeltet de siste åra. Arbeidet med voldsutsatte barn har vært både et nasjonalt og et lokalt satsningsområde, og gjenspeiles i nasjonale strategier og i lokale handlingsplaner. Utover 2000-tallet har flere regjeringer kommet med en rekke sentrale dokumenter som omhandler temaet, slik som; *NOU 2003: 31 Retten til et liv uten vold: menns vold mot kvinner i nære relasjoner* (Justisdepartementet, 2003), *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009)* (Barne- & Familiedepartementet, 2005) og *Vendepunkt: handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011* (Justisdepartementet, 2007). Regionale ressurscenter mot vold, selvmord og traumatisk stress har blitt opprettet i alle landsdeler for blant annet å bidra til å øke den lokale kompetansen om voldens effekter og hvordan man skal håndtere den. Barnehus har blitt opprettet i flere regioner i løpet av 2008 for å ivareta barn utsatt for vold og seksuelle overgrep, og en egen døgnåpen alarmtelefon er etablert. I Bergen kommune har de kommunale barnevernsarbeiderne hatt tilbud om kurs og opplæring om temaet, og egne tverrfaglige konsultasjonsteam har blitt etablert i alle bydelene. Samlet sett har voldsproblematikk vært det mest synlige temaet innen barnevernfeltet de siste åra, og det at så mange respondenter trekker dette fram i sine svar, bør forstås i en slik sammenheng.

Det andre funnet, at vold fremheves som argument like mye i begge vignettene, kan mer bidra til å belyse min problemstilling. Er det slik at barnevernarbeiderne er opptatt av vold på samme måte i en minoritetssak som i en majoritetssak? Ut fra mine funn ser det slik ut, det kommer ikke fram noen forskjell mellom vignettene i forhold til hvordan barnevernarbeiderne vurderer vold. Dette harmonerer dårlig med en del annen empiri, og med diskusjoner som foregår rundt vold mot barn som kulturelt betingende handlinger. Både internasjonale og nasjonale undersøkelser viser forskjeller mellom etniske gruppers praksis på dette området. Blant annet fastslår FN's rapport om vold mot barn (Pinheiro, 2006) at det finnes geografiske og kulturelle forskjeller i synet på bruk av fysisk avstraffelse mot barn. Det forekommer også nasjonale ulikheter langs etniske skillelinjer. Eksempler fra USA viser at afroamerikanske barn oftere blir utsatt for vold og fysisk avstraffelse enn euroamerikanske barn (Tienda & Rutter, 2005). Stefansen og Mossige (2007) fant i sin studie av norsk ungdom som offer for vold, at ungdommer med innvandrerbakgrunn var overrepresenterte. I en annen norsk rapport (Schou, Dyb, & Graff-Iversen, 2007) rapporterte ungdom med etnisk

minoritetsbakgrunn omtrent dobbelt så ofte som ungdommer med majoritetsbakgrunn, at de hadde blitt utsatt for vold fra voksne. Selv om undersøkelsene har metodiske svakheter, og sier lite om årsakene til denne overrepresentasjonen, kan man konkludere med at det forekommer en overhyppighet av vold mot minoritetsbarn.

I forhold til diskusjoner om vold mot etniske minoritetsbarn, så foregår de på mange nivåer. I tabloidmedia ble for eksempel den overnevnte rapporten til Schou m.fl. framstilt nokså unyansert. Problemet ble redusert til at minoritetsforeldre slår sine barn. Barne- og familieministeren gikk ut og ba foreldrene om å slutte å slå barna (Dyrøy, 2008), mens barneombudet kalte volden mot minoritetsbarna en ”kulturelt betinget praksis” (Storeng, 2008). Rapporten omhandlet imidlertid også svært mange etnisk norske barn som ble utsatt for vold, uten at dette ble forsøkt forklart. I undersøkelsen var det heller ikke mulig å se om volden faktisk var utøvd av de foresatte, uten at dette ble understreket i avisene. På internasjonalt nivå er det stor enighet om at vold mot barn er uakseptabelt, det vil si det man oppfatter som barnemishandling (Korbin, 1997). Til gjengjeld finner man stor uenighet i synet på fysisk avstraffelse, og på oppdragelsesmetoder. I Norge og Norden benevnes fysisk avstraffelse mot barn som vold, og man har et totalt forbud mot dette. I USA og Canada har foreldre derimot en lovmessig rett til å bruke fysisk avstraffelse som en del av oppdragelsen (Fontes, 2005), og bare 14 av Europarådets 46 medlemsland har et forbud mot fysisk avstraffelse av barn (Neumayer, DeMott, & Sveaass, 2008). Antropologen Jill Korbin (1997, 2003) har i en årrekke forsket på kulturens betydning i synet på fysisk avstraffelse og vold mot barn, og peker på at det er stor uenighet i verden om hvordan man definerer hva som er god omsorg og til barnets beste. Et eksempel kan være den nordamerikanske og nordeuropeiske praksisen med å plassere ettåringen i eget rom om natta. I svært mange andre kulturer ville man anse dette for å være barnemishandling. Synet på hva som er godt for barnet er altså avhengig av den sosiale og kulturelle konteksten.

Når man skal forstå hva som påvirker respondentenes holdninger, er det den lokale og nasjonale konteksten som blir mest sentral. Morten Ejernæs (2006) argumenterer for at det er de *personlige holdningene* som er de viktigste når barnevernarbeiderne gjør sine vurderinger. Jeg vet imidlertid lite om respondentenes personlige bakgrunn og hvilke erfaringer den enkelte har. Navnelisten over personer som fikk tilsendt min undersøkelse, inneholdt imidlertid svært få navn som ikke assosieres med den norske

majoritetsbefolkningen. Dette ser jeg som en indikasjon på at nesten alle respondentene har en majoritetsbakgrunn. Dette vil ha betydning for hvordan de forstår, og plasserer seg selv, i forhold til etniske minoriteter. Tong m.fl. (1996) fant at utover familiebakgrunn, så vil også dominerende holdninger i samfunnet generelt, gjenspeile seg i barnevernarbeiderens vurderinger. Respondentene må derfor antas å være preget av hvordan kultur og etnisitet forstås generelt i Norge. Flere forskere (Gullestad, 2002a; Vike & Eide, 2009) viser at kultur og etnisitet forstås og oppfattes på måter som skaper avstand mellom minoritetsbefolkningen og majoritetsbefolkningen i Norge i dag. Man vektlegger kulturforskjeller og annerledeshet hos innvandrerbefolkningen, mens majoritetsnordmenn ses på som like, og kultur og klasseforskjeller dem i mellom nedtones. Mer spesifikt, finner den britiske forskeren Purna Sen (Bråten & Sandnes, 2005) at det er forskjell på hvordan man i Norge forstår familievold i et etnisk minoritetshjem og i et majoritetshjem. Vold mot minoritetskvinner blir for eksempel ofte *kulturforklart*, mens vold i etnisk norske familier blir forklart som et *avvik fra kulturen*. Dette er selvsagt en overgeneralisering, som ikke trenger å ha gyldighet for den enkelte. Det er likevel rimelig å anta at barnevernarbeider, i likhet med befolkningen for øvrig, vil være påvirket av hvordan kulturbegrepet blir brukt og forstått i den norske debatten.

Som det framgår av argumentasjonen overfor, er det en rekke forhold som tilsier at man kunne forvente å finne koblinger mellom vold og etnisitet. Hva er det som gjør at dette ikke viser igjen i respondentenes svar? Dette kan skyldes vignettmetodens begrensninger, og det kan skyldes at det ikke oppfattes som profesjonelt, eller sosialt akseptabelt, å foreta slike koblinger. Det kan for eksempel tenkes at kasuset ble for opplagt. Med det mener jeg at voldsproblematikken ble så klar at den overskygget andre vurderingstemaer, og gjorde at respondentene ikke tok stilling til om kultur og etnisitet spiller en rolle. Det er også slik at vignettmetoden krever konkrete vurderinger i forhold til et bestemt barns situasjon. Da er det trolig verken hensiktsmessig, eller ”politisk korrekt”, å bruke generelle antakelser om vold i minoritetsfamilier som en faglig begrunnelse for intervensjon. På en annen side betyr ikke manglende sammenheng mellom vold og minoritetsbarn i vignettsvarene, at respondentene ikke gjør denne typen koblinger. Ser man på fritekstutsagnene i sin helhet, er det mange utsagn som inneholder koblinger mellom kultur og bestemte måter å handle på. Dette vil jeg se nærmere på i det følgende underkapittelet.

5.1.5 Etnisitet og kultur som en risiko i seg selv

Noen av respondentene referer i friteksten til kultur, religion, eller etnisk bakgrunn som en risikofaktor i seg selv. Som det går fram av figurene 5 og 6, sier henholdsvis 4,1 % i Sara-vignetten og 20,9 % i Aishar-vignetten, noe om dette. Det er altså et relativt stort skille mellom hvordan kulturrelaterte uttalelser fordeler seg mellom de to vignettene. Når man bruker Chi-square for å se på om fordelingen er tilfeldig, får man en $\text{Chi}=0,031^3$. Dette betyr at det foreligger en signifikant forskjell i hvordan disse svarene fordeler seg. Det skyldes dermed ikke tilfeldigheter at slike utsagn for det meste dukker opp i Aishar-vignetten. Siden kasusteksten ellers er lik, og det er religion og etnisk tilhørighet som skiller de to jentene i vignetten, betyr det at det er Aishars kulturelle og religiøse bakgrunn som slår ut. Som vist tidligere, var bekymringen for barnet like stor i begge kasusene, og risikoen ble vurdert som gjennomgående høy. Likevel er det svært få som knytter dette til Sara sin pietistiske kristne bakgrunn, mens det altså er langt flere som kommenterer på denne typen bakgrunn når jenta framstilles som muslim. Dette betyr at Aishar's muslimske bakgrunn i seg selv blir betraktet som en risiko.

Når man ser nærmere på de utsagnene der kultur og religion er spesifikt omtalt, så nevnes dette oftest i negative ordlag, selv om styrken i uttalelsene varierer. Noen sitater kan belyse dette. Én svarer kort at risikovurderingen baserer seg på *"kulturell bakgrunn"*. En annen utdyper det slik; *"Familiens bakgrunn; far som er konservativ muslim, muslimers kvinnesyn, brødrenes adferd overfor jenta."* Mens en tredje hevder; *"Aishar er eneste kvinne i hjemmet, og vanlig muslimsk tradisjon er at kvinnen steller i hjemmet. Ingen muslimsk kvinne går alene ut, verken uten følge, eller med følge som ikke er godkjent av far eller brødre"*. Spørreskjemaformatet, og tidspresset respondentene følte for å bli ferdige med undersøkelsen, kan forklare noe av det kontante og unyanserte ved disse utsagnene. På samme tid uttrykker de en relativt kategorisk og essensialistisk tenkning rundt spesielt muslimske familier. En annen nyanserer det mer; *"Jenta har lite nettverk og er relativt isolert med tilsynelatende kontrollerende far og brødre. Videre er tradisjonelt kvinnesyn i en del muslimske miljøer ikke alltid forenlig med norsk lov og rett."* Det viser seg at det er særlig i kasuset med den iransk-ættede jenta at man finner denne typen kommentarer. I kasuset

---

³ Chi-verdien blir i utgangspunktet 0,013, men siden det er snakk om bare 2 x 2 variabler, skal verdien korrigeres gjennom Yate's Correction for Continuity, som gir en $\text{Chi}=0,031$.

med Sara, den nordnorske jenta fra det strengt konservative religiøse miljøet, er det svært få som nevner noe om religion, eller kultur. En av de som kommenterer på dette i Sara-kasuset sier; *”Far som beskrives som pietistisk religiøs, ingen kvinne i hjemmet. Kulturelt betinget rollefordeling.”*, mens en annen formulerer seg rundere; *”... Informasjon om konflikt mellom jenten og brødrene fra familieveilederen, samt antydning til rigid grensesetting bunnet i religiøs overbevisning.”*

Hva forteller disse svarene om barnevernarbeidernes kulturforståelse? Forskjellene mellom vignettsvarene i forhold til hvordan religion og kultur omtales, tyder på en essensialistisk forståelse av religion og kultur hos mange. Utsagn som begrunner høy risiko i barnevernsaken med *”kulturell bakgrunn”*, eller påstander om at *”Ingen muslimsk kvinne går alene ut.”*, vitner om at kultur oppfattes som noe håndfast og regelbundet. Det at mange barnevernarbeidere preges av en essensialistisk kulturforståelse, er i tråd med det Kriz og Skivenes (2009b) finner gjennom sine dybdeintervjuer av norske og engelske barnevernarbeidere. Funnet harmonerer også med mer generell kritikk av barnevernet som altfor opptatt av kulturforklaringer (K. Eide, Qureshi, Rugåsa, & Vike, 2009; Hagen & Qureshi, 1996).

I enkelte av utsagnene fra Aishar-vignetten ser man igjen det Gullestad (2002a) referer til, når hun snakker om at vi konstruerer forskjeller på ”oss” og ”dem”. I uttalelser som refererer til *”muslimers kvinnesyn”* og *”tradisjonelt kvinnesyn i en del muslimske miljøer er ikke alltid forenlig med norsk lov og rett”*, ligger det en implisitt forståelse av at ”vi” har et annet kvinnesyn, og at ”deres” kvinnesyn er annerledes og ikke nødvendigvis lovlig. Denne typen kategoriseringer gir ikke et godt utgangspunkt for det barnvern faglige arbeidet. Et problem vil være at man mister nyansene, når det slås fast at muslimer og konservative muslimer har et bestemt kvinnesyn. Det er selvsagt nyttig å se etter fellestrekk og ha kunnskap om hva som er mer eller mindre vanlig i forskjellige miljøer, men det kan ikke brukes som en absolutt forståelse i et konkret tilfelle. Da trenger man en kontekstuell kulturforståelse, som kan fortelle noe om hvordan ting forstås i en gitt familie i deres bestemte sammenheng. Et annet aspekt er at det kan virke som om ”vi” har et felles kvinnesyn. Det stemmer jo ikke, men i konstruksjonen av den andres annerledeshet, konstruerer vi også oss selv som lik dem vi identifiserer oss med. Dette gir en svært forenklet forståelse av virkeligheten, og skaper avstand til minoritetsfamilien man arbeider med. Gullestad (ibid.) hevder man ser for lite på seg

selv, og er for lite kritisk til egne kategorier. Det vi selv gjør blir normalt og naturlig, mens de andre gjør blir det motsatte. Dette er også kjernen i det Marianne Skytte (2008) kaller den *etnosentriske fordommen*; at vi har en tendens til å situasjonsforklare atferd og handlinger hos dem vi identifiserer oss med, mens vi gjerne egenskapsforklarer den samme typen handlinger hos mennesker som tilhører en annen kategori. Gullestad (2002a) ser på mangel på bevissthet om kategorier i egen kultur, som en klar begrensning i forhold til hvordan man kan forstå andre og deres kultur.

En essensialistisk kulturforståelse og etnosentrisme hos barnevernarbeideren står i kontrast til det Williams og Soydan (2005) kaller den beste praksis i flerkulturelt barnevern. De viser til at det i dag er bred faglig konsensus rundt at man skal legge til rette for en kultursensitiv praksis, og at dette gjenspeiles i nasjonale barnevernlovgivninger og i sosialarbeiderutdanningene i Nord-Europa. De finner imidlertid ikke empiriske beviser for at dette vises igjen i det praktiske barnevernarbeidet, eller at vektlegging av barnets kulturelle og etniske tilhørighet påvirker barnevernarbeiderens beslutningsprosesser. De oppsummerer sine funn slik; ” *It demonstrates, perhaps surprisingly given national variations in legislation and professional practice, that overall, country by country, the child’s ethnic affiliation evokes little significant response by social workers, confirming a largely universalist approach.* (Williams & Soydan, 2005, p. 901).

Det er vanskelig ut fra mine funn å si noe om hvor dominerende denne essensialistiske typen kulturforståelse er i barnevernet. Av de som har fått vignetten med den etniske minoritetsjenta, er det 20,9 % som selv knytter risiko vurderingen sin opp til jentas kulturelle og religiøse bakgrunn. Dette vurderer jeg som relativt mange, når man tar i betraktning at utsagnene kommer i en fritekst, og at respondentene har hatt tid til å tenke over hvordan de formulerer sine risikovurderinger. Det er i så måte interessant at Kriz og Skivenes (2009b) gjennom en rekke dybdeintervjuer i en annen del av ChildPro-prosjektet, fant at enda flere av saksbehandlerne til tider essensialiserer kultur.

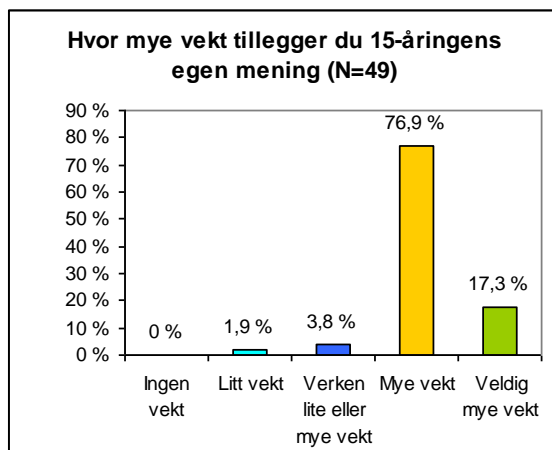
5.1.6 15-åringens egne meninger vektlegges likt, uavhengig av etnisitet

Hvor mye vekt tillegger saksbehandlerne jentas egne meninger? Er det forskjell på hva saksbehandlerne sier om den etniske minoritetsjentas meninger, og hva de sier om den etnisk norske jentas meninger? Respondentene har i et eget spørsmål blitt spurt om hvor

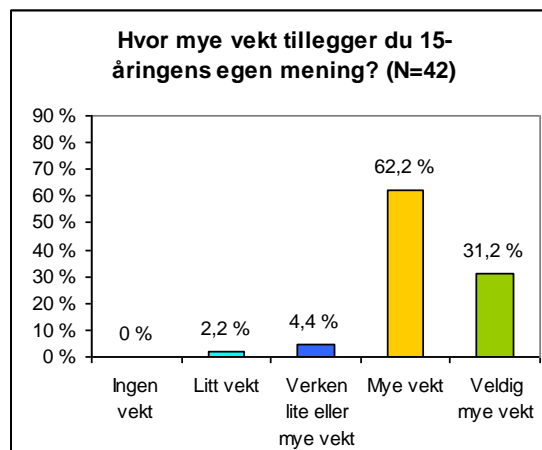

mye vekt de ville tillegge jentas egne utsagn. Figur 7 og 8 viser at begge vignettgruppene sier de vil legge mye vekt på jentas egne meninger. I Sara-vignetten sier til sammen 94,2 % at de vil legge mye, eller veldig mye, vekt på jentas egne meninger. I Aishar-vignetten får man nesten et identisk tall, der sier 93,4 % det samme. I begge vignettalternativene er det svært få som mener noe annet. Når jeg bruker Chi Square test of independence ser jeg derfor bort fra de avvikende verdiene, og ser bare på om det er tilfeldig at ”mye” og ”veldig mye” fordeler seg ulikt i de to gruppene. Dette gir en $\text{Chi}=0,176$, noe som indikerer at det ikke er en sammenheng mellom hvor mye vekt de vil legge på jentas uttalelser, og hvilken vignett de har svart på.

Fig.7 Vektlegging av jentas meninger, Sara

Fig.8 Vektlegging av jentas meninger, Aishar

Også i friteksten, der saksbehandlerne har grunnlagt hvorfor de har vurdert risikoen i saken slik de har gjort, er jentas egne utsagn og troverdighet noe av det som er hyppigst referert til. Blant Sara-svarene er det 61,2 % (Fig. 5) som nevner denne typen begrunnelse, mens det er 69,8 % (Fig. 6) av respondentene i Aishar-saken som nevner en slik begrunnelse. Bruker man Chi square for å se på fordelingen av denne typen svar mellom vignettene, får man en $\text{Chi}=0,391$. Dette betyr at denne typen utsagn like gjerne kan komme i den ene gruppa som i den andre, og bekrefter tendensen man så, når det ble stilt direktespørsmålet om vekting av jentas mening.

Tallene overfor viser to ulike forhold. For det første ser man at saksbehandlerne er opptatt av en ungdoms egne utsagn og medbestemmelse, og for de andre er det ikke noe som tyder på at barnets etnisitet endrer hvordan de ser på dette. Når det gjelder at saksbehandlere er opptatt av medbestemmelse og ungdommens egne utsagn, så ser man

det ut fra svarene de gir på det direkte spørsmålet. En enda sterkere indikasjon på dette, kan være at så mange selv trekker temaet fram i friteksten. Det er ut fra svarene ikke mulig å si hvorfor dette temaet blir understreket av så mange, men det kan for eksempel skyldes at mange har praksis-erfaringer som tilsier at uten samarbeid med ungdommen selv, vil man ikke få til gode løsninger. Et annet moment kan være de formelle sidene ved barnets rettigheter, når hun har fylt 15 år. Noen nevner at hun er over 15 år og har partsrettigheter, mens andre kobler jentas utsagn og atferd sammen, og sier noe om hennes troverdighet. En av respondentene sier dette slik; *”... At flere hjelpetiltak er forsøkt tidligere. Jentas egen forklaring om en uholdbar situasjon. Hun er 15 år og hennes mening bør tillegges stor vekt.”* Ingen av de åpne tekstsvarene kobler jentas medbestemmelse direkte til kultur eller etnisitet.

Man finner altså ikke en kobling mellom hva respondentene sier om vekting av 15 åringens mening, og etnisk tilhørighet. Det betyr at kritikken mot barnevernet (Bredal, 2009), der noen mener barnevernet svikter minoritetsjenter, mens andre mener barnevernet går for tungt inn og fratrar foreldre autoritet i minoritetsetniske saker, ikke blir underbygget av disse svarene. Det er ingenting i disse svarene som tyder på at barnevernarbeiderne vil bruke 15 åringens egne meninger som en brekkstang, for å disiplinere far, eller vise han at denne oppførselen ikke er akseptabel i Norge. Det er heller ikke noe i saksbehandlernes utsagn som tyder på at de vil kulturrelativisere, og ta jentas egne meninger mindre på alvor, siden hun er har en annen religiøs og kulturell bakgrunn. I stedet ser det ut til at de har den samme universalistiske tilnærmingen til ungdommens egne meninger, som de har hatt til andre aspekter i saken.

5.1.7 Saksbehandlers arbeidserfaring endrer ikke hvordan etnisitet vektlegges

I forhold til arbeidserfaring opererer jeg med bare to kategorier; de som har arbeidet fra 0 opp til 4 år betraktes som nye, mens de som har arbeidet i mer enn 4 år, blir kalt de erfarne. Jeg startet ut med flere kategorier, men med bare 97 respondenter ble hver kategoris verdier så lave at Chi Square testen ikke kunne benyttes. Grensen på 4 år ble satt ut fra en antakelse om at det tar tid å bli eksponert for et bredt utvalg av saker, og at man trenger noen år for å bli kjent med et fagområde og en arbeidssituasjon. Enkelte arbeidstakere vil opptre som erfarne etter kort tid, mens andre trenger mange år. Den kommunale barnevernjobben opplever jeg imidlertid som så høyintens, med en svært bratt læringskurve, at man kan forsvare å kalle noen erfaren etter 4 år. I en videre

kontekst er ikke 4 års erfaring særlig mye, men det er trolig nok til at man blir farget av miljøet, og arbeidsstedets normer og verdier. Høy turnover i barnevernet (Tham, 2008) fører også til at man blir en av de erfarne etter få år.

Kan man forvente at mer erfarne barnevernarbeidere skal se mer forbi sosial konstruksjoner, og være trygge nok, og ha nok kompetanse, til å se barnevernsaken i en kontekstuell kulturforståelse? Blir man mer kultursensitiv med erfaring, eller er det kanskje motsatt? Dette er det ikke mulig for meg å få svar på i denne undersøkelsen. Det har heller ikke lyktes meg å finne andre lignende undersøkelser, som svarer klart på dette. Når man bruker Chi square test of independence og sammenligner hvordan ulike vurderinger fordeler seg i forhold til arbeidserfaring, får jeg bare høye verdier. Det vil si ingen påviselige sammenheng mellom arbeidserfaring og hva saksbehandlerne sier de vil gjøre. Både i forhold til generelle temaer i barnevernsaken, som vurdering av jentas egne meninger, og i mer kulturspesifikke spørsmål, som i synet på ”etnisk matching”, er det ikke mulig å finne systematiske variasjoner med arbeidserfaring. Bare når det gjelder selve risikovurderingen i saken finner man en lav verdi $\text{Chi}=0,066^4$ når man sammenligner de to kategoriene for arbeidserfaring. Riktignok ikke et statistisk signifikant funn, men en tendens som kan tyde på at de mest erfarne er noe mer tilbøyelig til å score generell risiko høyt enn de uerfarne. Dette sier imidlertid ingenting om deres forhold til etnisitet og kultur.

5.1.8 Saksbehandlers alder spiller liten rolle for hvordan etnisitet forstås

Alders-variabelen er også bare delt i to hovedkategorier. En for gruppen over fylte 45 år, og en for de som er yngre. Flere kategorier gjør det vanskelig å bruke det statistiske verktøyet. Skillet er satt ved 45 år, og dette baserer seg på at de som er eldre enn dette, vil ha vokst opp med veldig få, eller helt uten lekekamerater og klassevenninner med minoritetsetnisk bakgrunn. Først på 70-tallet begynner Norge å få en merkbar innvandring fra andre land enn våre umiddelbare naboland, og denne trenden øker først skikkelig i omfang på 80- og 90-tallet (Lars Østby, 2004). På en annen side er det trolig andre forhold enn alder som bestemmer hvor mye sosial kontakt man har med mennesker med en annen etnisk bakgrunn, og dermed også hvordan man kategoriserer på dette feltet. Det kan handle om urbanitet, reisevaner, familieforhold og helt andre

---

⁴ Chi verdien er korrigeret gjennom Yate's Correction for Continuity, siden det her er snakk om en 2x2 tabell. Før korreksjon viser Pearsons Chi Square en verdi på 0,038.

faktorer, slik at alder er en høyst usikker variabel i denne sammenheng. Nyere studier (Blom, 2008) viser at skepsisen mot flyktninger og innvandrere er lavest i Oslo-området, der de fleste i denne gruppen bor, slik at kontakt er viktigst. Hernes og Knutsen (1990) fant i tidligere studier at skepsis til innvandrere begynner å øke allerede for aldersgruppen 45-50 år, og at folk er mer skeptiske med alderen. Dette viser imidlertid ikke igjen i Blom sin studie, der er det de aller eldste som er skeptiske, og de som har lite kontakt med folk med en annen bakgrunn. Kanskje de som var 50 i 1990 og var skeptiske, nå er 70 og like skeptiske?

Psykologen Nick Banks (1999) som har undersøkt hvite behandleres (counsellors) holdninger til fargede klienter i England, finner derimot at både alder og erfaring er statistisk signifikante med det han kaller kulturell bevissthet. I hans undersøkelse går denne opp med alder og arbeidserfaring. Det at man kan trene opp kultursensitivitet er for øvrig noe som går igjen mange steder i undersøkelser og faglitteratur (Jensen, 2005; McPhatter, 1997; Toporek & Pope-Davis, 2005). I denne undersøkelsen finner jeg imidlertid ikke at alder viser igjen i de vurderingene barnevernarbeideren gjør seg. Chi square gir ingen verdier som kan indikere at verken temaet etnisitet, eller andre undertemaer i undersøkelsen vurderes ulikt i de to aldersgruppene.

5.1.9 Oppsummering av svarene fra vignetten

Vignettsvarene viser at barnevernarbeiderne gjennomgående har en universalistisk tilnærming til barnevernsaken. Basert på det de selv sier de vil gjøre, kommer det fram at de vurderer både generell risiko, voldsproblematikk, og en jentes medbestemmelse på samme måte, enten barnet har etnisk minoritetsbakgrunn eller majoritetsbakgrunn. En betydelig andel del av barnevernarbeiderne har likevel tendenser til å essensialisere kultur og religion. Dette vises gjennom argumentasjon rundt kultur i seg selv som risikofaktor.

5.2 Resultater fra de generelle spørsmålene om flerkulturelt barnevern

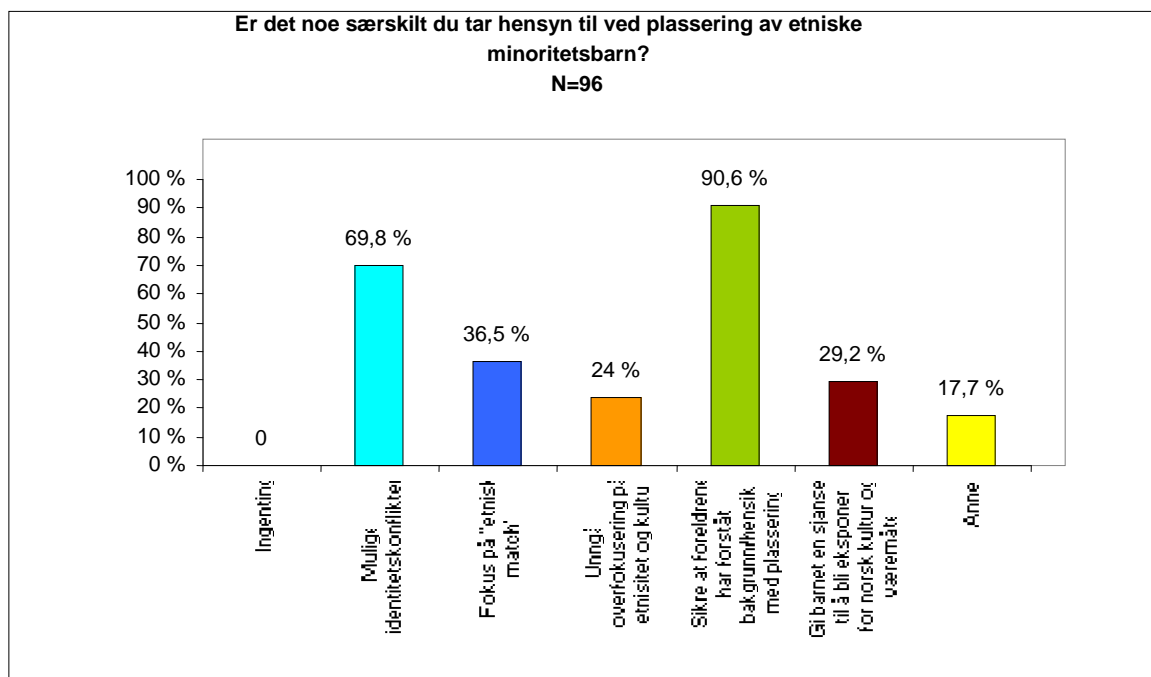
I denne bolken går jeg over til å se på svarene på de generelle spørsmålene om flerkulturelt barnevern. Det betyr at spørsmålene ikke lenger er knyttet til vignetten, og alle 97 respondentene ses derfor på som en samlet gruppe. Hensikten med tilleggsspørsmålene har vært at de skal kunne supplere vignettundersøkelsen, og få fram flere sider ved hvordan barnevernarbeiderne posisjonerer seg i det flerkulturelle

arbeidet. Spørsmålene dreier seg om hvilke særskilte hensyn de vil ta ved plassering av minoritetsetniske barn, og hvilke utfordringer de opplever spesielt på dette fagfeltet. Svarkategoriene ble utarbeidet på forhånd, ut fra hvilke problemområder som beskrives i litteratur og forskning på fagfeltet, og ut fra diskusjoner med veileder og andre kollegaer. Respondentene har kunnet komme med egne kommentarer og svar, under svarkategorien "annet". Respondentene har også blitt bedt om å ta stilling til påstander om status i barnevernet, i forhold til mulig forskjellsbehandling basert på klientfamiliens etnisitet, og dette blir diskutert mot slutten av kapitlet.

5.2.1 Særskilte hensyn barnevernarbeideren tar ved plassering av minoritetsetniske barn

Barnevernarbeiderne har blitt spurt om det er noe særskilt de tar hensyn til ved plassering av minoritetsetniske barn. Her har svarkategoriene vært en avkrysningsrubrikk, og hver respondent har kunnet krysse av for flere svar, i tillegg til at man har kunnet lage sine egne svar i feltet "Annet". Som det fremgår av Fig. 9 er det "*Sikre at foreldrene har forstått bakgrunnen for, og hensikten med, plasseringen*" som får størst oppslutning. Her sier 90,6 % av respondentene at dette er et særskilt hensyn de ville ta. Det andre forholdet svært mange sier de er opptatt av, er "*mulige identitetskonflikter hos barnet*". Her sier 69,8 % av barnevernarbeiderne at det vil ta spesielt hensyn til dette. Det er ikke noen av respondentene som har valgt å krysse av for "ingen" særskilte hensyn i saker med etniske minoritetsbarn. Her kan det tenkes at man blir ledet av forventninger om at man bør svare noe, samtidig er "ingen" satt opp som den første svarkategori man ser, slik at dersom en respondent ønsker om å si "ingen", så skulle det være mulig. Av hensyn til oppgavens omfang, kommenterer jeg ikke like mye på alle svarkategoriene, men fokuserer på de to mest populære, samt at jeg diskuterer svar som kan uttrykke sider ved respondentenes kulturforståelse, slik som etnisk matching.

Fig. 9 Særskilte hensyn man tar ved plassering av etniske minoritetsbarn

5.2.2 Barnevernarbeideren ser på formidling som et hovedansvar

Den svarkategorien som får klart størst oppslutning er "å sikre at foreldrene har forstått bakgrunnen for, og hensikten med plasseringen". Hele 90,6 % (Fig. 9) sier at de ville ta spesielt hensyn til dette. Når 9 av 10 barnevernarbeidere oppgir dette som viktig, er dette en klar indikasjon på at barnevernarbeiderne ser på selve formidlingen av informasjon som et av deres hovedansvar. Dette kan henge sammen både med at de vil gi legitimitet til barnevernets beslutning, og det kan samtidig bety at de opplever kommunikasjonen med minoritetsfamiliene som spesielt utfordrende. Det er en svakhet at jeg her ikke har en kontrollgruppe, slik at man kunne ha fått fram om barnevernarbeiderne legger mer vekt på formidling i etniske minoritetssaker, enn i øvrige saker. 90,6 % er likevel svært høye tall, og i dette utsagnet, ligger det en implisitt forståelse av at minoritetsfamilier ikke forstår hensikten med, eller begrunnelsen for, en plassering.

God kommunikasjon med foreldrene er i seg selv både en forutsetning og et mål for barnevernet. Både riktig hjelp til familiene, og barnevernets legitimitet avhenger av dette. På samme tid legges det her vekt på å sikre at foreldrenes forståelse skal bli den samme som barnevernets. Den legger vekt på å formidle barnevernets intensjoner, og

ikke eksplorere hvordan ting oppfattes, eller hva dette betyr for familien. Det kan være et tankekors at svarkategorien får så stor oppslutning, om det er slik at barnevernet er mer opptatt av å formidle sitt syn, enn å lytte til den andre part. Kriz og Skivenes (2009b) fant at norske barnevernarbeidere i langt større grad enn sine engelske kollegaer, oppfattet etniske minoritetsforeldres syn på barns behov og utvikling, samt foreldrenes manglende kjennskap til barnevernsystemet, som et problem. Dette gjorde at de norske barnevernarbeiderne ble mer instruerende overfor klientfamiliene, og ble opptatt av å formidle kunnskap om det norske systemet og hvordan ting gjøres i Norge. Dersom dette er en generell trend i norsk barnevern, kan det ha bidratt til at så mange av mine respondenter svarer at det vil legge særskilt vekt på at foreldrene skal forstå hensikten med plasseringen. Samtidig er det viktig å understreke at Kriz og Skivenes (ibid.) beskriver også de engelske barnevernarbeiderne som essensialiserende, til tross for at flere av de engelske informantene selv hadde minoritetsbakgrunn, og England kan betraktes som et mer etablert multikulturelt samfunn enn det norske. Lene Østby (2008) har foretatt en sammenligning av norske og engelske sosialarbeiderutdanninger, som kan kaste ytterligere lys over hvordan norske sosialarbeidere forstår minoritetsetniske klienter. Hun finner at mens de engelske utdanningene har lagt stor vekt på anti-rasisme og anti-undertrykkelse, har de norske utdanningene hatt et *kulturfokus*. Man legger vekt på kulturforståelse og kompetanse om forskjellige kulturer. Spørsmålet blir da om vi i de norske utdanningene gjør etniske minoritetsklienter mer eksotiske enn de er, og at vi bygger opp under våre etnosentriske fordommer og den ”annerledesheten” Gullestad (2002a) hevder vi konstruerer rundt innvandrere. Mer fokus på anti-diskriminering i de norske sosialarbeiderutdanningene ville kanskje gjøre at man lettere ser hvordan sosioøkonomiske og strukturelle forhold påvirker minoritetsetniske klienter på samme måte som det gjør det med majoritetsborgere?

På en annen side er formidlingen av intensjon og mening helt sentral i enhver barnevernsak. Grunnlagt argumentasjon er viktig for familiens rettssikkerhet. I gode og klare tilbakemeldinger, ligger også kimen til endring. Det er derfor ikke urimelig at barnevernarbeiderne er opptatt av dette. Utfordringene vil mer være om det blir for mye enveiskommunikasjon fra barnevernet til klienten, og om det er slik at barnevernarbeideren har for mange satte forforståelser av den minoritetsetniske familien.

5.2.3 Mulige identitetskonflikter hos barnet anses som sentralt

Mulige identitetskonflikter hos barnet er det andre temaet som får svært høy oppslutning, når barnevernarbeiderne blir spurt om hva de vil ta særskilt hensyn til ved plassering av et minoritetsetnisk barn. 69,8 % (Fig. 9) av respondentene svarer dette, og det er et høyt tall. Undersøkelser viser at barnevernarbeideren gjerne fokuserer på utviklingspsykologiske og individualistiske årsaksforklaringer (Andenæs, 2004), så resultatet stemmer godt med annen forskning i så måte. Samtidig uttrykker den høye oppslutningen trolig en erkjennelse av at etnisitet og kulturell bakgrunn er viktig for barnets identitet. En mangel ved undersøkelsen er at dette spørsmålet ikke ble fulgt opp, slik at man kunne få svar på hvordan respondentene tenker at dette skal ivaretas i plasseringen.

Det er i dag ikke enkelt å få en oversikt over hvordan barnets identitetsspørsmål ivaretas, og hvilke tiltak barnevernet faktisk setter inn, for å sikre kontinuitet i forhold til etnisk og kulturell bakgrunn. Etnisk matching, det at man finner et fosterhjem med samme etniske bakgrunn som barnet, er noe av det første som slår en som et alternativ. I dagens norske barnevernsvirkelighet er etnisk match imidlertid ikke særlig mer enn en hypotetisk mulighet. Verken praksis eller lovverk legger egentlig vekt på dette. Barnevernets retningslinjer ved fosterhjems plassering sier riktignok at man skal ta hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn (Barne- & Familiedepartementet, 2004), men tilgangen på fosterhjem med en etnisk minoritetsbakgrunn, er så dårlig at dette i praksis ser ut til å være uaktuelt. Det finnes ingen nasjonal oversikt over antallet minoritetsetniske fosterhjem, men de som undersøker det, finner svært få slike fosterhjem (Knudsen, 2000; Rommetvedt, 2006). Som en kuriositet kan jeg si at jeg i løpet av mine 10 år i barnevernet, der jeg årlig har hatt ansvar for flere fosterhjems plasseringer av minoritetsetniske barn, aldri har blitt tilbudt et fosterhjem der foreldrene hadde en annen etnisk bakgrunn enn majoritetsnorsk. En uformell ringerunde til Statens fosterhjemstjeneste, Bufetat Vest, gav meg følgende samlet resultat for nyrekruttering av fosterhjem; ved rapportering 01.08.08 hadde man godkjent 1 fosterhjem av ”annen europeisk bakgrunn”, mens dette tallet ved neste rapportering, 15.02.09, var 0. Til tross for det anekdotiske preget på datagrunnlaget, er det grunn til å spørre seg om det blir gjort nok for å rekruttere også fosterforeldre med etnisk minoritetsbakgrunn?

Etnisk matching i seg selv er ingen garanti for god omsorg, eller match mellom barn og fosterforeldre, men det er interessant å spørre seg hva barnevernet gjør for å kompensere for at barnet mister sitt morsmål. Hvordan sikrer man barnet mulighet til fortsatt å kunne kommunisere med biologisk familie? Legger man vekt på kontinuitet i religionsutøvelse, og blir det lagt til rette for at barnet fortsatt kan ha kontakt med medlemmer av egen etnisk gruppe? Blant respondentenes kommentarer finner man flere utsagn som tar opp dette. Et eksempel er; *”Sikre at barnet får mulighet til å opprettholde kontakt med sin opprinnelseskultur og særlig språk, dersom slekten til barnet kun snakker morsmål og/eller dårlig norsk”*. I statistikk over hjelpetiltak (Allertsen & Kalve, 2006) er det imidlertid ikke mulig å se noe av dette igjen. Ingen av hjelpetiltakskategoriene barnevernet rapporterer på, gjør det mulig å identifisere denne typen tiltak. Det kan virke som om at myndighetene ikke ser på disse temaene som viktige nok til at man lager rapporteringssystemer som kan fange de opp. Det betyr at det mangler en oversikt over hvor ofte barnevernet lager kompenserende tiltak som tar hensyn til barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn. Det som imidlertid virker klart, er at plassering av etniske minoritetsbarn i fosterhjem i all hovedsak betyr at barna plasseres i etniske majoritetshjem. Dette ser også ut til å være respondentenes erfaring, én sier det slik; *”... arbeide for at barnet skal ha innsikt i to kulturer, da det er vanskelig å få plasseringssteder fra andre etniske grupperinger:”*. Det er ikke spesielt for etniske minoritetsbarn at fosterhjempl plasseringen betyr svært mange brudd, men noen ganger blir det kanskje tatt for lite hensyn til disse barnas kontekst, og overgangene blir unødvendig store?

Det er usikkert om etniske minoritetsbarn som plasseres faktisk får noen kompenserende tiltak, som kan sikre dem for eksempel språklig kontinuitet. Hva mener egentlig respondentene med at de vil ta særskilt hensyn til mulige identitetskonflikter hos barnet? Respondentenes store oppslutning rundt ”mulige identitetskonflikter” kan ha en sammenheng med hva de oppfatter med en sunn identitet. I utdanning av norske barnevernarbeidere legges det mye vekt på psykologiske teorier, der blant annet den psykodynamiske forståelsen er viet mye plass. Psykodynamisk forståelse vektlegger emosjonelle problemer og psykiske konflikter som oppstår blant annet fordi man ikke i tilstrekkelig grad lever i pakt med *den* og *det* man er. Identitetsidealet er en samlet, selvbevisst og kongruent identitet. I det multikulturelle barnevernet har denne identitetsforståelsen en tendens til å interagere med sosialarbeiderens konstruksjoner av

minoritetsfamilien. Om man har et kompetent barn, som tilpasser seg med ulike identiteter for ulike arenaer – hjemme, på skolen, eller på barnevernkontoret - så blir dette like gjerne oppfattet som et forvirret barn som sliter med identitetskonflikter. Det kan selvsagt hende at situasjonen er svært vanskelig for barnet, og at det trenger hjelp til å stå i mot press og urimelige forventninger. Dette må barnevernarbeideren gjøre seg grundige vurderinger rundt. Men også i mindre tilspissede situasjoner har man en tendens til å fokusere på motsetningene og annerledesheten. I dette kjenner man igjen Gullestad's (2002a) beskrivelse av konstruksjoner om innvandrerne. En av respondentene uttrykker sine konstruksjoner slik, når hun skal grunngi hvorfor hun mener at risikoen i den konkrete vignettsaken er veldig høy; ”... *beskrivelse av fars og brødres atferd overfor henne, som klassisk konservativ muslimsk, og min kunnskap om mulig omsorgsutøvelse i slike familier*”. Barnevernarbeiderens konstruksjoner, sammen med en enten-eller forståelse av identitet, kan føre til at hjelpen fra barnevernet mest handler om å klargjøre alternativer. I det bestes hensikt tydeliggjøres motsetningene, og særlig ungdommer kan bli oppfordret til å velge bare en del av seg selv. Dette vil noen ganger forsterke problemene for barnet. Etter min mening må barnevernarbeiderne bli mye flinkere til å støtte barnet i dets egne mestringsstrategier. Man må få støtte og anerkjennelse på at man mestrer en sammensatt identitet. I det postmoderne Norge forbeholder folk flest (også barnevernarbeidere) seg retten til å utforme en individuell identitet, og ser det som naturlig at vi velger bort deler av denne i gitte sammenhenger. Det virker imidlertid som om at man oppfatter det som skadelig når innvandrerungdom gjør det samme. Dette betyr ikke at etnisk minoritetsungdom skal tåle mer overgrep hjemmefra, eller at barnevernarbeideren relativiserer og bortforklarer med kultur, men at man har en mer anerkjennende holdning til det ungdommen står oppi.

Et annet element som kan bidra til at respondentene er opptatt av mulige identitetskonflikter hos barnet, kan være at man forventer at barnet er utrygg på sin etniske identitet. Jeg finner ikke norske undersøkelser om dette, men i Storbritannia har Owusu-Bempah (1994) undersøkt kommende sosialarbeideres forestillinger om fargede barns opplevelse av hudfarge og identitet. Det viser seg at det er en utbredt oppfatning blant sosialarbeideren at fargede barn, og spesielt barn med én farget og én hvit forelder, kan ha en negativ egenopplevelse av sin hudfarge. Sosialarbeiderne ser ut til å forvente identitetskonflikter, basert på at de tror mange fargede barn har en negativ selvidentifikasjon. Owusu-Bempah ser dette som et uttrykk for at faglitteratur om

identitetsutvikling fortsatt er dominert av teorier og forestillinger som behandler etniske minoriteter og mørk hudfarge som det "ikke normale". Blant annet hersker det fortsatt en forestilling om at mange fargede barn heller ville ha vært hvite. Det er mulig at norske barnevernsarbeidere i likhet med sine britiske kollegaer kan være litt farget av dominerende forestillinger i faglitteraturen, og at man kanskje forventer mer identitetsproblemer enn det egentlig er grunn til.

5.2.4 Essensialisering – eller uttrykk for nyanser og dilemmaer?

De øvrige svarkategoriene får lang mindre oppslutning enn det som handler om identitetskonflikter og å forklare hensikt med plasseringen til foreldrene. Som det framgår av Fig. 9, sier 36,5 % at de vil ta hensyn til "*etnisk match*", 24 % sier de vil "*unngå overfokusering på etnisitet og kultur*", og 29,2 % sier de vil "*gi barnet en sjanse til å bli eksponert for norsk kultur og væremåte*". Disse tre svarkategoriene uttrykker ulike sider av temaene etnisitet og kultur i barnevernsaker, og har som felles utgangspunkt at de behandler konstruksjonene kultur og etnisitet som *essens*. Man må likevel være varsom med å ta dette til inntekt for respondentenes syn på kultur. Formuleringen i svarkategorien inviterer i seg selv til essensialisering, og virker nok svært ledende. Man krysser gjerne av for den kategorien som ligner mest på ens eget syn, uten å være helt enig i den konkrete formuleringen. Det kan tenkes at en fritekst hadde gitt rundere og mer gjennomtenkte formuleringer, når saksbehandlerne selv kommer med argumentasjonen. Jeg vil derfor tolke disse svarkategoriene med forsiktighet. På en annen side finner man en rekke uttrykk for essensialisering også i friteksten. Ser man på de som valgte å kommentere selv i tekstfeltet "annet", kommer det fram både nyanserende utsagn, og utsagn som er mer essensialistiske. Eksempler på det første kan være; "*Dette er avhengig av hvilke områder / kulturell og tildels religiøs tilhørighet foreldrene har.*" og "*Det er vanskelig å fatte hva f.eks. flyktninger har vært utsatt for, og det er lange ventelister for behandling for f.eks. post traumatisk stress syndrom. Tverrfaglig arbeid er nødvendig, da det ofte er sammensatte vansker, praktiske hindringer som må løses for å kunne gi riktig hjelp*". Et eksempel på essensialisering kan være en annen som svarer at et særlig hensyn man må ta er; "*religionsbaserte oppdragsmetoder og aktiviteter som eks. faste for små barn*".

Når en del sier de vil unngå overfokusering på etnisitet og kultur, kan det oppfattes som om at de mener disse temaene kan få, eller får, for stor plass i barnevernsaker.

Underforstått vil en overfokusering være uheldig fordi andre sider ved barnevernsaken er viktigere. De som vil ta hensyn til etnisk match, står tilsynelatende for et motsatt syn, der etnisitet blir trukket fram som et spesielt viktig element ved plasseringen. Bruker man Chi square for å se om det er en sammenheng mellom hvem som har svart ”unngå overfokusering” og hvem som har svart ”etnisk match”, får man en $\text{Chi}=0,000^5$. Dette betyr et signifikant funn, som bekrefter at dersom man vektlegger etnisk matching, så vil man trolig ikke krysse av for at det overfokuseres på etnisitet og kultur. Ser man på de som sier at de vil ”gi barnet sjanse til å bli eksponert for norsk kultur og væremåte”, så uttrykker dette enda en annen dimensjon. Dette svaret må ses som et uttrykk for at man mener minoritetsbarna ikke i tilstrekkelig grad blir eksponert for norsk majoritetskultur, og at dette er en del av både problemet og av løsningen. Når jeg bruker Chi square for å se etter sammenheng mellom dette siste svaret og de som har svart ”etnisk match”, gir dette en $\text{Chi}=0,001$. Dette viser en signifikant sammenheng, som viser at det langt på vei er de samme personene som går inn for etnisk matching, som sier det vil vektlegge å eksponere barnet for norsk kultur og væremåte.

Hva forteller disse koblingen oss? På en side uttrykker disse svarene det man kunne se i vignettundersøkelsen, at en del av barnevernarbeiderne essensialiserer rundt kultur og etnisitet. Her stilles norsk kultur og væremåte opp som noe kvalitativt annerledes enn alternativet, som da vil være barnets minoritetskultur. I svarene ligger det mange forforståelser, som for eksempel at barnet ikke er oppdratt på en ”norsk” måte, uten at barnevernarbeiderne egentlig vet noe om dette. Kategorien etnisk matching, behandler barnets minoritetskultur på samme måte, som om denne er noe absolutt, og som vanskelig kan ivaretas av foreldre med en annen bakgrunn. Når kultur i seg selv blir oppfattet som noe statisk og eksakt, gir det mening at etnisk match velges for å ivareta minoritetskulturen. På en annen side uttrykker også svarene på spørsmålet om hvilke hensyn man spesielt vil ta ved plassering av etniske minoritetsbarn, mange av de dilemmaene fagpersonen opplever i disse sakene. Når man vil eksponere barnet for norsk kultur, og samtidig legge vekt på etnisk match, så kan dette også være et uttrykk for at man forsøker å se helhetlig på barnets situasjon. Man vil gi barnet kompetanse som er nyttig for å vokse opp og leve i det norske samfunnet, samtidig som man har respekt for barnets egenart og identitet. Koblingene kan være et uttrykk for at man

---

⁵ Jeg bruker her Yates' Correction for Continuity, siden det er snakk om en 2x2 tabell. Før korrigering er $\text{Chi}= 0,022$

tenker stabilitet og kontinuitet, samtidig som man vurderer hvilke supplerende hjelp som skal til. Svarene kan derfor også forstås som uttrykk for sensitivitet og evner til å se barnets konkrete sammenheng, og betyr ikke nødvendigvis at man ser på barnet primært som en representant for en kultur. Eller slik som en av respondentene oppsummerer det i kommentarfeltet; *”Virker kanskje litt rart å krysse av alle, og så samtidig krysse av for unngå overfokuserer på etnisitet og kultur. Alt som er kryssset av her må man ha som bakteppe ved plassering.”*

Svarene viser at en del av barnevernarbeiderne forsøker å forholde seg til hvilken betydning kultur har, selv om svarkategoriene nok legger opp til at det hele får et essensialisert uttrykk. Kritikken mot barnevernet går på at man gjør både for lite og for mye. Dette er imidlertid et generelt dilemma for barnevernet, og ikke noe som begrenser seg til arbeid med etniske minoriteter. På den ene siden skal barn likebehandles, på den andre siden skal man ta hensyn til anerkjennelse av individualitet og familiebakgrunn. Barnevernarbeideren skal forsøke å balansere disse hensynene. For barn med etnisk minoritetsbakgrunn betyr det at man ikke setter andre standarder for hva som er god nok omsorg, samtidig som man må være klar over at god omsorg uttrykkes ulikt i ulike familier og ulike kulturelle kontekster.

Fysisk avstraffelse er et av de mest iøynefallende eksemplene. Dette er det totalforbud mot i Norge, og blir av flere og flere betraktet som feil. Andre steder i verden kan oppfattelsen av dette være en annen, selv om det eksisterer store variasjoner i alle land. Oswald Shanalingigwa (2009) hevder for eksempel at svært mange afrikanskfødte foreldre ser på fysisk avstraffelse mot barnet som en nødvendig og viktig del av barneoppdragelsen. Shanalingigwa setter dette i sammenheng med at disiplin og lydighet anses som viktige elementer for å produsere et velfungerende familie- og samfunnsmedlem. Dersom dette stemmer, kan det være to svært ulike oppfatninger og verdsett som møter hverandre, når barnevernarbeideren og det afrikanskfødte foreldrepåret møtes. Barnevernarbeideren skal da ikke lage en annen standard for barna i denne familien, og godta at de får pryl, men måten foreldrene blir møtt på blir viktig for hvordan saken utvikler seg videre. Det er stor forskjell på om man bruker tid til å snakke sammen, der barnevernarbeideren utforsker hvordan foreldrepåret tenker rundt dette, eller om man møter problemet med moralisering og fordømmelse. Her viser kommentarene fra respondentene at de har ulike forforståelser. Hva er det

barnevernarbeiderne er opptatt av når de arbeider med en minoritetsetnisk familie? En sier for eksempel at et særskilt hensyn man må ta er; *”Bruk av tolk og at partene må snakke norsk sammen for å unngå at barn utsettes for trusler og lignende på morsmålet sitt”*. En annen vinkler det slik; *”Ta hensyn til at barnet ved eventuell flytting mot foreldrenes vilje kan risikere å miste hele sin familie.”*

Kulturspørsmål krever en egen oppmerksomhet og en egen sensitivitet fra barnevernarbeideren. Ofte klarer vi ikke som barnvernarbeidere å være bevisste nok. Da kan det være den etnosentriske fordommen som virker. Dette er imidlertid ikke et fenomen man bare ser i arbeidet med minoritetsetniske familier. De tyske sosialforskerne Sabine Handschuck og Hubertus Schröer (gjengitt i Holm-Hansen et al., 2007) finner for eksempel at den tyske barnevernarbeideren med sin middelklasse-akademiske bakgrunn, har mange av de samme utfordringene i forhold til kommunikasjon og kulturforståelse, når de arbeider med innvandrere som når de arbeider med tyskere som hører til en annen sosial klasse enn dem selv. Slik at mangel på kultursensitivitet kan ses igjen i mange barnevernsaker, uten at det nødvendigvis begrenser seg til å handle om ulike etniske grupper.

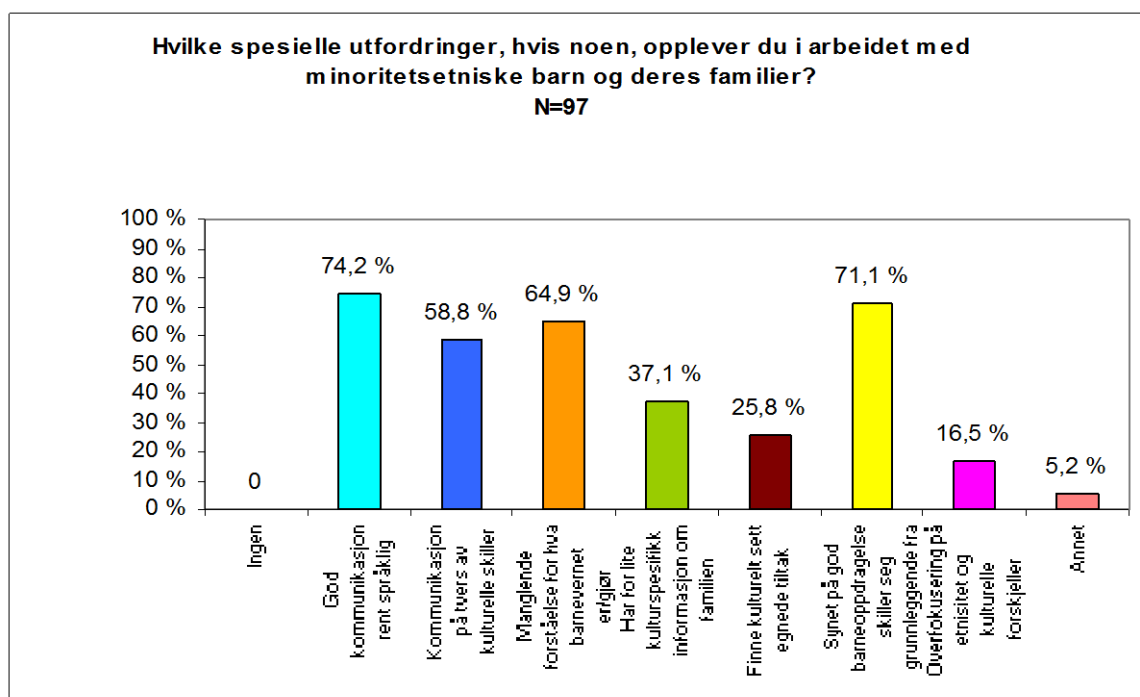
Oppsummeringsvis, kan det være verdt å merke seg at det var svaralternativet som refererte til kommunikasjon - *å sikre at foreldrene har forstått bakgrunnen for, og hensikten med plasseringen*, og det som handlet om identitet og mulige psykologiske plager – *mulige identitetskonflikter hos barnet*, som fikk klart mest oppslutning på spørsmålet om hvilke spesielle hensyn respondentene ville ta (Fig. 9). Det kan se ut som om barnevernarbeiderne er mer opptatt av denne typen problemer, enn det som går mer spesifikt på barnets kultur og etnisitet. Dette er ting jeg vil se nærmere på i det neste punktet.

5.2.5 Kommunikasjonsproblemer og ulikt syn på barneoppdragelse

På spørsmål om hvilke spesielle utfordringer barnevernarbeiderne ser i arbeid med etniske minoritetsbarn og deres familier, har respondentene hatt 9 svarkategorier, inkludert et åpent kommentarfelt for ”annet”. Bare 5,2 % har benyttet kommentarfeltet, og ingen av respondentene har valgt å krysse av for ”ingen” utfordringer. Svarene fordeler seg slik det framgår av Fig. 10. Jeg vil av hensyn til oppgavens omfang i det følgende konsentrere meg om de tre mest populære svarkategoriene; *”språklig sett å få*

til god kommunikasjon”, ”manglende forståelse for hva barnevernet er, eller hva det forsøker å gjøre” og ”at foreldrenes syn på god barneoppdragelse skiller seg grunnleggende fra det allment norske”.

Fig. 10 Spesielle utfordringer i arbeidet med minoritetsetniske barn

Den svarkategorien flest kjenner seg igjen i, er ”språklig sett å få til god kommunikasjon”. 74,2 % av respondentene har svart at dette er en av de største utfordringene. Her ser barnevernarbeideren ut til å referere til at kommunikasjonen er vanskelig, fordi klientfamilien snakker et annet språk enn norsk. En saksbehandler utdyper det slik; ”Det vanskeligste er nok at vi ofte er usikre på om familien forstår hva vi formidlet, opplever ofte at de sier ja uten å ha forstått hva det innebærer”. Utfordringen blir da av mer teknisk karakter, som det å bruke tolk, eller å venne seg til å sjekke bedre ut om den andre forstår hva man sier. Til sammenligning er det betydelig færre som hefter kommunikasjonsutfordringene på kulturelle aspekter, 58,8 % (Fig. 10) sier at det er en utfordring å kommunisere på tvers av kulturelle skillelinjer. Språkvansker er en velkjente utfordringer for barnevernet, uten at det så langt er etablert fullt ut gode løsninger på området. Ny forskning (Kriz & Skivenes, 2009a) viser at barnevernarbeiderne sliter med å bruke tolk, og at det opplever at de mister både informasjon og tid i disse sakene. I tillegg opplever de at tolkesituasjonen vanskeliggjør etableringen av gode relasjoner og tillitt. Tolkene får generelt mye kritikk i

barnevernfeltet på kvaliteten på selve tolkingen, men også på hvordan de ter seg i tolke-rollen (Chand, 2005; Gotaas, 2007). Profesjonalisering av tolkefeltet, med opprettelsen av et nasjonalt tolkeregister, samt bedre tolkeutdanninger og godkjenningsordninger, vil trolig bedre dette. Barnevernet stiller imidlertid også tolkene i en vanskelig situasjon, og mange barnevernarbeidere er heller ikke bevisste nok til å planlegge og styre tolkesituasjonen. Man unnlater å bruke tolk selv når behovet er åpenbart, barn blir fortsatt brukt som tolk, og tolk og klient tilhører samme lille minoritetsgruppe og kjenner gjerne hverandre, uten at dette blir problematisert (Chand, 2005; Gotaas, 2007). Samlet sett fører dette til at kvaliteten på barnevernarbeidet blir dårligere, og i siste instans trues også familienes rettsikkerhet (Kriz & Skivenes, 2009a). Hva er det som gjør at den språklige delen av kommunikasjonen er den barnevernarbeideren framhever som den mest utfordrende? Dette gir ikke undersøkelsen et klart svar på. Det kan ha sammenheng med at språkvansker er et mye omtalt og kjent problem, og det er hevet over tvil at språkbarrierene byr på tilleggsutfordringer. På samme tid kan det være grunn til å spørre seg om dette er den viktigste utfordringen man har, eller er det en bekvemlig knagg å henge problemene på? Å skylde på språkproblemer kan forstås som en mer sosialt akseptabel og mer nøytral måte å formulere utfordringene på.

En annen svarkategori som scorer nesten like høyt, er utfordringer rundt *"manglende forståelse for hva barnevernet er, eller hva det forsøker å gjøre"*. Knappe 65 % (Fig. 10) av respondentene sier dette er en vesentlig utfordring i arbeidet med minoritetsfamilier. Her viser barnevernarbeiderne til at mange etniske minoritetsforeldre ikke skjønner barnevernets rolle og funksjon. Dette er rimelig, med tanke på at en stor andel av innvandringen til Norge de siste tiåra har kommet i form av flyktninger fra land med lite utbygd offentlige barnevernssystem. Tall fra Statistisk Sentralbyrå viser også at flyktninger er den innvandrerguppen som har mest kontakt med barnevernet (Kalve, 1997). På en annen side inkluderer kategorien minoritetsetniske familier i barnevernet også familier der foreldrene er født i Norge, og dette er en voksende gruppe (Allertsen & Kalve, 2006). Disse familiene har ikke nødvendigvis dårligere systemkunnskap enn andre norske familier. Det kan hende barnevernarbeideren har en litt smal konstruksjon av hvem etniske minoritetsfamilier i barnevernet er? På en annen side, virker de ferdige svaralternativene begrensede i seg selv, og det er godt mulig at barnevernarbeiderne ser for seg ulike typer familier når de tenker på en etnisk minoritetsfamilie. Den høye oppslutningen om dette svaret, bør kanskje snarere ses på

som en annen side av barnevernarbeiderens behov for formidle hva barnevernet er og vil gjøre. Det kan virke som om det her ligger en tydelig forforståelse av at disse foreldrene ikke kjenner systemet, og ikke skjønner hvordan ting fungerer i Norge. Dette er i så fall i tråd med det Kriz og Skivenes (2009b) finner gjennom kvalitative intervjuer av norske barnevernarbeider. De finner at norske barnevernarbeidere virker mer instruerende enn for eksempel sine britiske kollegaer, og at opplæring i akseptable oppdragelsesmåter og formidling av ”norske” verdier er sentrale elementer i dette. Svarene sier ikke noe om hvordan barnevernarbeiderne ser på dette med formidling av barnevernets mening og intensjon i forhold til andre klientgrupper. Dette bør selvsagt alltid være viktige momenter av legitimitets- og rettssikkerhetsgrunner. Med andre klientgrupper vil man imidlertid være mindre oppsatt på å formidle at dette er ”norske” verdier.

Den siste svarkategorien som scorer høyt, er ikke på samme måte knyttet til kommunikasjon. 71,1 % sier det er en stor utfordring at; *”foreldrenes syn på god barneoppdragelse skiller seg grunnleggende fra det allment norske”*. Dette uttrykker at svært mange barnevernarbeidere opplever en forskjell mellom egen oppfattelse av god barneoppdragelse, og det synet de oppfatter at mange etniske minoritetsforeldre representerer. Igjen kan dette forstås på flere måter. Som vist tidligere, kan for eksempel synet på fysisk avstraffelse av barn være kulturelt betinget, og hva som er til barnets beste vil også til dels variere. Flere saksbehandlere uttrykker dette i friteksten; *”Vanskelig å få igangsatt andre tiltak enn de som innebærer økonomi. Ulikt syn på barnets beste. Familien har ofte lite fokus på viktigheten av å kunne snakke og forstå norsk, i forhold til videre oppfølging av barna i barnehage og skole.”*. En annen sier en utfordring er; *”Der foreldre er svært opptatt av å ivareta kulturell bakgrunn for barnet og dermed hindrer barnet i å bli integrert, som igjen kan skape vansker for barnet på sikt. Der opprettholdelse av kultur blir sterkere enn barnets beste/behov.”*. Her er det flere fokus som hentes fram; det er bekymring for barnets språklige kompetanse, det refereres til hvordan det vil gå på sikt, om barnet vil bli sosialisert på en måte som vil gi det gode muligheter i framtida, og om barnet har gode muligheter til sosial integrasjon. Dette er reelle problemstillinger, som barnet kan ha behov for hjelp til. På en annen side kan denne svarkategorien representerer et snev av evolusjonistisk kulturforståelse. Når foreldrenes syn er annerledes enn barnevernets syn, og dette utdypes med at man har ulikt syn på barnets beste, så ligger det kanskje i kortene at barnevernets syn er nettopp

det beste? Hvor mye tid bruker man til å utforske foreldrenes syn på barnets beste? Det kan tenkes at det ville vist seg at avstanden mellom foreldrenes og barnevernets syn ikke alltid er så stor.

5.2.6 Barnevernarbeiderens vurdering av mulig forskjellsbehandling

I undersøkelsens avslutningsdel blir saksbehandlerne bedt om å ta stilling til ulike påstander i forhold til om etniske minoriteter blir forskjellsbehandlet i barnevernet. Gjennomgående tyder svarene på at barnevernarbeideren mener at etniske minoriteter blir behandlet på lik linje med majoritetsbefolkningen når de er klienter i barnevernet. Jeg vil bruke resultatene fra et utvalg av påstander for å illustrere dette. Av hensyn til omfanget på oppgaven, har jeg ikke laget grafer for alle påstandene, slik at funnene i all hovedsak blir presentert som prosentvise forekomster i teksten. 96 respondenter har svart, langs en skala fra "svært enig" til "svært uenig". Ved flere av påstandene er det et stort antall saksbehandlere som krysser av for "verken enig eller uenig". Det kan bety at de ikke vil ta stilling til problemstillingen, eller at de synes de mangler grunnlag for å uttale seg. Det kan selvsagt også bety at de ikke finner problemstillingen, eller svarkategoriene, relevante.

43,7 % er uenige, eller svært uenige i påstanden " *Undersøkelser av etniske minoritetsbarn og deres familier ender oftere opp i tiltak enn for norsk-etniske barn og familier*". Bare 13,5 % er enige i påstanden. Selv om mange avstår fra å svare (42,7 %), er det interessant at det er tre ganger så mange som er klart uenige i påstanden, enn det er som støtter den. Dette kan virke underlig, om man ser på hvem som får tiltak fra barnevernet. Etniske minoriteter er klart overrepresenterte når det gjelder å motta barneverntiltak (Allertsen & Kalve, 2006). Ser man til USA, viser undersøkelser der for eksempel at afroamerikanske familier i langt større grad enn euroamerikanske familier blir meldt til barnevernet, uten at sakenes innhold er svært forskjellige (Ards, Myers, Malkis Erin, & Zhou, 2003). Det er også slik at langt flere omsorgssvikt saker med afroamerikanske familier går til undersøkelse hos barnevernet, uten at en slik overrepresentasjon viser igjen i statistikken over barn som offer, eller i de sakene der omsorgssvikt og mishandling faktisk har funnet sted (Fluke, Yuan, Hedderson, & Curtis, 2003). Amerikanske forhold er selvsagt ikke direkte overførbare til Norge, men det er betimelig å spørre seg om det norske systemer er helt uten denne typen systematiske forskjeller. At så mange er klart uenige, oppfatter jeg som et uttrykk for at

de er sikre på at det ikke forekommer noe forskjellsbehandling. Det uttrykker også en form for tillitserklæring til seg selv – at saksbehandler mener det er de barna som trenger mest tiltak som får tiltak, uavhengig av etnisitet. Det kan forstås som at minoritetsetniske familier har mer bruk for barneverntiltak enn andre grupper.

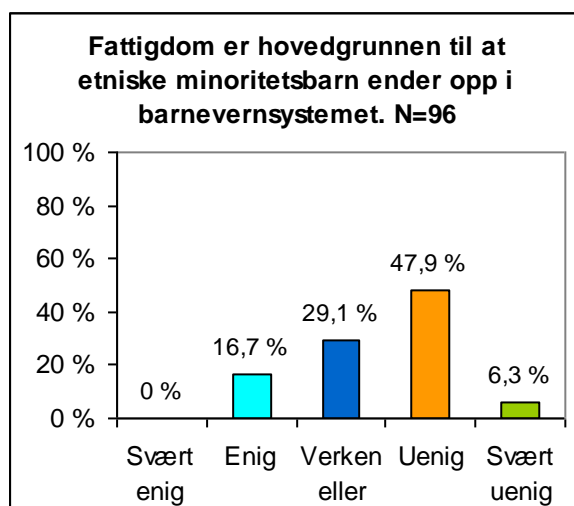
Når det gjelder påstanden ”*Selv om sakene er like, har etniske minoritetsbarn større sannsynlighet for å bli plassert enn etnisk norske barn*” viser den en enda sterkere tendens i samme retning. 65 % er uenig, eller svært uenige i dette, mens bare 5,2 % er enige i dette. Offisiell statistikk forteller noe annet. Innvandrede barn er overrepresentert når det gjelder fosterhjemsplasseringer, og i enda større grad når det gjelder plasseringer i ungdomsinstitusjon. Norskfødte med innvandrerforeldre blir foreløpig plassert sjeldnere enn det som er gjennomsnittet i majoritetsbefolkningen, men i denne gruppen er gjennomsnittsalderen på barna mye lavere enn i barnebefolkningen for øvrig. Utviklingen viser at klientraten øker også for denne gruppen (Allertsen & Kalve, 2006). Det er mulig at barnevernarbeiderne ikke er klar over dette misforholdet, og at svarene hadde vært annerledes om dette ble poengtert. Dersom de kjenner til faktum, betyr det at de anser at flere minoritetssaker kvalifiserer til plasseringstiltak. Følgelig anses omsorgssvikt som mer utbredt blant minoritetsfamilier.

Jeg finner det interessant at det er 12 ganger så mange som er uenige i utsagnet, som det er enige i påstanden. Det tyder på en uttalt vilje til å gå god for systemet, og en tro på at diskriminering ikke forekommer. Det at vi tror at vi ikke gjør forskjell, betyr ikke at det er slik det er. Alle har blinde soner, og etnisk diskriminering er utvilsomt en praksis de fleste barnevernarbeidere ikke vil vedstå seg. Studier av britiske *counsellors* (Banks, 1999) viser imidlertid at hvite terapeuter i liten grad forholder seg til fargede klienters etnisitet, og at et tema som rasisme knapt berøres. Terapeutene er i liten grad klar over dette selv, og oppfatter gjerne seg selv som mer sensitiv på dette området enn det de egentlig er. Dette foregår altså mest på det indre psykologiske plan, i vår blindsoner. Kanskje er dette derfor et fenomen vi vil finne igjen også hos norske behandlere og profesjonelle hjelpere. Den uttalte universalistiske tilnærmingen respondentene har vist i andre deler av undersøkelsen, og troen på likebehandling som de viser her, kan ses på som en typisk ”fargeblind” tilnærming. Ut fra likebehandlingstankegangen kan dette ha noe for seg, men den ”fargeblinde” tilnærmingen, som gjør kultur og etnisitet til et underordnet tema, blir også kraftig kritisert. Den beskyldes blant annet for ikke å

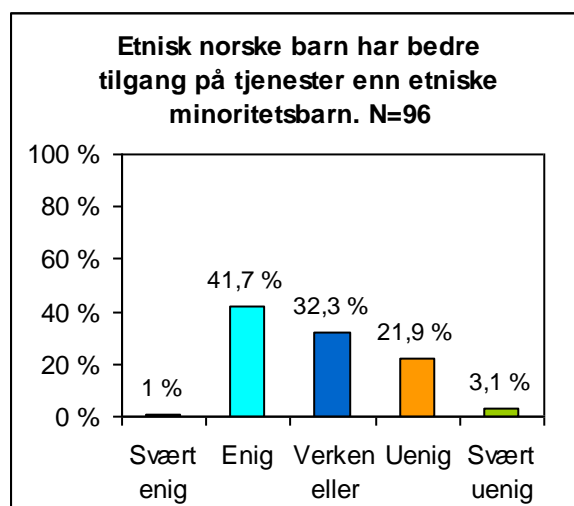
forholder seg til omfanget og betydningen av rasisme og diskriminering (Barn & Harman, 2006). Diskriminering påvirker muligheter, identitetsdanning og selvoppfattelse, og ved å overse dette, bidrar ikke ”fargeblindhet” til likebehandling i form av like muligheter og like resultater (Maximé, 1987; Robinson, 2001). En kontekstuell tilnærming til barnevernsaken krever at man er villig til å se på hva kultur og etnisitet konkret kan bety for barnet og for familien, og det fanger ikke en fargeblind tilnærming opp. Den fargeblinde tilnærmingen derimot baserer seg på en forståelse av at der finnes en universell standard for barnets beste, og her vil det oftest være nordeuropeiske og vestligorienterte standarder og forståelser som dominerer (Dominelli, 1998).

I bare én av påstandene om forskjellsbehandling er det flere som er enige, enn uenige. Det gjelder påstanden om at ”*Etnisk norske barn og familier har bedre tilgang til tjenester enn etniske minoritetsbarn og deres familier*”. Her er 42,7 % enige i dette, mens 25 % er uenige (Fig. 12). Dette kan skyldes at man ser tilgangen på tjenester i sammenheng med at man trenger kjennskap til systemet. Både språklig og på annet vis, må man være i stand til å kreve tjenester, og å nyttiggjøre seg de hjelpemulighetene som finnes. Det er slående at dette er den eneste påstanden man finner et flertall av enige i, til tross for at man vet diskriminering foregår, og at minoriteter er negativt overrepresentert i mange sammenhenger. Det kan ha sammenheng med at påstanden knytter seg like mye til mangler hos klientfamilien (som språk og systemkunnskap), som til at vi barnevernarbeidere driver forskjellsbehandling.

Fig.11 Fattigdom som årsak til barnevernsaken

Fig. 12 Tilgang på tjenester

Påstanden om at fattigdom er hovedgrunnen til at etniske minoritetsbarn ender opp i barnevernssystemet, viser samme tendens som de fleste andre påstandene. 54 % er uenige i dette (Fig.11), mens bare 16,7 % sier de er enige i dette. Kanskje ville svarene vært annerledes om jeg hadde formulert fattigdom som en vesentlig bidragsyter, og ikke en hovedgrunn til barnevernproblematikk i etniske minoritetsfamilier? Andenæs (2004) viser at der er en generell motstand mot å se fattigdom i Norge og hvordan dette påvirker barn. Fattigdom som årsaksforklaring ville derfor trolig score lavt, også om man hadde spurt i forhold til andre klientgrupper i barnevernet. Det skulle være allment kjent for sosialarbeidere at innvandrere, og særlig gruppen med flyktningbakgrunn, i langt større grad er berørt av fattigdom enn resten av befolkningen (Blom & Henriksen, 2008). Dette ser imidlertid ikke ut til å påvirke hvordan de ser på innholdet i barnevernsaker med minoritetsetniske familier. I forskningsmiljøer er det også delte meninger om hvordan fattigdom slår ut i forhold til omsorg for barn. En rapport (Øia, Grødem, & Krange, 2006) slår fast at innvandrerforeldre i likhet med andre foreldre forsøker å skjerme barna for fattigdommens konsekvenser, og at mange av barna ikke selv opplever fattigdommen som svært påtakelig, eller begrensende. Andre studier, særlig fra USA, finner sammenhenger mellom det stresset fattigdom medfører, og de omsorgsbetingelsene barnet får (Smith & Brooks-Gunn, 1997). Øia, Grødem og Krange (2006) hevder der fortsatt er liten kunnskap om hvordan dårlig økonomi påvirker innvandrerfamiliene, og at barnefattigdom oftest assosieres med etnisk norske, mens innvandrerbarnas problemer knyttes til det de kaller ”*kulturelle fenomener og diffuse integreringsproblemer*” (ibid., s.10). Kanskje ser man litt av den effekten i svaret på denne påstanden?

Qureshi (2005; 2009) hevder for øvrig at klasseperspektivet helt mangler i arbeidet med etniske minoriteter. Både sosial klasse og bakgrunn i opprinnelseslandet, og hvilke sosioøkonomisk lag man er en del av i Norge, har stor betydning for mulighetene til integrasjon. Qureshi viser blant annet til amerikansk forskning som finner at klasseperspektivet kan egne seg bedre til å forklare forskjeller i suksess mellom minoriteter og majoritet, og innbyrdes forskjeller mellom minoriteter, enn det kultur-aspektet gjør. Klasseperspektivet er likevel nærmest fraværende i mye av det sosiale arbeidet med etniske minoriteter. Det kan virke som om mange sosialarbeidere har nok

med å se på etniske minoriteter som kulturelt sett annerledes, og at en del av de universelle problemene, slik som fattigdom, forsvinner når man har de brillene på.

6.0 Avslutning

Min undersøkelse indikerer at barnevernarbeiderne har en universalistisk og oftest ”fargeblind” tilnærming til etniske minoritetsfamilien i barnevernet. Likevel ser mange av dem ut til å essensialisere kultur og etnisitet. Dette byr på flere utfordringer. Den fargeblinde tilnærmingen gjør at man står i fare for å overse spesielle behov familien kan ha, og man tar for gitt at den forståelse og de løsninger man bruker på majoritetsklienter også vil være de beste for den etniske minoritetsfamilien. Det er en tilnærming som legger opp til assimilering og som kan virke undertrykkende. Essensialiseringen av kultur fører på sin side til at klientfamiliene blir representanter for en etnisk kategori, og ikke for seg selv.

Kulturelle forskjeller spiller imidlertid en viktig rolle i folks liv, og mange ganger bruker også etniske minoriteter kultur som en forklaring både på egen atferd og holdninger. For å kunne skille på når kulturen er viktig, og for å kunne se hvilken betydning den har, må derfor barnevernarbeideren trene seg i en kontekstuell kulturforståelse. Man trenger å forstå den situasjonen som familien står oppi her og nå, og som er bakgrunnen for at barnevernet er i kontakt med familien. Da blir det mulig å ha fokus på hvilken rolle familiens egne forestillinger og vaner betyr, og samtidig se andre forhold som påvirker situasjonen. Det kan være sosioøkonomiske og strukturelle forhold, eller kvaliteter ved selve kommunikasjonen mellom familie og barnevern. Når man ser etter det kulturspesifikke, kan det være lett å glemme at også mange andre forhold vil spille inn.

Mer vektlegging av en kontekstuell forståelse i barnevernet må starte allerede i sosialarbeiderutdanningene. I dag er det et utbredt kulturfokus i opplæringen innen flerkulturelt barnevern i Norge. Dette bør dreies mer mot forståelse av antidiskriminering og antiundertrykkelse, slik at feltet blir mindre dominert av kulturforklaringer og majoritetsbefolkningens behov for å se på innvandrere som annerledes. Samtidig er det vesentlig at man fortsetter å utvikle kulturkompetanse og kultursensitiv praksis, slik at kommunikasjonen mellom klient og barnevern blir god.

Da blir det lettere for alle parter å skjønne hvilke rolle kultur egentlig spiller. Erfaringer fra terapi og klinisk sosialt arbeid med etniske minoriteter (Greene, Jensen, & Jones, 1996; Pinderhughes, 1989) viser at en ”etnisk validering”, gjennom at den profesjonelle hjelperen ser og uttrykker anerkjennelse for klientens etnisitet og livssammenheng, gir bedre behandlingsresultat. Dette har relevans også til flerkulturelt barnevern, og fordrer at barnvernarbeiderne selv har et bevisst forhold til egen kultur og etnisitet. På samme tid kan man si at dette handler om en generell sensitivitet. En kultursensitiv praksis trenger man overfor alle klientfamilier i barnevernet. Mer bevisstgjøring hos sosialarbeiderne på egen etnisk og kulturelle bakgrunn, vil således komme alle grupper til gode. Man trenger å bli mer kritisk til hvilke kategorier og begreper vi bruker, både i utdanningene, og i den faglige diskursen som foregår i praksisfeltet og i forskningsmiljøene. Flerkulturelt barnevern bør få enda større plass og oppmerksomhet, med et mer kritisk blikk på maktforhold og egne holdninger, og med mindre fokus på kultur.

Det finnes lite dokumentasjon på hvordan minoritetsetniske klienter selv oppfatter barnevernet og hvordan de blir møtt. Et viktig felt for videre forskning vil være flere brukerundersøkelser, som blant annet fokuserer på hvordan familien opplever møtet med barnevernet. Merker brukerne forskjell på en barnevernarbeider som er bedre trent i kultursensitivitet? Når opplever de at de blir redusert til en kulturerepresentant? Hvordan blir deres etniske tilhørighet tematisert i møter med barnevernet?

Det er samtidig klart at en sensitiv barnevernarbeider som er trent i en kontekstuell kulturforståelse, ikke er nok for å sikre etniske minoriteter lik tilgang til like gode tjenester som andre grupper i barnevernet. En rekke konkrete tiltak vil også være nødvendig. Et av de områdene man raskt kan få til positive endringer i, er i bruken av tolker. Sosialarbeiderutdanningene vier i dag altfor lite plass til opplæring i tolkebruk. Det bør utvikles nasjonale føringer på bruk av tolk. Når har man rett til tolk, og hvordan skal tolkebruken foregå? I dag blir mye av dette overlatt til tilfeldigheter, til den enkelte sosialarbeiderens innstilling til tolkebruk, og kanskje lar man seg også styre av økonomiske begrensninger. Arbeidet med å kvalitetssikre og forbedre opplæringen av tolker i barnevernet har begynt, men også her gjenstår det mye. Mange av tolkene i dag ser ikke ut til å være godt nok kvalifisert, og dette viser igjen i historiene barnevernarbeiderne forteller fra praksisfeltet (Kriz og Skivenes, 2009a).

Mye av barnevernets informasjonsmateriale på minoritetsspråk er i dag lite tilgjengelig og svært generelt, slik at dette kan også forbedres og videreutvikles. Det er et paradoks at barnevernarbeiderne i min undersøkelse er svært opptatt av å formidle barnevernets forståelse og hensikt, mens de samtidig unnlater å problematisere hvorvidt foreldrene faktisk forstår dette.

Et siste viktig moment er rekruttering av personer med minoritetsetnisk bakgrunn til sosialarbeiderutdanningene. Denne gruppen er i dag kraftig underrepresentert, ved at bare 4,7 % av arbeidsstokken i barnevernet har etnisk minoritetsbakgrunn (Befring, 2009). Høyskolen i Sør-Trøndelag er et av lærestedene som har tatt tak i utfordringen, og laget en egen kvote for studenter med etnisk minoritetsbakgrunn. Dette kan være et tiltak flere må gå inn på, eller man kan finne andre rekrutteringstiltak. Barnevernarbeidere med minoritetsbakgrunn må imidlertid ikke bli en sovepute eller et etnisk alibi, som bare skal arbeide med etniske minoriteter. Dette er en utvikling man kan se i politikken, der politikere med minoritetsbakgrunn bare hentes fram av media når det er diskusjoner rundt innvandringsspørsmål. Barnevernarbeidere med minoritetsetnisk bakgrunn må vise igjen i alle barnevernets funksjoner, slik at de reflekterer befolkningssammensetningen for øvrig, og gjør at minoritetsperspektiv og kulturdiskusjoner blir et konstant og integrert perspektiv i alt barnevernarbeid.

Litteraturliste

- Alexander, C. S., & Becker, H. J. (1978). The Use of Vignettes in Survey Research. *The Public Opinion Quarterly*, 42, 93-104.
- Allertsen, L. M., & Kalve, T. (2006). *Innvandrerbarn i barnevernet 2004*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Andenæs, A. (2004). Hvorfor ser vi ikke fattigdommen? Fra en undersøkelse om barn som blir plassert utenfor hjemmet. *Nordisk sosialt arbeid* (1), 19-33.
- Ards, S. D., Myers, S. L., Malkis Erin, A., & Zhou, L. (2003). Racial disproportionality in reported and substained child abuse and neglect: an examination of systematic bias. *Children and Youth Services Review*, 25(5-6), 375-392.
- Banks, N. (1999). *White Counsellors; Black Clients. Theory, Research and Practice*. Aldershot: Ashgate.
- Barn, R., & Harman, V. (2006). A contested identity: An exploration of the competing social and political discourse concerning the identification and positioning of young people of inter-racial parentage. *The British journal of social work*, 36(8), 1309-1324.
- Barne-, og Familiedepartementet. (2004). *Retningslinjer for fosterhjem: retningslinjer av 15. juli 2004 til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr 100*.
- Barne-, og Familiedepartementet. (2005). *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn (2005-2009)*. Retrieved 05.08.09. from http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/vold_i_nare_relasjoner/vold_mot_barn/strategi-mot-seksuelle-og-fysiske-overgr.html?id=449161.
- Barth, F. (1969). Introduction. In F. Barth (Ed.), *Ethnic groups and boundaries: the social organization of culture difference* (p. 9-38). Oslo: Universitetsforlaget.
- Bartholet, E. (1991). Where do black children belong - The politics of race matching in adoption. *University of Pennsylvania law review*, 139(5), 1163-1256.
- Baumann, G. (1999). *The multicultural riddle: rethinking national, ethnic, and religious identities*. New York: Routledge.
- Befring, E. (2009). *Kompetanseutvikling i barnevernet: kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning: utredning fra ekspertutvalg oppnevnt av Barne- og likestillingsdepartementet 14. april 2008*. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.
- Bjertnes, M. K. (2001). Når ordene teller. *Samfunnsspeilet/Statistisk Sentralbyrå*, 2, 15-21.
- Blom, S. (2008). *Holdninger til innvandrere og innvandring 2008*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Blom, S., & Henriksen, K. (2008). *Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006. Rapport 5/2008*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk Sentral Byrå.
- Bogen, H., Grønningsæter, A., & Jensen, A. (2007). *Barnevernet i Oslo og Bergen: en sammenlignende evaluering etter barnevernreformen i 2004*. Oslo: Fafo.
- Brannen, J. (1992). *Mixing methods: qualitative and quantitative research*. Aldershot: Avebury.
- Bredal, A. (2009). Barnevernet og minoritetsjenters opprør. In K. Eide, N. A. Qureshi, M. Rugkåsa & H. Vike (Eds.), *Over profesjonelle barrierer: et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge* (p. 38-58). Oslo: Gyldendal akademisk.

- Bryman, A. (1992). Quantitative and qualitative research: further reflections on their integration. In J. Brannen (Ed.), *Mixing methods: qualitative and quantitative research*. (p. 57-78). Aldershot: Avebury.
- Bråten, B., & Sandnes, H. E. (2005). Vold - et spørsmål om kultur. Retrieved 12.09.09 from Kilden, Informasjonssenter for kjønnsforskning; <http://kilden.forskningsradet.no/c16880/artikkel/vis.html?tid=37020>
- Bundgaard, H., & Gulløv, E. (2005). Om at gøre en forskel: En diskussion af et institutionelt paradoks. In Gilliam, Olwig & Valentin (Eds.), *Lokale liv, fjerne forbindelser: studier af børn, unge og migration*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Burr, V. (2003). *Social constructionism*. London: Routledge.
- Chan, J. S., Elliott, J. M., Chow, Y., & Thomas, J. I. (2002). Does Professional and Public Opinion in Child Abuse Differ? An Issue of Cross-Cultural Policy Implementation. *Child abuse review*, 11, 359-379.
- Chand, A. (2000). The over-representation of Black children in the child protection system: possible causes, consequences and solutions. *Child & family social work*, 5(1), 67-77.
- Chand, A. (2005). Do You Speak English? Language Barriers in Child Protection Social Work with Minority Ethnic Families. *British Journal of Social Work*, 35(6), 807-821.
- Cohen, A. (1993). Culture as Identity: An Anthropologist's View. *New Literary History*, 24(1), 195-209.
- Daugstad, G. (2007). *Fakta om innvandrere og deres etterkommere 2007: hva tallene kan fortelle*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Dinah, G. (1996). Using vignettes to collect data for nursing research studies: how valid are the findings? *Journal of Clinical Nursing*, 5(4), 207-212.
- Dominelli, L. (1998). Multiculturalism, anti-racism and social work in Europe. In C. Williams, H. Soydan & M. Johnson (Eds.), *Social work and minorities: European perspectives*. London: Routledge.
- Dwivedi, K. N., & Varma, V. (1996). *Meeting the needs of ethnic minority children: a handbook for professionals*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Dyrøy, N. (2008, 07.11.08). Slutt og slå barna! *TV2nyhetene.no*, Retrieved 19.09.09 at; <http://www.tv2nyhetene.no/innenriks/politikk/-slutt-aa-slaa-barna-2373415.html>,
- Dzamarija, M. T. (2008). Hva skal «innvandreren» hete?: Definisjoner og betegnelser i innvanderstatistikken *SSB/Samfunnsspeilet*, 22(2008) nr 4, 62-65.
- Egelund, T., & André Thomsen, S. (2002). *Tærskler for anbringelse: en vignetundersøgelse om socialforvaltningernes vurderinger i børnesager*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Eide, E., & Simonsen, A. H. (2007). *Mistenkelige utlendinger: minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Eide, K., Qureshi, N. A., Rugkåsa, M., & Vike, H. (2009). *Over profesjonelle barrierer: et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ejrnæs, M. (2006). *Faglighed og tværfaglighed: vilkårene for samarbejde mellem pædagoger, sundhedsplejersker, lærere og socialrådgivere*. København: Akademisk forlag.
- Ekollo, J., Halvorsen, J., & Heradstveit, K. (2003). *Rapport om rasisme og diskriminering i Norge 2001-2002*. Oslo: Utlendingsdirektoratet, Integreringsavdelingen.

- Eriksen, T. H. (2002). *Ethnicity and nationalism*. London: Pluto Press.
- Eriksen, T. H., & Sørheim, T. A. (2003). *Kulturforskjeller i praksis: perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Farstad, G. R. (2004). *Innvandrerkvinner i Groruddalen: mellom idealer for modernitet og tradisjon.*, NOVA Rapport 17/2004, Oslo.
- Finch, J. (1987). The Vignette Technique in Survey Research. *Sociology*, 21(1), 105-114.
- Fluke, J., Yuan, Y., Hedderson, J., & Curtis, P. (2003). Disproportionate representation of race and ethnicity in child maltreatment: investigation and victimization. *Children and Youth Services Review*, 25(5-6), 359-373.
- Fontes, L. A. (2005). *Child abuse and culture: working with diverse families*. New York: Guilford Press.
- Galloway, T. A. (2009). *New perspectives on the integration of immigrants*. UiO, Oslo.
- Galloway, T. A., Gustafsson, B., Pedersen, P. J., & Osterberg, T. (2009). Immigrant Child Poverty in Scandinavia: A Panel Data Study. IZA Discussion Paper No. 4232 (Retrieved 03.09.09 from; <http://ssrn.com/abstract=1423348>)
- Gilje, N., & Grimen, H. (1993). *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger: innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Glad, J. (2006). Co-operation in a child welfare case: a comparative cross-national vignette study. *European Journal of Social Work*, 9(2), 223 - 240.
- Gotaas, N. (2007). Bruk av tolk i barnevernet. In J. Holm-Hansen, T. Haaland & T. Myrvold (Eds.), *Flerkulturelt barnevern: en kunnskapsoversikt* (p. 93-136). Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Green, R., Kiernan-Stern, M., & Baskind, F. (2005). White social workers' attitudes about people of color. *Journal of ethnic & cultural diversity in social work*, 14(1-2), 47-68.
- Greene, G. J., Jensen, C., & Jones, D. H. (1996). A constructivist perspective on clinical social work practice with ethnically diverse clients. *Social Work*, 41 (2), 172-180.
- Grinde, T. V. (2003). *Nordisk barnevern: Likheter i lovgivning - forskjeller i praksis: om kultur, normer og holdninger*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Gullestad, M. (2002a). *Det norske sett med nye øyne: kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Oslo: Universitetsforl.
- Gullestad, M. (2002b). Invisible Fences: Egalitarianism, Nationalism and Racism. *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, 8(1), 45-63.
- Hagen, G., & Qureshi, N. A. (1996). *Etnisitet i sosialt arbeid: arbeid med etniske minoriteter i barnevern og sosial sektor*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Hammersley, M. (1990). *Reading ethnographic research: a critical guide*. London: Longman.
- Hammersley, M. (1992). *What's wrong with ethnography?: methodological explorations*. London: Routledge.
- Hammersly, M. (1992). Deconstructing the qualitative-quantitative divide. In J. Brannen (Ed.), *Mixing Methods. Qualitative and quantitative research*. (p. 39-55). Aldershot: Avebury.
- Handulle, I. (2007). *"Bare en utenlandsk jente": en studie av etnisk minoritetsungdoms oppfatning og skaping av identitet*. Masteroppgave, Høgskolen i Oslo, Oslo.
- Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in education settings*. Albany, N.Y.: State University of New York Press.

- Hawkins, L., Fook, J., & Ryan, M. (2001). Social workers' use of the language of social justice. *British Journal of Social Work*, 31(1), 1-13.
- Hernes, G., & Knudsen, K. (1990). *Svart på hvitt: norske reaksjoner på flyktninger, asylsøkere og innvandrere*. Oslo: FAFO.
- Holm-Hansen, J., Haaland, T., & Myrvold, T. (2007). *Flerkulturelt barnevern: en kunnskapsoversikt*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning.
- Holm, L. K. (2000). *Profesjonsdiskursens betydning for sosialarbeiderens forståelse av egen kompetanse. Oppsøkende sosialarbeideres forståelse av egen holdnings- og handlingsberedskap i møte med marginalisert minoritetsungdom*. Prosjektoppgave, Videreutdanning i Flerkulturell forståelse, Høgskolen i Oslo.
- Hvinden, B. (2001). *Storsamfunn og minoritet: sammendrag av resultatene fra delprogram om romanifolket (taterne) og det norske samfunnet*. Oslo: Norges forskningsråd, Området for kultur og samfunn.
- Høydahl, E. (2008). Innvandrerbegreper i statistikken: Vestlig og ikke-vestlig - ord som ble for store og gikk ut på dato *Samfunnsspeilet/Statistisk Sentralbyrå*, 04/2008, 66-69.
- IMDI. (2009). *IFAKTA - Faktahefte om innvandrere og integrering*. Oslo: IMDI.
- Jenkins, R. (2008). *Rethinking ethnicity*. London: Sage.
- Jensen, I. (2005). *Grundbog i kulturforståelse*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Jergeby, U. (1999). *Att bedöma en social situation. Tillämping av vinjetmetoden*. Stockholm: Socialstyrelsen, Centrum for Utvärdering av Socialt Arbete.
- Justisdepartementet. (2003). *NOU 2003: 31 Retten til et liv uten vold: menns vold mot kvinner i nære relasjoner*. Retrieved 01.08.09. from: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/nouer/2003/nou-200331.html?id=148994>.
- Justisdepartementet. (2007). *Vendepunkt: handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011*. Retrieved 10.08.09. from: http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/rapporter_planer/planer/2007/vendepunkt--handlingsplan-mot-vold-i-na.html?id=500470.
- Kalve, T. (1997). Flyktningbarn mottar oftest hjelp: innvandrerbarn i barnevernet *SSB/Samfunnsspeilet*, 11(1997) nr 3, 10-19.
- Kalve, T., & Allertsen, L. M. (2006). Plasseringer i barnevernstjenesten: store forskjeller i plasseringer av barn og unge, med og uten innvandrerbakgrunn. *SSB/Samfunnsspeilet*, 2006/4, 98-104.
- Knudsen, I. (2000). *Plassering av barn fra etniske minoriteter i i fosterhjem. Prosjektoppgave i flerkulturell forståelse*. Høgskolen i Stavanger.
- Korbin, J. E. (1997). Culture and child maltreatment. In M. E. Helfer, R. S. Kempe & R. D. Krugman (Eds.), *The Battered Child*. Chicago: University of Chicago Press.
- Korbin, J. E. (2003). Children, childhoods, and violence. *Annual Review of Anthropology*, 32(1), 431-446.
- Kriz, K., & Skivenes, M. (2009a). Lost in Translation: How Child Welfare Workers in Norway and England Experience Language Difficulties when Working with Minority Ethnic Families. *British Journal of Social Work*, publisert 27.03.09.
- Kriz, K., & Skivenes, M. (2009b). "We have different positions on some issues": Communication challenges in child welfare work with ethnic minority families in Norway and England. *European journal of social work*, forthcoming.
- Kvale, S. (2001). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Levin, I. (2008). Jødisk identitet – selvvalgt eller påtvunget? *Morgenbladet*, 09.05.08

- Likestillings- og Diskrimineringsombudet. (2007). *Kartlegging av diskriminering i statlig sektor -første trinn*. Oslo: Likestillings- og diskrimineringsombudet.
- Lindstad, M., & Fjeldstad, Ø. (2005). *Av utenlandsk opprinnelse: nye nordmenn i avisspaltene*. Kristiansand: IJ-forlag.
- Maximé, J. (1987). Racial identity - and it's value to black children. *Social Work Today* (June 15).
- McPhatter, A. (1997). Cultural competence in child welfare: What is it? How do we achieve it? What happens without it? *Child welfare*, 76(1), 255-278.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1984). *Qualitative data analysis: a sourcebook of new methods*. Beverly Hills, California: Sage.
- Minde, H. (2005). Fornorskinga av samene - hvorfor, hvordan og hvilke følger? In *Samisk Skolehistorie* (Vol. 1, p. 445). Karasjok: Davvi Girji.
- Møllersen, S. (2003). *Skaff deg en samisk terapeut. Det psykiatriske behandlingstilbudet til samiske pasienter - hvordan fungerer det og hvordan kan det forbedres? Skriftserie nr. 6, p. 34-38*. Paper presented at Åsgårdseminaret, Tromsø.
- Neumayer, S. M., DeMott, M., & Sveaass, N. (2008). *Forebygging av vold i oppdragelsen: samarbeid mellom hjelpeapparat og minoritetsforeldre: en kunnskapsoversikt*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress - NKVTS.
- Owusu-Bempah, J. (1994). Race, Self-identity and Social Work. *British Journal of Social Work*, 24(2), 123-136.
- Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual*. Berkshire: Open University Press.
- Payne, M. (1999). Social construction in social work and social action. In A. Jokinen, K. Juhila & T. Pösö (Ed.), *Constructing Social Work Practices* (p. 25-65). Aldershot: Ashgate.
- Pettersen, S. V. (2009). *Innvandrere i norske kommuner. Demografi, levekår og deltakelse i arbeidsstyrken. SSB Rapport 2009/36*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Pinderhughes, E. (1989). *Understanding Race, Ethnicity, and Power: The Key To Efficacy In Clinical Practice*. New York: Free Press.
- Pinheiro, P. S. (2006). *World report on violence against children. United Nations Secretary-General's Study on Violence against Children*. Geneva.
- Ponterotto, J. G. (2001). *Handbook of multicultural counseling*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Qureshi, N. A. (2005). Profesjonell kultursensitivitet framfor faglig etnosentrisme. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 2(nr.3), 261-274.
- Qureshi, N. A. (2009). Kultursensitivitet i profesjonell yrkesutøvelse. In K. Eide, N. A. Qureshi, M. Rugkåsa & H. Vike (Eds.), *Over profesjonelle barrierer: Et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ringdal, K. (2001). *Enhet og mangfold : samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Robinson, L. K. (2001). A conceptual framework for social work practice with black children and adolescents in the United Kingdom. *Journal of social work*, 1(no. 2), 165-185.
- Rommetvedt, J. (2006). *"Hun kan jo bli muslim når hun blir stor": om religiøs oppdragelse av barn i fosterhjem med et annet livssyn enn den biologiske familien*. Masteroppgave, Humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo.
- Schlytter, A. (2004). *Rätten att själv få välja: arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

- Schou, L., Dyb, G., & Graff-Iversen, S. (2007). *Voldsutsatt ungdom i Norge: resultater fra helseundersøkelser i seks fylker*. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Shanalingigwa, O. A. (2009). *Understanding social and cultural differences in perceiving child maltreatment*. University of Minnesota, Saint Paul.
- Silverman, D. (2001). *Interpreting qualitative data: methods for analysing talk, text and interaction* (2nd ed.). London: Sage.
- Skirbekk, G. (2009). *Rasjonalitet og modernitet: essays i filosofisk pragmatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar og andre essays*. Oslo: Aschehoug.
- Skytte, M. (2002). *Anbringelse av etniske minoritetsbørn*. Lunds Universitet, Lund.
- Skytte, M. (2008). *Etniske minoritetsfamilier og sosialt arbeid* (2nd. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Smith, J. R., & Brooks-Gunn, J. (1997). Correlates and Consequences of Harsh Discipline for Young Children. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 151(8), 777-786.
- Stefansen, K., & Mossige, S. (2007). *Vold og overgrep mot barn og unge: en selvrapporderingsstudie blant avgangselever i videregående skole*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Stevens, J. (2002). *Applied multivariate statistics for the social sciences*. Mahwah, New Jersey: Erlbaum.
- Stolcke, V. (1995). Talking Culture: New Boundaries, New Rhetorics of Exclusion in Europe. *Current Anthropology*, 36(1), 1-24.
- Storeng, K. (2008). Vi må hjelpe foreldrene. *Dagsavisen*, 07.11.08.
Retrieved 19.09.09 from: <http://www.dagsavisen.no/innenriks/article379538.ece>
- Tham, P. (2008). *Arbetsvilkor i den sociala barnavården: förutsättningar för ett kvalificerat arbete*. Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet, Stockholm.
- Thoburn, J., Chand, A., & Procter, J. (2005). *Child welfare services for minority ethnic families: the research reviewed*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Thoburn, J., Lewis, A., & Shemmings, D. (1995). *Paternalism or partnership?: family involvement in the child protection process*. London: HMSO.
- Tienda, M., & Rutter, M. (2005). *Ethnicity and causal mechanisms*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tong, C. K., John, E., & Tan, P. (1996). *Public perceptions of child abuse and neglect in Singapore*. Singapore: Singapore Children's Society.
- Toporek, R. L., & Pope-Davis, D. B. (2005). Exploring the relationships between multicultural training, racial attitudes, and attributions of poverty among graduate counseling trainees. *Cultural diversity & ethnic minority psychology*, 11(3), 259-271.
- Vike, H., & Eide, K. (2009). Kulturanalyse, minoritetsperspektiv og psykososialt arbeid. In K. Eide, N. A. Qureshi, M. Rugkåsa & H. Vike (Eds.), *Over profesjonelle barrierer: et minoritetsperspektiv i psykososialt arbeid med barn og unge* (p. 13-37). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Walzer, M. (2002). *The company of critics: social criticism and political commitment in the twentieth century*. New York: Basic Books.
- Wieviorka, M. (1995). *The arena of racism*. London: Sage.
- Wikan, U. (2002). *Generous betrayal: politics of culture in the new Europe*. Chicago: University of Chicago Press.

- Williams, C., & Soydan, H. (2005). When and how does ethnicity matter? A cross-national study of social work responses to ethnicity in child protection cases. *The British journal of social work*, 35(6), 901-920.
- Ylvisaker, S. (2004). *Når Omar, Sara og Samuel forteller: diskurs, ideologi og handling i møtet mellom sosialarbeidere og sosialklienter med ikke-vestlig familiebakgrunn. HiO-rapport 16/2004*. Oslo: Høgskolen i Oslo, Avdeling for økonomi-, kommunal- og sosialfag.
- Øia, T., Grødem, A. S., & Krange, O. (2006). *Fattige innvandrerbarn. NOVA-rapport 16/06*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Øia, T., & Vestel, V. (2007). *Møter i det flerkulturelle, NOVA-rapport 21/07*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Østby, Lars (2004). *Innvandrere i Norge - hvem er de, og hvordan går det med dem?* Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Østby, Lene (2008). Rasisme eller kultur? : perspektiver i utdanning av sosialarbeidere i Norge og England. *Fontene forskning: et tidsskrift fra Fellesorganisasjonen (FO)*(1), 49-61.
- Østerud, Ø., Engelstad, F., & Selle, P. (2003). *Makten og demokratiet: en sluttbok fra Makt- og demokratiutredningen*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Østigård, T. (2001). *Norge uten nordmenn: en antinasjonalistisk arkeologi*. Oslo: Spartacus.

Appendiks

Appendiks 1. Vignett og intervjueskjema

Bergen; CHILDPRO ved Universitetet i Bergen

SAKSVURDERING

Forestill deg at en av dine kollegaer plutselig ble innlagt på sykehus etter en alvorlig ulykke og du har fått tildelt ansvaret for en av hennes saker - Sara 15 år. Selv om du ikke har vært involvert i oppfølging av saken og tidligere vurderinger, må du nå fatte beslutninger om hva som skal gjøres. Vennligst les igjennom saken og svar på spørsmålene som følger.

Sak: Sara, 15 år

Sakens fakta

Sara er 15 år, etnisk norsk, og bor sammen med sin far og to brødre på 17 og 18 år. Familien kommer opprinnelig fra Nord-Norge, men flyttet til Bergen for seks år siden. Far har foreldreansvaret alene; mor er gift på nytt og bor på et lite sted i Nord-Troms. Familien har hatt en aktiv sak hos barneverntjenesten de siste fem årene. De har mottatt økonomisk hjelp til kjøp av klær og deltagelse i fritidsaktiviteter, rådgivning og en kortidsplassering da far var på reise. For tiden mottar familien familieveiledning hjemme én gang pr uke.

Bakgrunn

Far jobber full tid for et rengjøringsbyrå. Familien har bakgrunn fra et pietistisk religiøst miljø i hjembygda, og far blir beskrevet som tradisjonell og konservativ. Barneverntjenesten har mottatt meldinger fra skolen, helsepersonell og naboer som er bekymret for Saras omsorgssituasjon. I den ene bekymringsmeldingen står det at far forlot jenten og hennes brødre alene mens han dro til Nord-Norge. Andre meldinger sier at det er lite mat og penger, og at hjemmet er skittent og uryddig. Nylig ble Sara tatt for tyveri. Jenten er beskrevet som intelligent og på mange områder en moden jente, men skolen rapporterer om en negativ utvikling i hennes atferd med økt aggressivitet, hun kommer for sent og presterer svakt på leksene.

I tidligere meldinger har det ikke vært bekymringer om at Sara har blitt utsatt for vold, men de sier at hun har få venner og at hennes far ikke tillater at hun deltar i aktiviteter som han anser i strid med religion og tradisjoner. I den siste rapporten fra familieveilederen påpekes det at det er konflikter mellom Sara og hennes brødre. Brødrenes kamerater er i hjemmet "hele tiden", og Sara får ikke lov til å forlate huset uten tillatelse fra brødrene.

Nåværende situasjon

Sara, 15 år, kommer til barneverntjenesten og sier at hun ikke orker å bo hjemme lenger fordi hun blir plaget av sine brødre og de verken har penger eller mat. Hun forteller at brødrene trakasserer henne, og at hun jevnlig blir slått av både dem og sin far. Hun sier hun hele tiden er redd for å bli slått igjen. Sara sier hun vil flytte og bo for seg selv. Hun føler sterkt på at hun ikke lenger vil bo med sin far og sine brødre.

Barneverntjenesten kontakter far som nettopp er kommet tilbake fra Nord-Norge. Han benekter beskyldningene og krever at hans datter kommer hjem umiddelbart. Saras respons er at hennes far lyver. Hun sier at hun må stille huset alene, samt å lage mat for sin far og brødre. Hun forteller også at en gang en gutt kom innom, slo faren henne til blods. Sara gråter og virker redd.

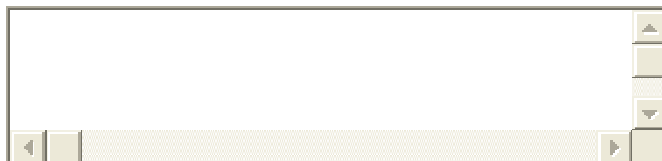
Spørsmål

Basert på denne informasjonen, som er et resymé av informasjonen i saksmappen, vennligst fortell oss hva du vil gjøre.

1. Hvordan vurderer du nivået for risiko for 15 åringen i denne saken?

- a. Ingen risiko
- b. Lav risiko
- c. Verken lav eller høy risiko
- d. Høy risiko
- e. Veldig høy risiko

2. Hvilke spesifikke trekk ledet deg til denne vurderingen?

3. Ut fra saksbeskrivelsen ovenfor, hva gjør du?

- a. Gjør ingenting
- b. Lar 15 åringen være hos sin far og setter inn hjelpetiltak (utdyp nedenfor)
- c. Flytter 15 åringen ut av hjemmet (utdyp nedenfor)
- d. Forbereder sak om adopsjon
- e. En annen beslutning (forklar nedenfor)

Hvis du svarte b) sette inn hjelpetiltak, hvilke tiltak vil du sette inn?

Hvis du svarte c) flytte 15 åringen ut av hjemmet, hvilken plassering vil du gjøre?

Hvis du svarte e) en annen beslutning, forklar her:

4. Vennligst forklar hvilke spesifikke trekk i saken som var avgjørende for din beslutning?

5. Hvor mye vekt vil du tillegge 15 åringens mening i denne saken?

- a. Ingen vekt
- b. Litt vekt
- c. Verken lite eller mye vekt
- d. Mye vekt
- e. Veldig mye vekt

6. Hva måtte vært annerledes i saken for at du skulle fattet en annen beslutning?

Vennligst fortell oss hva du mener om de følgende spørsmålene og påstandene:

		Verken		
Svært	Ganske	godt	Ganske	Svært
godt	godt	eller	dårlig	dårlig
		dårlig		

1. Sammenlignet med andre barneverntjenester jeg kjenner til, så vurderer jeg arbeidet som gjøres hos oss med å beskytte barn som:

2. Sammenlignet med andre barneverntjenester som jeg kjenner til, så vurderer jeg ressursituasjonen for å gjøre barnevernarbeid på vårt kontor som:

---

3. Er det noe særskilt du tar hensyn til ved plassering av etniske minoritetsbarn? (Flere kryss er mulig)

- ingenting
- fokus på mulige identitetskonflikter hos barnet
- fokus på ”etnisk match”, der etnisitet og kultur blir vektlagt i valg av plasseringssted
- unngå overfokusering på etnisitet og kultur
- sikre at foreldrene har forstått bakgrunnen for, og hensikten med, plasseringen
- gi barnet sjanse til å bli eksponert for norsk kultur og væremåte
- Annet (utdyp nedenfor)

Utdyp annet her:

4. Hvilke spesielle utfordringer, hvis noen, opplever du i arbeidet med minoritetsetniske barn og deres familier? (Flere kryss mulig)

- ingen
- språklig sett å få til kommunikasjon
- å kommunisere på tvers av kulturelle skiller
- at foreldrene ikke forstår hva barnevernet er, eller prøver å gjøre
- har for lite kulturspesifikk bakgrunnsinformasjon om familien

- finne kulturelt sett egnede tiltak til barnet
- at foreldrenes syn på god barneoppdragelse skiller seg grunnleggende fra det allment norske
- at det blir overfokusert på etnisitet og kulturelle forskjeller
- annet (utdyp nedenfor)

Utdyp annet her:

	Svært enig	Enig	Verken enig eller uenig	Uenig	Svært uenig
5. Selv om meldingene er av lik alvorlighetsgrad, så vil meldinger om etniske minoriteter oftere gå til undersøkelse enn meldinger om etnisk norske.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Undersøkelser av etniske minoritetsbarn og deres familier ender oftere i tiltak enn for norsk-etniske barn og familier.	☐	☐	☐	☐	☐
7. Etnisk norske barn tilbringer kortere tid i fosterhjem enn etniske minoritetsbarn, selv om sakene er like.	☐	☐	☐	☐	☐
8. Etnisk norske barn og familier har bedre tilgang til tjenester enn etniske	☐	☐	☐	☐	☐

minoritetsbarn og deres familier.

9. Fattigdom er hovedgrunnen til at etniske minoritetsbarn og familier ender opp i barnevernsystemet.

10. Selv om sakene er like, har etniske minoritetsbarn større sannsynlighet for å bli plassert enn etnisk norske barn.

All informasjon som gis blir behandlet konfidensielt.

---

1. Antall år du har arbeidet ved denne barneverntjenesten:

2. Hvor stor erfaring har du med minoritetsetniske brukere i barnevernet?

Arbeider kun med denne brukergruppen Svært stor erfaring Middels erfaring Liten erfaring Ingen erfaring

3. Antall år du har arbeidet i barnevernet:

4. Alder:

5. Kjønn

Mann Kvinne

6. Høyeste nivå på utdanning:

Choose...
Videregående skole
Høgskoleutdanning
Bachelorgrad

a. For de med bachelor eller master; hvilken har du?

b. Hvis du har noen form for spesialisering/etterutdanning, vennligst før det opp her:

Trykk SUBMIT og dine svar er sendt.

Appendiks 2. NSD kvittering

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Marit Skivenes
HEMIL-senteret
UNIFOB AS
Christiesgate 13
5020 BERGEN

Vår dato: 20.11.2007

Vår ref.: 17655 / 2 / SM Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 09.10.2007. Meldingen gjelder prosjektet:

17655   *Norwegian Child Protection in a Comparative Perspective. Kortnavn:
CHILDPRO*
Behandlingsansvarlig   *UNIFOB AS, ved institusjonens øverste leder*
Daglig ansvarlig   *Marit Skivenes*

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

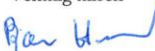
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/melding/pvo_endringskjema.cfm. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/register/>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2010, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henriksen

Siv Midthassel

Kontaktperson: Siv Midthassel tlf: 55 58 83 34
Vedlegg: Prosjektvurdering

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no

TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svana@svt.ntnu.no

TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

